

EL NOSTRE VOT PER L'ESTATUT

L'ESTATUT de Catalunya és avui la màxima actualitat de la nostra terra, i en tota Espanya, la comparteix amb l'elaboració, tanmateix difícil, de la nova Constitució. No volem, doncs, que passi aquesta escaiença, que pot convertir-se fàcilment en una data commemorada perpètuament, sense declarar i raonar el nostre vot favorable a l'Estatut lliurat a la discussió de les Constituents espanyoles.

L'Estatut, tal com està, no és el nostre ideal, però s'hi acostia molt. Ni que pugui semblar una paradoxa en els moments actuals, hauríem volgut que, a ésser possible, les relacions amb l'Església haguessin depès del Poder català. Què us direm? A desgrat de totes les aparences passatgeres, tenim més fe en la tolerància dels nostres heterodoxos que en la dels del Centre, molts d'ells neòfits en anticlericalisme—puerilitat estantissa a tota Europa—que encara han de passar per aquelles malalties de la infantesa que ací ja hem superat en bona part, guardant, en això, com en altres coses, un major sincronisme amb els països que obren les rutes de la civilització occidental.

Sacrificant aquesta no petita discrepància en ares de la unanimitat patriòtica, votem l'Estatut. El votem com a catalans, però ni que no ho fóssim, el votariem com a homes de llibertat i com a homes d'obediència. No són dues professions distintes. Si som homes de llibertat, és perquè volem que cada ésser es regeixi i es desplegui dins la més estricta obediència a la llei de la seva natura. Professem la filosofia cristiana de les individualitats naturals emmarcades dins els límits que a cadascuna assenyala la Intel·ligència sobirana i la Voluntat creadora. Aquest perímetre metafísic enclou les potencialitats inalienables de cada ésser, i en arribar al món de la racionalitat, determina les personalitats individuals i les col·lectives, sotmeses a deures i armades de drets, el primer dels quals, que els resumeix i polaritza tots, és el d'atènyer el fi providencial de cadascuna, mitjançant la lliure expansió i expedita de les seves energies i potències naturals. Cada natura, individual o col·lectiva, té dos estats límits: el mínim, representat per l'existència rudimentària i in-

operant o quasi inoperant de les seves potències específiques—l'infant, el malalt, el moribund—, i el màxim, que sols arriben a assolir aquelles personalitats que, exercitant llurs facultats sense invasió dels drets d'altri, les duen a l'expandiment complet, ocupant totes les zones concèntriques de fertilització i d'influència que poden abastar llurs energies natives. Més ençà i més enllà d'aquests dos límits, hi ha la mort.

Detestem la filosofia nebulosa del monisme, que suposa que tot l'existent és una sola natura i una sola persona, amb tantes manifestacions particulars com éssers aparentment distints, tots els quals tenen l'ambició, llavors legítima, de desèixer-se de tota llei limitadora—on no hi ha natura individual, no hi ha assenyalament possible de límits—i d'envair zones cada dia més amples d'expansió, fins a arribar a l'emancipació absoluta, que és tant com dir el predomini absolut. Dintre aquesta filosofia, base de tota mentalitat revolucionària, Déu no és sinó el terme de l'evolució de la natura i de cadascun dels seus éssers, tots indistints i, doncs, tots ajranquits de qual-sevol mena de llei. No existeix el límit mínim, perquè cada ésser, si li cal, pot eliminar els que l'entrebanquin per a la seva deïficació; no existeix el límit màxim, perquè es confon amb l'infinit, sempre aproximable, sempre assolible; no existeix la llei, perquè llei és condició de l'activitat i formulació autoritzada del seu creador i governador, conceptes incompatibles amb el monisme que exclou tota creació i tota autoritat; no existeix el dret, perquè cap no podria ésser vàlid contra la tendència a l'assoliment de l'últim fi, i l'últim fi de cada cosa és arribar a ésser-ho tot i a suprimir tot el que no sigui ella. El monisme és la filosofia de la supèrbia, de la rebel·lió perpètua i sistemàtica, del calcigament dels febles, de la tirania dels forts.

Aquesta és la llibertat que desitgen per a ells, i per a Catalunya, en tant que primera zona de creixença d'ells, els nostres heterodoxos. Amb ella establirien, si poguessin, la dictadura de l'ambició autodeïficant. Quan haguessin aconseguit la seva identificació per creixença amb Catalunya, aspirarien a identificar-se amb una àrea més ampla, i Catalunya, i Espanya, i totes les àrees successives de llur creixement envers la divinització de llur supèrbia, serien sacrificades a la llei fèrria del més fort, o del més afortunat. No fantasiem: recordem només la lluita per la vida i la supervivència dels forts pel sacrifici dels febles en la teoria evolucionista i l'universalisme anti-patriòtic de la secta anàrquica, manifestacions només aparentment distintes d'aquesta ambició de divinització per assalt.

Detestem aquesta filosofia per falsa, per superba, per destructora i per enemiga de la idea. Nosaltres creiem en la idea. Idea, etimològicament, significa particularitat. Cada cosa particular és una idea. Però una idea no pot existir sinó en una intel·ligència, i l'única intel·ligència que pot abastar la totalitat de les idees de les coses particulars és la d'un Déu personal. Una intel·ligència impersonal és una contradicció, perquè intel·ligència significa essencialment possessió íntima de la natura de les coses, i la possessió és cosa individual, si n'hi ha. Creiem en un Déu personal que té les idees de totes les coses. Creiem que en el principi era el Verb.

I creiem que en aquest Verb hi ha la idea de Catalunya com una nació espiritualment fertilitzada de facultats expansives, amb un mínim d'existència germinal, que durant segles ha estat a risc d'ésser traspasat en direcció al desésser, i amb un màxim d'invasió legítima en el món de la intel·ligència, de la moral, de la sensibilitat artística, de la conquesta de la riquesa subordinada a les valors anteriors, màxim que no ha abastat mai, que té el dret d'abastar sense noure a igual dret d'altres nacions i que a ningú, sense mancar a la Llei de Déu, no és lícit de voler impedir que abasti.

L'autonomia és la voluntat de Déu, quan és reclamada per una personalitat autèntica dintre l'àrea d'expansió delimitada al màxim per la natura divinament a ella atorgada. L'autonomia de les persones individuals i collectives arribades a saó i capaces de complir la pròpia llei és una conseqüència ineludible de la filosofia cristiana. La sufocació autoritària d'una personalitat nacional a favor d'una altra és un procediment de govern típicament monista, revolucionari, que veu el món com una nebulosa sense punts lumínics de personalitat, aspirant a convertir-se en Déu pel mateix procediment de l'àngel caigut: Non serviam.

No servir les obres de Déu és no servir Déu. Voler fer síntesis de fum a base de cremar els granets vius i enèrgics de les realitzacions particulars de les idees de Déu és pagar tribut a l'ateisme que nega les obres de Déu perquè l'odia, i l'odia perquè enveja la summa independència de la divinitat.

Perquè estimem les obres de Déu, volem que la nostra Pàtria manifesti amb tota la vigor possible la idea divina que duu a prenys en les seves entranyes de segles sufocades.

Perquè estimem Déu, votem l'Estatut de Catalunya.

ESPERIT DE TOLERANCIA

II

Tolerància o llibertat?

ALGÚ ha censurat d'esquifiment que, en el nostre article del maig passat, no hàgim tingut prou franquesa per a usar la paraula *llibertat* en lloc de *tolerància*, que té sempre un drinc de malvolença, àdhuc quan la ploma l'escriu empesa per generositat de cor. No: fora dels escèptics, que no saben si el bé i la veritat absoluts tenen una real existència, tothom ha de trobar errades o torçades les conviccions divergents de la seva i plànyer aquell qui és víctima de l'error i del mal; i, per a un catòlic, al cim de totes les malaventures d'aquest món hi ha l'esclavatge d'una ànima privada del coneixement i guiatge de la llum divina i lligada a terra amb les argolles de la baixesa moral. Presa la paraula en rigorós sentit, no li correspon al mal cap llibertat, essent com és cosa nefasta; sinó tan sols un aguant pacient i comprensiu quan no està en la nostra mà la seva esmena i quan, amb un repelliment irat i amb la vexació de qui el pateix, encara se li donaria creixença. I aquesta manera de sentir i d'obrar davant el mal i l'error ha d'ésser tinguda com a possible i lloable en totes les escoles, fins en les més allunyades del dreturer camí; car en totes elles els seus seguidors sincers no poden deixar de veure en les opinions contràries un trencacolls espiritual, un principi de perversió o un obstacle a l'avanç social i a l'ascensió moral dels individus.

Però, en el nostre cas, és a dir, en una societat esmicolada per una infinitat de doctrines contradictòries, on ni el conjunt ni la majoria de les consciències no admeten el règim d'una institució o sistema que sigui ordenador general de la vida, llavors, pràcticament, tolerància equival a llibertat. Llavors trencada tota vinculació uniforme doctrinal i dividits els enteniments i les voluntats en l'apreciació dels problemes teòrics i pràctics de l'existència humana, no podent sortir la pau i germanor de l'adhesió espontània a un mateix Símbol i a un mateix Decàleg, o bé ha d'establir-se una dictadura política

encadenadora de les voluntats a una llei imposada per la força bruta, o bé ha de deixar-se a les consciències la major llibertat possible de creença i de manifestació externa, sobre el fonament del mutual respecte i d'una equilibrança assenyada de forces en un règim democràtic. Llavors no direm, com un il·lustre escriptor català, que la convivència social posa per condició *sine qua non* que els posseïdors de la veritat, en sortir del camp de l'especulació i de la consciència individual, facin el sacrifici d'admetre la possibilitat d'equivocar-se; no, no hi ha necessitat de tant, ni això seria sempre fàcil i lícit; n'hi ha prou amb suposar en l'adversari una convicció honorada, i, quan el veiem animat d'arboraments de proselitisme, renunciar a ofegar-los per cap mena de violència oficial ni privada, sinó sols per la contraposició, tan arborada també com es vulgui, de principis oposats, de desinfectants morals. Allò que el pensament divideix, la caritat pot tornar a unir-ho, creant una concòrdia fonamental i profunda, la més conduent per a donar tard o d'hora el triomf definitiu a la veritat i al bé, encenent en els esperits sentiments divins de germanor, de condescendència i de misericòrdia, sempre de categoria superior als de repressió violenta, quan tenen la noble finalitat de fer-nos estimar els uns als altres. Així concebia la tolerància, a mitjans del segle XIX, el cardenal Dispenbroch, príncep i bisbe catòlic de Breslau:

A desgrat de la separació de confessions, separació lamentable però permesa per Déu i que, per això, hom ha d'aguantar amb esperit de paciència pels nostres pecats, tots els esperits rectes poden i han de professar-se una estimació pacífica, una tolerància humana, una caritat cristiana, fundada en la suposició que uns i altres tenen conviccions lleials ¹.

L'adveniment d'aquesta tolerància universal és ja fet consumat i fins forma tradició política en els pobles com l'Anglaterra i els Estats Units. No sols davant la llei poden moure's folgadamente i amb exempció de traves les diverses escoles, sectes i sistemes, sinó que, dins de la vida privada, es troben lligats amb intimitat cordial homes de creences contràries, que havien vist llurs pares esgarrapant-se amb ferotgia i negant-se el pa, la llum i l'aigua. La ruptura duradora de la unitat de doctrines ha creat entre ells un sistema de convivència semblant a la constitució dels Estats federals. Havent-hi, entre els diversos pobles o contrades d'aquests Estats, diversitat de tradicions lingüístiques, jurídiques, polítiques i socials, vivents

¹ Pastoral citada per G. GOYAU, *L'Allemagne religieuse*, p. 200.

encara, que es rebel·len a assimilar-se a la regió predominant o més estesa, en lloc d'arribar a una ruptura definitiva de tractes o viure en estat endèmic de conflicte, estableixen entre ells un règim de *tolerància*, o sigui de confederació, que, renunciant a l'estreta vinculació interna de les nacions unitàries, crea una altra mena d'unitat més tènue, però també més extensa, que aplega molts dels avantatges de la col·laboració amb els d'una relativa independència.

Els tractes amb el mal

I no s'escriueixin, els intolerants, d'aquesta comparació, on semblen afavorits amb igualtat de tracte la veritat i l'error. No ens situem en l'ordre jeràrquic dels principis, sinó en el de la realitat dels fets consumats. Dins d'aquest ordre, judiquem més humana i *cristiana* una alternança amable amb els germans fugitius de la unitat, que no el recloïment malagradós i el gest excomunicador incessant, de certa mena d'integristes. Ells diuen: l'escàndol del mal serà més provocant si no ens hi girem d'esquena i no li neguem tota relació voluntària. Potser sí; però els perills de perversió i d'escepticisme no vindran pas principalment de la nostra cortesia i lícita cooperació amb heretges i incrèduls (no podem pas fugir del món), sinó de la infecció de l'ambient social; i els antisèptics millors contra aquesta infecció no són pas les ires condemnatòries ni un tancament absurd a casa nostra, sinó l'enfortiment de les nostres creences per una vida interior intensa i per un coneixement cada dia més il·lustrat de la nostra religió, i també de les opinions errades.

Sí, de les opinions errades! No que tothom hagi de llançar-se sense fre a la lectura de la premsa heterodoxa. Això, ni l'Església, ni la mateixa moral natural, no ho permeten. Ningú no ha de prendre una tasca superior a les seves forces, ni arriscar-se capriciosament a fer naufragi. El Dret canònic senyala, en aquest punt, cauteles discretíssimes, i sobretot el jovent estudiós, quan sent la pruija d'ardiments intel·lectuals, ha de cercar tutela i consell en els seus directors d'esperit. Però, tal com van les coses en el món, tenint un predomini cada dia més desfermat en la palestra científica, artística, social i política, les escoles desviades de l'ortodòxia i moral catòliques, els cristians moderns han d'acostumar-se a exercir a tota hora, i a tot arreu, amb una intensitat sempre creixent, l'antiga milícia contra el mal, ara més brunzent que mai, en ocasions multiformes, indefugibles, si hom no vol caure presoner i deixar a l'ene-mic la senyoria absoluta del camp. A hores d'ara, així com el con-

tagi de l'obsenitat, sotjant el noi al portal de casa seva i fins, sovint, a la llar mateixa, va arreconant el clàssic sistema de tancar a l'ànima infantil tots els camins de coneixement dels misteris de la reproducció humana, i fa cada dia més necessària una educació sexual primerenca, sempre dintre la delicadesa més exquisida i amb subjecció a les normes de l'Església, ara de poc reformades per la Santa Seu, també, ja des dels primers passos de l'ensenyament secundari, els educadors catòlics han de cenyir al jovencell les armes més escaients per a llançar-se al combat doctrinal.

Tot això ja mira de fer-se en les institucions d'ensenyament religiós, d'on els alumnes primicers surten, sabedors i practicants de la fe, i els de les escoles superiors han après d'apologètica. Aquí només, fent una aplicació oportuna de l'esperit de tolerància que anem explicant en aquesta sèrie d'articles, ens permetem de dir quatre mots sobre un *criteri*, una mica singular, però deducció natural i justa dels nostres principis conciliadors de l'amplitud generosa amb l'ortodòxia més intransigent. En molts manuals de filosofia i d'apologètica, per tal d'extingir definitivament en els escolars tota apètença d'error, se'ls mostren només els caires antipàtics dels sistemes hereticals i racionalistes, i se'ls inspira envers ells un sentir totalment despectiu i condemnatori. Així no els vindrà al pensament ni tan sols el desig d'una lectura directa, o els afalacs de l'error seran neutralitzats per la immunització prèvia. Sovint, aquest sistema, quan es practica massa radicalment, falla. Nosaltres coneixem casos de crisi de fe soferta per joves intel·lectuals que, a desgrat del concepte menyspreador (per exemple) de Kant, après al Seminari, caigueren un dia en la temptació de la seva lectura directa. L'enorme impressió que els féu contradeia talment les notícies rebudes sobre la seva vàlua, que això els llevà bona part de la confiança en la bona fe o en l'autoritat de llurs mestres...

El nostre *criteri* tolerant, que pot estendre's a tota mena d'opinions, en els múltiples ordres de la ciència i de la vida, té una fórmula ben senzilla: Tota doctrina o aspiració enclou un fons de veritat. El cardenal Mercier feia seu aquest aforisme d'Herbert Spencer: "Hi ha, en tot error, una ànima de veritat". El mèrit està a saber cercar-la i destriar-la de les seves concomitàncies errades. Quan el mal llibre conté mèrits reals, tenir la lleialtat de no negar-los. Allò que immunitzarà més fortament del contagi, no és la infusió d'antipaties, sovint extremades, contra les opinions falses, sinó el coneixement profund, *amorosívol* i viscut de la veritat; és tenir l'ànima oberta, noble i generosa per a tots i per a tot; i, quan en la nostra

ruta topeu amb germans desencaminats, sentir tristor i planyença, però tenir-los els braços ben oberts. Si la caritat ens mou, Déu ens guardarà de caure. No neguem que la incredulitat brota sovint de les passions dolentes, sobretot de l'orgull i la impuresa, essent per això mateix voluntària i culpable, principalment quan el descregut conegué a fons l'excel·lència del dogma i de la veritat i veié de prop llur virtut purificant i elevadora; però sí que neguem que, fins en aquests casos més dignes de reprovació, sigui l'aspror feridora de tracte la millor recepta contra el mal. No és maltractant els errats com millor serà vençut l'error. Estant sovint en el cor humà la seu del pensament, allà és on prenen determinació decisiva les opinions i creences. Guanyat el cor, l'apòstol farà caure fàcilment les muralles, i fins el reducte més innaccessible de la fortalesa enemiga no trigarà a obrir-li les portes. En canvi, quan l'apòstol, figurant-se fer via més dreturera, empra les armes d'un llenguatge violent, veurà gairebé sempre els seus treballs fer-li fallida. Els ulls de l'orb restaran més closos encara, i la rancúnia que a l'adversari produeix la duresa dels atacs caurà sobre la mateixa veritat que hom li presenta amb faç tan poc falaguera.

Sabem bé prou, que, dient això, anem contra el parer de molts. Ells posen la duresa de llenguatge, la injúria, el menyspreu, la denúncia de les tares de l'adversari, com a senyals genuïns de zel per la veritat, com a mitjans de correcció sovint els més eficients i crits d'alarma avisant el públic dels perills de contagi: així, creuen, com amb cauteri s'extirpa més fàcilment la gangrena del cos tarat i amb el vilipendi del predicador de males doctrines se li pren tota autoritat i prestigi. Però a nosaltres ens sembla que el millor cauteri contra l'error no és pas el tracte mortificant, sinó la resposta, tan objectiva com es pugui, als seus arguments; el millor cauteri contra el greuge calumniós és la dignitat magnànima que guarda la serenitat d'esperit i exposa els fets amb tota la lleialtat, fins, si cal, confessant les pròpies culpes quan són certes. I, per al públic intel·ligent, no és pas la maldiença apassionada, sospitosa d'exageració, la manera de traure-li tota apetència perillosa; sinó la temperança en el concepte i en el llenguatge, que, sense negar els mèrits i bones qualitats quan hi són realment, declara i demostra els torts i perills en forma proporcionada a llur gravetat. En el combat doctrinal, no s'emporta pas sempre la victòria el lluitador més estrident i nerviós.

Fins les armes poderoses d'una dialèctica forta que tanca al contrincant tota escapadòria i l'humilia deixant-lo sense resposta, resulten també sovint ben inútils. La raó té sospites d'haver-hi artificis

sofístics, i el sentiment de la dignitat personal es revolta contra aquesta aparença de força esclavitzadora. La convicció no neix pas sols de l'enteniment. Totes les facultats, totes les passions, entren en joc en la recerca de la veritat, en la professió d'una doctrina religiosa i moral. I el domini pertany definitivament a la bona voluntat, i potser encara més a les impulsions del sentiment. Això ho ensenya l'experiència de cada dia. Tots n'haurem presenciats de discussions vehements entre creients i incrèduls. Rares vegades n'ha sortit per a ningú la llum de la conversió. L'amor propi posa en tensió tots els seus ressorts, l'enginy s'aguditza cercant la part flaca en els arguments del contrincant; la ironia, la sàtira, entren en funció supletòria, i, enrogallades les veus i congestionat el rostre, cada un surt del combat amb les seves opinions confirmades i sentint-se més lluny de les de l'adversari. No són tampoc les obres construïdes fredament amb argumentació impecable les que trasmduen el pensament dels lectors i els *converteixen*, sinó aquelles que els fan vibrar tota l'ànima i els guanyen el cor. Sempre és l'amor qui triomfa; i si veiem a vegades els pecadors rendir-se a les imprecacions punyents i a les comminacions irades d'un baró de Déu, és perquè, sota la duresa dels mots, ells hi sentien ardent la foguera d'un gran amor².

Hi ha contra el mal dues violències antitètiques: la de la caritat, que l'ofega amb de vessalls de bé i de veritat; la del rigor justicier, que mira sols d'aixafar-lo fent caure damunt d'ell totes les penalitats dels codis divins i humans. És la violència de la caritat la gran arma apostòlica, d'ús sempre salutífer. Però, a vegades, un zel indiscret, l'orgull, la barreja adulterina d'un cert amor a la veritat i de peresa a sacrificar-nos per ella, ens fa perdre la paciència davant les exhibicions i escomeses del mal i les propagandes de l'error, i voldríem alçar-nos contra ells, restituint la integritat del reialme de Déu dins de les consciències i de la societat d'una manera sobtada, imposant les conviccions amb coacció externa i extirpant de soca i arrel tota ostentació de rebel·lions a la llei de Déu. Voldríem fer baixar, com els apòstols, foc del cel sobre les ciutats i les gents refractàries a la paraula divina.

² Els amics de la violència en els tractes amb el mal, tenen costum d'agafar-se a l'escena evangèlica de l'expulsió irada dels mercaders del temple. Prenen per ideal i com a justificació de llur sistema la figura santament indignada de Jesús fustejant els profanadors de la casa del seu Pare. No era pas aquest el comportament ordinari de Nostre Senyor. "Si els venedors fugen esperonant les bèsties davant d'ells; si els canvistes arpleguen a corre-cuita llur diner i s'escapen; si Jesús surt vencedor, és que combat per una causa justa i reconeguda com a tal pels qui reben la seva escomesa." (BEAUDENOM, *Méditations affectives et pratiques sur l'Evangile*, vol. II, med. XLIV.

Més avall, quan tractarem de l'ús oficial de la violència en la conquesta espiritual dels pobles i en la defensa del dret diví, veurem la immensitat de mals que sobre la societat cristiana abocaren les exageracions d'aquest esperit tan poc cristià, que no sempre l'Església pogué vèncer, com no ha pogut extirpar mai totes les males llavors sembrades traïdorament per l'enemic en el camp del Pare de famílies. Sempre, a molts, els ha costat de comprendre la ineficàcia, o més ben dit, els efectes contraproductius i destructors, de la repressió, indiscreta i exagerada, en matèria d'opinions, sobretot quan se l'ha volguda convertir en òrgan apostòlic. Afigurem-nos una ànima arrossegada pel corrent irreligiós del segle, malejada per una educació dolenta, o dubtant cap a on decantar-se en les seves incertituds. Si, tractant-la com a rebel, ens hi acostem amb posat comminatori, volent fer-li sentir la nostra aversió per la seva culpa, resultarà nulla o contraproductiu tota intervenció apostòlica. Si ella és temorenca i no gosa a resistir francament a la nostra pressió que, en compte de convèncer-la, més aviat li inspira repel·lència, potser arribarà a simular una adhesió falsa, i haurem creat un hipòcrita; si té prou valentia per a parlar i obrar tal com pensa, la veurem probablement més ferma en la seva hostilitat antireligiosa, o confirmada en el dubte. Tots ho sentim que *l'ànima és nostra*; si la donem, és sols a qui ens convenci o ens guanyi el cor. Quan ens la volen prendre per la violència o injúria, la guardem més reclosa que mai, i, sols sigui per decòrum personal, repel·lim les agressions conqueridores de la nostra consciència i de la nostra llibertat.

En altres temps, això no es veia tan clar, i aquesta manca de comprensió minva la culpabilitat de grans abusos històrics. La societat moderna pateix d'hiperestèsia liberal; mai com ara no havia estat tan viu el sentiment del respecte a l'espontaneïtat de les creences. (No parlem dels sectaris endarrerits ni de les turbes simplistes). La repressió és ara més contraproductiu que mai. Reclou, és cert, els expandiments de l'opinió i talla els seus vehicles visibles; però quan la repressió cau sobre conviccions vives, va encenent-les més dins dels fogars de les ànimes i va encomanant-les de pressa per conductes invisibles, fins que sigui vingut el moment de la gran explosió inevitable. Sols quan la convicció sigui moribunda tindrà sobre d'ella força extintiva la repressió externa.

És que la magnitud del moviment antireligiós i, més que res, les discòrdies doctrinals entre homes i pobles, fent cada dia més llunyana, difícil i *utòpica* la realització completa dels drets de la veritat, forcen els enteniments a desentendre's una mica de la *tesi* i

posar esment en la realitat tèrbola, creant una mena de *liberalisme* imprescindible. És cada dia més difícil, pràcticament, de mantenir-se dins d'aquella intransigència tan justament formulada pel doctor Sardà i Salvany³:

La diferencia esencial de nuestro modo de ver y el de los liberales en este asunto, estriba en que estos señores consideran a los apóstoles del error como simples ciudadanos libres, que, en uso de su perfecto derecho, opinan de otro modo en Religión, y así se creen obligados a respetar aquella su opinión y a no contradecirla más que en los términos de una discusión *libre*; al paso que nosotros no vemos en ellos sino enemigos declarados de la fe que estamos obligados a defender, y en sus errores no miramos libres opiniones, sino formales herejías y maldades, como enseña la ley de Dios.

D'aquesta intransigència teòrica no podrem desistir-ne mai sense caure en escepticisme o apostasia; però sí que, mentre el *sentir* modern dels homes no es mudí, hem de desistir de donar als apòstols de l'error tractes de tals i de negar-los la condició de ciutadans lliures, que, en ús d'un dret polític pràcticament innegable, opinen diferent de nosaltres; ens hem de conformar a descendir al terreny de la discussió lliure, oposant la veritat a l'error pels únics procediments de la persuasió, conquerida sense violències jurídiques ni àdhuc exigències de cap mena, sempre ineptes per a atraure les ànimes a Déu. Ells també, si són gent convençuda, tenen les seves idees com a expressió de la veritat i es creuen amb tants drets, si més no, com nosaltres a pendre-les per norma de la seva vida i a fer-ne pública ostentació. Contra aquest *fet* no hi ha força que hi valgui, i, si hi fos, seria millor de tenir-la ben desada, per tal de no caure en mals majors.

Una, doncs, de les virtuts més necessàries en el nostre temps és la tolerància. A cada pas trobem ocasions d'exercir-la, amb la doble seguretat de practicar actes meritoris i de produir els bons efectes de l'exemplaritat cristiana. Assetjats de tota mena d'heretgies, voltats d'incrèduls, apòstates i escèptics, enfonsats en un ambient tan insà, l'adhesió ardent a la nostra fe, fent-nos glatir de neguit i amargors d'ànima, ens portaria fàcilment a l'ira, als impulsos de menyspreu o de rancúnia, a l'anhel d'una execució ràpida de justícia contra els perversos del poble, si no fos que el mateix amor de la veritat ens farà neixer un daler d'anar a extreure del tresor de la moral catòlica aquella gran riquesa de sentiments de longanimitat, d'indulgència i misericòrdia envers els nostres germans extraviats,

³ El *Liberalismo es pecado*, §. XXII.

fills pròdigs de la casa pairal de Crist. L'exercici quotidià d'aquesta virtut formarà en nosaltres aquella disposició d'esperit que aguanta sense fatic les opinions adverses a la nostra. Arrelarà en nosaltres aquella bella habitud que Sant Ignasi recomana, al començament dels seus *Ejercicios espirituales*:

Todo buen cristiano ha de ser más pronto a salvar la proposición del prójimo que a condenarla; y si no la puede salvar, inquiete cómo la entiende, y si mal la entiende, corrija con amor; y si no basta, busque todos los medios convenientes para que, bien entendiéndola, se salve.

Tot bon cristià mira sempre de descobrir sinceritat d'intencions i rectitud de mòbils en els qui van errats; es guarda de la suspicàcia farisaica, que tan malèvolament i sense raó condemnava els apòstols, quan els veia trencar espigues el dia de dissabte, per violadors de la llei, sense esbrinar l'existència de causes excusants de culpa. La veu de Jesucrist blasma severament aquest esperit farisaic: "*Si sabessin el que vol dir: Misericòrdia vull i no sacrifici, mai no hagueren condemnat els innocents*"⁴.

Tot bon cristià procura de conservar fidelitat a l'esperit de la creença catòlica, infinitament més tolerant que l'error, afanyosa de dominar en les ànimes per la persuasió amorosívola i no mai per la força bruta, genitora d'hipocresies. Ell sap que la intolerància genuïnament cristiana es manifestà en els temps més heroics de l'Església ofegant l'error amb la sang generosa del mateix apòstol, que moria per Déu i per la llibertat de la seva consciència.

D'aquesta dolçor cristiana, l'integrisme sol fer-ne escarni, recitant contra ella tot un florilegi d'ironies, d'imprecacions i epítets depressius, tret dels Sants Pares i de grans escriptors eclesiàstics i fins de l'Evangeli. No costaria pas gaire d'oposar-n'hi un altre de contrari. Tot està a inquirir, dins del context de les cites aportades, circumstàncies de lloc, temps i persones que donaren ocasió a la forma execratòria i amargant de les escames dels Sants contra els escampadors de mals ensenyaments. Potser llavors l'estil violent fou expressió de la més gran caritat. El mateix Sardà⁵ diu que tot està en l'oportunitat i la veritat. A un temps de costums i sentiments bàrbars, no se li pot pas parlar amb gran polidesa de mots; a vegades la gran autoritat, per tothom reconeguda i respectada, del profeta, de l'apòstol, del sant, dona a les seves paraules flagel-

⁴ Mt., XII, 7.

⁵ Obra citada, c. XXII.

lants una força salutífera, un poder emotiu i fins una gran dolçor paterna. Aquestes circumstàncies no solen abundar gaire, i fora d'elles el llenguatge feridor farà més mal que bé, sobretot avui dia. Per això els Papes no es cansen de recomanar als periòdics catòlics la temperança i moderació en les polèmiques, i una cura sol·lícita a fugir de formes agressives i d'atacs contra les persones dels contrincants. No manca qui vol evadir aquestes direccions tan justes i assenyades, dient que els Papes les fan preceptives només per a les discussions entre catòlics. No, no. Ordinàriament, han estat sempre les més *cristianes*, àdhuc contra els capitosts de l'error, fora, com deïem, de circumstàncies especials; però, ara, en temps de tolerància inevitable i d'una civilitat més refinada, han de guiarnos a tots, i gairebé en tota ocasió. Ara, trencat en molts esperits el vincle de la caritat sobrenatural filla d'una mateixa fe, la col·laboració ciutadana demana lligaments de mena més humil, però que nosaltres, deixebles d'una doctrina d'amor, no podem pas refusar:

L'experiència demostra que l'únic fonament segur d'una bona coordinació d'activitats en les agrupacions humanes és una bona voluntat eficaç, basada en la simpatia i en la mutual comprensió dels seus membres ⁶.

Autonomia de la raó humana.

En això que anem dient ara i en articles precedents, molts hi trobaran de segur un cert regust de liberalisme, condemnat per l'Església. Certament, la nostra predicació del respecte degut a la consciència humana, de tolerància davant els homes d'opinions discordants, i de tot el defugiment possible de la violència en els combats doctrinals, ferirà les orelles de certs catòlics *integrals* i serà potser fàlaguera a la de certs liberals. Aquí, com en altres ocasions, ens guia i ens mou el nostre esperit conciliatori, l'intent de trobar les engrunes de veritat amagades sota els sistemes falsos, i, sobretot, la formulació ortodoxa de certes doctrines modernes que, sovint, sols per confusions lamentables, han exercit en el món una influència malèfica, allunyant de la fe vertadera moltes intelligències ben intencionades. Des de Kant, i ja abans d'ell, s'ha volgut fonamentar en el racionalisme — és a dir, en l'emancipació de l'home envers la revelació divina — el problema de la llibertat individual, social i política. L'ètica kantiana, el principi bàsic de la qual és l'autonomia absoluta de la consciència i la immoralitat de tota llei i limitació

⁶ ELLWOOD, *The reconstruction of religions*, pàg. 168.

imposada a l'home *des de fora*, havent inspirat els capdavaners de la Revolució francesa, ha arribat a ésser informadora de la filosofia, del dret i de la política *moderns*. Això és cosa de tothom sabuda; però no pecaríem pas d'inoportuns traient-ne ara testimonis autoritzats. Basti per tots aquesta cita d'un discurs de Jaurès, pronunciat l'any 1895, a la Cambra de diputats francesa:

Però allò que cal defensar abans de tot, allò que és bé inestimable conquerit per l'home a través de tots els prejudicis, de tots els sofriments i de tots els combats, és la idea que no existeix cap veritat sagrada, és a dir, interdicta a la plena investigació de l'home; és que allò que hi ha de més greu al món és la llibertat sobirana de l'esperit; és que cap potència, ni interior ni exterior, cap poder constituït ni cap dogma, no han de limitar el perpetua esforç i la perpetua recerca de la raça humana.

Són tinguts com a càrrega inaguantable qualsevol dogma o decàleg imposats, sigui per Déu, sigui per una societat religiosa representant seva, sigui per una autoritat social que vulgui aureolar-se de la majestat divina. La raó ha de gaudir d'autonomia absoluta; ha de caure tota muralla espiritual, almenys en l'ordre especulatiu, per a l'enteniment i la voluntat humans; no hi ha d'haver cap principi religiós, ni moral, ni jurídic inviolable i indiscutible: tots estan sota la jurisdicció de la intel·ligència i la voluntat de l'home.

Contra d'aquests errors, l'Església ha parlat sovint. Ells no podran fer mai lliga amb la fe catòlica:

Allò que són els partidaris del Naturalisme i del Racionalisme en filosofia, ho són en l'ordre moral i civil els seguidors del Liberalisme, puix que ells introdueixen en els costums i en la pràctica de la vida els principis establerts pels partidaris del Naturalisme. Doncs bé: el principi de tot racionalisme és el domini sobirà de la raó humana, la qual, refusant l'obediència deguda a la raó divina i eterna, i tenint la pretensió de no dependre més que d'ella mateixa, sols a si mateixa es reconeix com a principi, font i jutge de la veritat. Aquesta és la pretensió dels seguidors del Liberalisme; segons ells, no hi ha en la pràctica de la vida cap potestat divina a qui s'hagi d'obeir, ans cadascú és per a si mateix la seva pròpia llei ⁷.

Com quasi sempre, en aquest error condemnat hi ha l'exageració i la ruptura dels justos límits d'una aspiració i d'un sentiment legítims. De la protesta contra certs excessos de coacció social i política sobre l'espontaneïtat de la creença, els seguidors de la Re-

⁷ LLEÓ XIII, Encíclica *Libertas*.

forma luterana passaren a l'individualisme religiós anàrquic, però sense voler rompre encara el jou intern de la revelació divina dipositada en les Sagrades Escripures. Reconeixen a Déu drets de sobirania sobre l'home, drets d'ésser cregut i obeït quan es digna de fer-li arribar autènticament les seves ordres; però aquest jou el trobà massa feixuc el racionalisme kantià, i rebutjà tota *heteronomia*, això és, tota proposició doctrinal i tot imperatiu moral que no tingui la seva font en el mateix esperit de l'home. La dignitat humana no admet ni coacció exterior, ni coacció interior. Heus aquí el gran principi dissolvent, pare de la Revolució moderna. ¿No porta cap guspira de veritat? Mirem de trobar-la.

No neix de la raó humana la veritat; però, sense la convicció nascuda d'un previ examen dels senyals de la seva realitat, és com si per a ella no existís. Això volien significar, potser mal expressat, els catòlics liberals que el Dr. Sardà reprova ⁸:

Se llaman católicos liberales o católicos libres, porque juzgan que esta creencia suya no les debe ser impuesta a ellos ni a nadie por otro motivo superior que el de su libre apreciación... De suerte que, sin sentirlo ellos mismos, encuéntranse los tales con que el diablo les ha sustituido arteramente el principio sobrenatural de la fe por el principio naturalista del libre examen.

Cap catòlic, ens sembla, no ha pogut parlar mai d'aquesta manera. Així s'hauria dit amb més exactitud: Aquesta creença seva no els ha d'ésser imposada a ells ni a ningú per un motiu superior (en l'ordre de procedència lògica) al de llur convicció, després d'un examen lliure (Déu el permet així, i és inevitable en un enteniment il·lustrat) dels motius de credibilitat, amb el socors de la gràcia divina i de la bona voluntat; sense aquest examen no existirà el *rationabile obsequium*, de Sant Pau. Aquest examen tots els teòlegs l'accepten, i sense ell no es pot ni concebre l'acte de fe quan la veritat revelada es presenta per primer cop a un enteniment reflexiu.

Pel mateix fet que una religió es declara amb versemblança divina pel seu origen i obligatòria a tothom, imposa palesament a la criatura humana el deure imperiós de mirar amb interès aquest fet, el més important de la història, d'examinar les seves proves, i, si el troba exacte, d'expressar-se a escoltar la veu de Déu ⁹.

⁸ *El Liberalismo es pecado*, §. VII.

⁹ VERMEERSCH, *La Tolérance*, p. II, s. I, c. IV.

Abans d'assentir a la divina manifestació de veritats sobrenaturals i humiliar l'enteniment davant els misteris, tenim dret a inquirir si hi ha realment garanties que Déu ens ha parlat. I, en aquest ordre natural dels preàmbuls filosòfics i històrics de la fe, el criteri suprem és l'evidència immediata o mediata. L'home no pot cridar Déu a judici ni imposar-li els mitjans de manifestar-se-li; però sí que pot ésser exigent a analitzar les raons i els fets comprovatoris de l'autenticitat de la revelació; sense això, tractant-se d'un afer tan transcendent per a la seva vida, mancaria a la virtut natural de la prudència. I quan la manifestació divina no es fa directament, sinó per mitjanceria d'homes enviats o d'alguna institució com és ara l'Església, no se li pot negar tampoc el dret d'estudiar els documents acreditatius de l'ambaixada, ans de rendir el seu enteniment i el seu cor a l'autoritat de Déu. Obrant així, no poden els racionalistes condemnar com una tirania la submissió del creient a l'autoritat religiosa, essent com és una submissió filla d'un convenciment espontani, raonat, documentat, exigint per l'evidència d'haver-li parlat Aquell que és la Veritat eterna, font de tot ésser i de tota llum intel·lectual; que si, en l'ordre natural, li parla sovint per l'evidència subjugadora de veritats innegables, s'ha dignat també de comunicar-li, per altres conductes extraordinaris, secrets divins superiors a l'abast de les seves pròpies forces.

Així l'autonomia de la raó té un sentit legítim i cristià: la llibertat de rendir-se solament a la convicció documentada de tenir davant seu una veritat segura, si no amb l'evidència intrínseca d'una proposició matemàtica, almenys amb l'evidència d'arribar-li clàries d'un ordre altíssim, realíssim, que ella sola no hauria pogut mai descobrir. No hi ha llibertat, com no en té l'enteniment davant cap veritat certament coneguda; ni en té tampoc d'assentir o no a l'excel·lència i virtut obligatòria d'un precepte moral quan se li han fet paleses; però és una imposició nascuda de la mateixa constitució interna de l'esperit humà. Car la consciència psicològica ens ho diu ben clar: nosaltres coneixem i acceptem la veritat palesa, desxifrem el seu contingut, esbrinem les seves lleis fins a formar l'organisme espiritual de la ciència humana; però no la creem la veritat, no tenim damunt d'ella altra senyoria que la d'analitzar-la, deduir-la, raonar-la; quan la seva llum entra al nostre enteniment, li hem de retre homenatge, com a manifestació parcial de la Realitat eterna i infinita, superior a la humilitat del nostre ésser finit.

Erra, doncs, contra el bon sentit i la mateixa evidència objectiva qui porta el seu liberalisme fins a l'extrem de voler eximir la intel·

ligència humana de tota trava, de tota coacció; sobre ella hi ha la coacció indefugible de la veritat. Quan l'enteniment descobreix la certitud, per exemple, d'un teorema geomètric, no és pas lliure de donar-li assentiment o de negar-lo. Quan Kant, en un finíssim anàlisi, descobreix el primer principi de la seva moral, l'imperatiu categòric, no es creu ja llavors amb dret a rebel·lar-s'hi: la raó pràctica l'ha vist, no l'ha creat; i la seva força obligant universal se li imposa amb una pressió misteriosa, irresistible.

Aun penetrando en el mismo santuario del pensamiento, en aquella región donde no alcanzan las miradas de otro hombre, y que sólo está patente a los ojos de Dios, ¿qué quiere decir la libertad de pensar? Es acaso que el pensamiento no tenga sus leyes, a las que ha de sujetarse con precisión, si no quiere sumirse en el caos? ¿Puede despreciar la norma de una sana razón? ¿Puede desoir los consejos del buen sentido? ¿Puede olvidar que su objeto es la verdad? ¿Puede desentenderse de los eternos principios de la moral? ¹⁰.

No, aquesta llibertat fóra equivalent a la demència. Però l'enteniment té una llibertat que ningú no podrà prendre-li mai: la de negar l'assentiment a una proposició qualsevulla, quan, per cap conducte, ni d'evidència, ni d'autoritat per ell tinguda com a certa, no ha descobert la seva veritat. I quan contra ell vol exercir-se, des de fora, una violència moral (que no sigui la presentació d'arguments), o una coacció física, es viola un dret seu imprescriptible, i es caurà en fracàs segur, car sols la convicció pot doblegar-lo.

El Cristianismo ha partido siempre del principio de que el primer paso para apoderarse de todo el hombre es apoderarse de su entendimiento; que, cuando se trata de extirpar un mal, o de producir un bien, es necesario tomar por blanco principal las ideas, dando de esta manera un golpe mortal a los sistemas de la violencia, que tanto dominan dondequiera que él no existe, y proclamando la saludable verdad de que, cuando se trata de dirigir a los hombres, el medio más indigno y más débil es la fuerza. Verdad benéfica y fecunda, que abría a la humanidad un nuevo y venturoso porvenir ¹¹.

Adhuc quan l'enteniment rellisca cap a doctrines falses, la seva llibertat física ha d'ésser generalment respectada, essent l'únic remei del mal d'acudir al seu auxili amb la predicació de la veritat.

Heus aquí un argument, d'impecable formulació lògica, però que

¹⁰ BALMES, *El Protestantismo*, c. XIII.

¹¹ *Ibid.*

porta confusió intrínseca: "Allò que és contra dret no pot ésser lliurement professat; és així que l'error és contra dret, puix que és un mal; doncs no pot ésser lliurement professat"¹². La paraula *lliurement* demana distincions. Així, responnent en forma escolàstica, direm: *Distingeixo*: no pot ésser lliurement professat, ço és, sense cap trava moral, ni sanció divina, de manera que, fins en el fur de la consciència, tingui paritat de drets amb la veritat, i la raó humana estigui moralment facultada per a triar al seu caprici, tot i donant-se compte que cau en la perdició, *concedo absolute*; no pot lliurement professar l'error, és a dir, ha d'ofegar-se sempre qualsevol manifestació d'ell i, qui tingui a les seves mans la força privada o pública a d'emprar-la sempre i en tot lloc contra ell i fugar enèrgicament dins de les intel·ligències mirant de doblegar-les a la veritat, això ja és més discutible. L'Església no recomana mai l'opressió de les consciències; i fins, essent com és ocasió de grans escàndols la divulgació de males idees, el comportament envers elles depèn de les circumstàncies socials, de la consideració de quin sigui el mal menor; i als catòlics, l'experiència ens té ben ensenyat que a so de timbals no es cacen llebres, i que el sistema de dictadures espirituals sol ésser més aviat incentiu d'avversió i propens a mudar-se en tirania antireligiosa.

D'aquesta independència de l'ànima humana davant qualsevol potestat externa que, contra la seva persuasió sincera, vulgui imposar-li una opinió o creença, ni que sigui la fe vertadera, no trobarem arreu testimonis en la tradició eclesiàstica, en els doctors catòlics.

"Ningú no ha d'ésser dut a la fe per la força." "Propi és de la religió no constrenyir, sinó persuadir." Aquestes dues fórmules lapidàries són la una de Sant Agustí, l'altra de Sant Atanasi. Els procediments violents dels arrians arrencaren al gran Sant Hilari de Poitiers una protesta indignada, en la qual pensa fer-se eco de tota la jerarquia catòlica. "Déu ensenya l'home a conèixer-lo, més destrament que la força. El condueix a l'obediència per l'admiració de les seves obres celestes i desdenya una voluntat que es vincli a la coacció. Si es posés aquesta violència al servei de la vertadera fe, l'episcopat li oposaria la barrera dels seus principis. Déu—proclamaria—és el Senyor de l'Univers. No té necessitat de cap homenatge forçat, ni reclama cap confessió coaccionada. No podem donar acolliment a qui no vol ésser rebut, ni escoltar a qui no demana d'ésser oït; no podem signar amb el senyal del cristià el qui no fa professió de cristianisme." No altrament parla l'Angel de les Escoles: "Els gentils

¹² GINEBRA, *Filosofia, Lògica*, p. 1.ª, c. III.

i els jueus no poden ésser de cap manera portats per la coacció a la fe. El creure és qüestió de voluntat" ¹³.

Aquesta independència forma un dels atributs més gloriosos de l'esperit humà:

Sóc sobirà: el món s'agita al meu voltant; els altres segueixen el seu curs; el nostre planeta giravolta; els esdeveniments van succeint-se, els homes s'abracen o es destrocen els uns als altres; res d'això no ateny el fons del meu ésser, res no arriba al recés interior on es tanca la meua voluntat. Debadés podria un tirà amenaçar-me amb l'espasa si jo refuso de doblegar la meua voluntat als seus capricis: la meua voluntat té el poder d'aguantar-se ferma davant d'ell en la integritat de la seva independència ¹⁴.

I un dels ideals de perfecció en la societat dels homes és que els uns s'abstinguin de fer pressió violenta sobre les conviccions dels altres:

Creients i incrèduls es gloriën de considerar com a tal [com a principi dignificador de la naturalesa humana] el següent dictamen: la *sinceritat* és la llei fonamental de la vida humana. Pensar, parlar, obrar sota el guiatge de la pròpia consciència: aquesta és la darrera paraula de l'ordre interior, de la pau de l'ànima, de l'harmonia en el tracte social ¹⁵.

ANGEL CARBONELL, Prev

¹³ VERMEERSCH, *La Tolérance*, p. II, sect. I., c. IV.

¹⁴ CARD. MERCIER, *A mes séminaristes*, VI.

¹⁵ CARD. MERCIER, *Oeuvres prédicables*, VI, CCCIX, 547 y 528.

EL TALENT I L'ESCOLA ÚNICA

No fa gaire, tinguérem el gust d'assistir a una conferència que l'actual ministre d'Instrucció pública de la República Espanyola, En Marcellí Domingo, pronuncià al Teatre Principal de Tortosa. El novell Ministre anava desgranant tot un programa governamental amb l'emoció pròpia del qui sent la responsabilitat d'un poder en la realització del qual ha posat tot l'ideal i ha esmerçat totes les forces de la seva vida. Però on l'emoció i l'entusiasme del Sr. Domingo pujaven de to, fou en tractar de l'escola. No endebades és Ministre l'Instrucció pública i ha exercit per molts anys el gloriós ministeri de l'ensenyament primari. Sobretot quan es referia al punt concret de l'escola única, les paraules sortien càlides i vibrants dels llavis de l'orador i s'encomanaven fèrvidament a l'auditori. *Pas al talent!* deia i repetia el Sr. Domingo, amb emoció sincera i tremolosa. I el públic aplaudia amb tot l'entusiasme...

Ens reca d'haver de confessar que, en aquells moments, érem una nota discordant entre els oients entusiasmats. Les nostres mans, en altres detalls del discurs, s'havien ajuntat espontàniament per aplaudir les paraules assenyades de l'orador ministerial; però en el punt concret de l'escola única ens sentíem escèptics i no sabíem aplaudir. I això no precisament pel laïcisme que sembla encloure l'escola única, segons la concepció concreta dels seus panegiristes més destacats, sinó també perquè dubtem de la seva eficàcia com a propulsora del talent. Ens hem passat alguns anys, els de major fecunditat intel·lectual de la nostra vida, a estudiar aquesta excelsa prerrogativa de la intelligència, que es diu el talent, i hem formulat i raonat una teoria psicològica i unes direccions pedagògiques ordenades a fer-lo assequible a tothom o al major nombre possible de mortals. Ara que una veu representativa a la nostra terra del poder suprem, que és el de l'Estat, vol obrir de bat a bat, per a tothom, rics i pobres, alts i baixos, les portes del talent, semblaria que l'ànima se'ns havia d'amarar de satisfacció, de veure realitzat, o si més no, declarat oficial allò mateix per què venim maldant amb els nostres estudis i amb les nostres insistències, que algú haurà qualificat d'exàgerades, d'idealistes... Malgrat tot, confessem el nos-

tre escepticisme, les nostres desconfiances. Els estudis que tenim fets sobre el talent ens imposen conclusions contràries a l'optimisme ministerial del Sr. Domingo. L'escola única no és el *pas al talent!*; més aviat pot ésser-li un entrebanc, una nosa que en certes ocasions pot esdevenir formidable, que pot arribar fins a la inutilització.

Volem raonar el nostre pensament. I amb tots els respectes a la bona intenció i a la sinceritat del Sr. Ministre d'Instrucció pública, volem exposar els fonaments de la nostra prevenció contra l'escola única, des del punt concret i exclusiu de la pedagogia del talent. I en dir això, manifestem prescindir en el present article d'altres aspectes, sota els quals podia ésser judicada severament l'escola única; v. g., l'aspecte econòmic, el social, el religiós, etc.

Potser hauríem de començar, si volíem atènyer-nos als preceptes de la Lògica, establint la definició precisa de l'escola única. Confessem amb tota sinceritat, que ens hi sentim impotents. Les variants entorn d'aquest concepte són diversíssimes sota molts d'aspectes. I això no sols perquè en cada país, i fins en cada cas, la realitat imposa atenuacions i limitacions a la rigidesa del concepte ¹, sinó també perquè, àdhuc en l'ordre teòric, regna la confusió entre els mateixos penegiristes i adversaris de l'escola única ². I si això s'esdevé en països, com França i Alemanya, on la qüestió ha estat, ja d'anys, fortament discutida, molt més a Espanya, on tot just si comencem a interessar-nos-hi, davant els recents anuncis ministerials d'implantar-la ràpidament.

Caldria esperar que pel Ministeri d'Instrucció pública fos presentat el projecte anunciat de l'escola única, per tal de poder-lo discutir d'una manera positiva, però ens sembla que no serà difícil de fixar algun detall essencial i universalment acceptat pels partidaris de l'escola única, que, si no constitueix una definició completa i perfecta, pot servir suficientment com a base de discussió. Així, v. g., qui diu escola *única oficial*, o no diu res, o vol dir més o menys ca-

¹ La *Constitució de Weimar* és una prova de les fluctuacions i inseguretats que regnen entorn de la qüestió: "L'escola pública, diu l'article 146, s'ordenarà orgànicament. L'escola elemental comuna per a tots és la base de l'ensenyança mitjana i superior..." Hom diria que amb això restava establerta categòricament l'escola única oficial, en la plenitud del seu sentit. Però, vetaci que el segon paràgraf del mateix article diu: "Amb tot, a instància dels que tenen dret d'educació, es fundaran escoles populars de llur confessió, o concepció filosòfica en els Municipis... La voluntat dels que tenen dret d'educació ha d'ésser respectada tot el possible..." I encara en l'article següent (147) estableix normes per a la institució d'escoles privades.

² "L'incompréhension est égale chez les adversaires de l'école unique et chez beaucoup de ses prétendus partisans. Leurs polémiques sont d'étranges batailles où l'on enfonce des portes ouvertes avec une vaillance impétueuse, où l'on pourfend, avec un grand courage de chimériques fantasies." (*Ducas, Rapport sur le budget 1930 de l'Instruction publique*, pag. 5.)

tegòricament que les altres escoles, les d'iniciativa particular, no són permeses, màxime si és escola *obligatòria*. Ha d'ésser també l'escola única, segons els seus partidaris, *gratuïta*, car hi han de conviure els nois rics i els nois pobres. Una altra condició, que solen imposar a l'escola única els seus partidaris més destacats, és el *laïcisme*, o neutralitat religiosa. Val a dir, però, que aquesta no és una condició gaire essencial, sobretot en països, com el nostre, on pràcticament no existeix la diversitat de confessions religioses. Entre nosaltres, el laïcisme, o neutralitat religiosa de l'escola, més aviat que una condició essencial interna, d'unicitat escolar, seria una imposició exòtica de sectarisme anticatòlic.

No intentem, de cap manera, extremer la nota de contradicció a l'escola única; menys encara voldríem fer-li una oposició tancada, sistemàtica. Reconeixem lleialment que el mal que ella vol corregir és una trista realitat constatada arreu del món per les estadístiques. El mal és aquest: que el talent abunda més en les classes socialment altes que en les baixes. "És un fet establert, diu Marcello Boldroni, que, sigui a través d'èxits escolars, sigui a prova dels anomenats tests mentals, els minyons de condició superior apareixen gairebé sempre com els més intelligents". (Vegi's *La Paraula Cristiana*, número 78, pàg. 549).

I això, per a nosaltres, és efecte, almenys en part principal, dels sistemes d'instrucció vigents, en virtut dels quals certs refinaments de formació cultural només són assequibles a les classes acomodades. Per a nosaltres, és evident que la natura, en distribuir entre els homes el do del talent, no s'ha subjectat a les etiquetes de distinció social. No gosaríem a negar en absolut la influència que en el talent natural pugui tenir la llei, bon xic capriciosa, però, d'herència; molt menys encara intentaríem de rebaixar l'influx que hi té l'ambient familiar i altres circumstàncies, que ara no cal detallar; així i tot, donada la natural igualtat del fons espiritual dels homes, per damunt de les diferències de classes socials, i sobretot, donat el nombre copios de joves pertanyents a famílies pobres, superior en gran manera als de famílies acomodades, ens sembla indiscutible que un sistema pedagògic que posés a la mateixa altura l'escola dels pobres i la dels rics, i, en conseqüència, permetés d'aplicar a aquests els estímuls del talent, que avui són en gran part privilegi exclusiu i irritant dels altres, anivellaria la proporció dels talents en les diferents classes socials, o, si més no, desfaria la desproporció denigrant que avui existeix en desfavor de les classes més pobres.

Cal, però, no caure en il·lusions de democratismes puerils, ni en

apressaments impossibles. La nivellació intel·lectual de rics i pobres és una obra no gens fàcil i, en tot cas, lenta de realització. La superioritat mental de les classes elevades prové, no sols de l'escola, sinó també, i potser principalment i radical, de l'influx familiar i de l'interès patern, i mentre no s'hagi verificat l'elevació del nivell cultural de les famílies pobres, subsistirà sempre la desproporció humiliant per a la intel·ligència de les classes socials inferiors. Així ho reconeixen els partidaris més decidits de la selecció dels alumnes. "És molt versemblant, diu *W. Stern*, que en les classes socials superiors existeixen capacitats millors, en un percentatge major que en les masses, i per això, en la lliure competència escolar dels nois de totes les classes socials, correspondrà, també, en el futur una proporció molt més gran de seleccionats als nois de les classes socials radicalment, de més temps, en la cultura. Això és, ben segur, un bé per a la continuïtat de l'evolució nacional, pública i social. El que hom ha d'exigir és simplement que s'obrin les portes als nois més capacitats de les altres classes socials". (*La selecció dels alumnes*. Edició espanyola. Madrid, 1928, pàg. 30).

Cal confessar que, des d'aquest punt de vista de seleccionar els alumnes, prescindint de llur categoria social—punt de vista que han declarat essencial els partidaris més autoritzats de l'escola única³—, aquesta s'emportaria d'antuvi, les simpaties de tothom. Però la reflexió imposa les següents preguntes: ¿És l'escola única el remei veritable i necessari d'aquesta desigualtat humiliant per a la intel·ligència del pobre? ¿La selecció democràtica del talent és irrealitzable sense l'escola única? Nosaltres opinem resoltament que no. Heus ací un avanç dels nostres raonaments: a) perquè tots els avantatges pedagògics que l'escola única brindaria al talent del pobre, poden obtenir-se sense ella; b) perquè l'escola única, en ordre a fonamentar el talent, comporta inconvenients seriosos i desavantatges importants, en relació amb l'escola lliure.

És cosa evident que la diferència que avui existeix entre l'escola del ric i l'escola del pobre pot anuïllar-se de dues maneres: o bé establint l'escola única per a tothom, o bé, salva la llibertat i diver-

³ "L'école unique restera un idéal sans réalité tant que l'élite nécessaire à la vie du pays ne sortira pas de la nation entière, tant que l'appel de l'haute culture ne sera pas entendu dans toutes les classes de la société: C'est à dire que l'école unique ne sera réalisée que le jour où l'enseignement secondaire, gardien de la culture et—dans la mesure où les forces de l'éducation sont créatrices—createur de l'élite, recrutera ses élèves parmi tous les enfants de France." (Ducos, *Rapport sur le budget 1930 de l'Instruction publique*, pag. 9. *Les dossiers de l'Action populaire*, núm. 222, pag. 1403.)

sitat escolar, elevant l'escola del pobre al nivell màxim que pugui assolir l'escola del ric.

Amb aquesta observació tan simple, tan òbvia, tan innegable, resta desqualificat l'argument Aquiles dels pedagogs de l'escola única. *Pas al talent!* diuen. El talent del pobre té tant de dret a fructificar, com el del ric! Molt bé. Però si hi ha dos camins per arribar a aquest terme ideal, ¿per què us entesteu a imposar-ne un i excloure l'altre sistemàticament, *a priori*?

De dues, una: o admeteu que la intervenció escolar de l'Estat és capaç de muntar escoles tan perfectes i tan eficients com les que l'escola lliure posa a l'abast de les famílies riques, o no. Si la primera, no teniu cap dret a imposar l'escola única, en nom de la protecció al talent pobre, car aquest ja té eixida suficient amb l'escola que l'Estat li brinda, i no us cal recórrer a l'odiositat del monopoli, a l'ofegament de la llibertat d'ensenyança. Si la segona, us heu embolicat en la contradicció més palesa: encarregar a un Estat, que declareu incapaç de muntar escoles on el talent trobi tota la protecció, tots els estímuls, la creació de l'escola que ha de protegir i fomentar el talent!

Voleu fer arribar als pobres els avantatges d'una escola eficaç i digna? Munteu l'escola popular com la més perfecta de les lliures. Heus ací la solució dreturera que imposa la lògica més elemental, la que té dret a exigir-vos el talent del pobre, l'única que us hauria de permetre l'esperit liberal, i el sentit democràtic, que ens prediqueu contínuament.

Un altre dels fonaments pedagògics en què es recolzen els partidaris de l'escola única, ultra la protecció al talent pobre, és *la selecció dels alumnes*.

Nosaltres, com a conseqüència d'estudis insistents sobre el talent, donem més importància a l'acció pedagògica que no a la selecció, estrictament dita. Opinem que certs mètodes de selecció ultracientífica, proclamats com el *dernier-cri* de la investigació psicològica, tenen més d'artifici que de realitat viva, i que el nombre i el rendiment dels talents futurs no han d'augmentar a proporció de la multitud i complicació de *tests* inventats modernament, per a seleccionar les intel·ligències.

I encara, abans d'entusiasmar-nos amb la selecció dels alumnes, voldríem veure suficientment resolta l'eterna qüestió entre nativistes i empiristes, caldria haver discutit i determinat acuradament les possibilitats universals de la intel·ligència humana, per assolir, ben conreada, les altures del talent.

Així i tot, ens plau de confessar que la selecció dels alumnes, quan es fa assenyadament, pot influir d'una manera, sovint decisiva, en la bona orientació i, per tant, en l'eficàcia del talent. El que no sabem veure de cap manera és que la selecció racional dels alumnes, segons llur vocació, aptitud, talent, etc., no es pugui practicar sense la unitat d'escola imposada per l'Estat.

Suposeu l'existència d'escoles lliures, d'iniciativa particular, obrant simultàniament amb les muntades per l'Estat; apliqueu a unes i altres els mètodes d'investigació psicològica que puguin posar en clar les particularitats de cada talent, i podreu fer en unes i altres escoles una selecció científica dels alumnes, per tal d'orientar llur vida intel·lectual. Ens sembla que la solució és perfectament eficaç i simple; ens sembla que deixa perfectament expedit el *pas al talent* en qualsevol categoria social que es manifesti. ¿Quina necessitat hi ha d'unificar l'escola, de matar les iniciatives pedagògiques dels particulars, de suprimir la llibertat escolar, per a portar a terme una selecció racional dels alumnes?

Si hom volgués plantejar la qüestió de l'eficàcia escolar, en forma reduïda a la simplicitat màxima, i a la màxima profunditat, potser caldria concretar-la a un factor, si no únic, certament predominant: el personal docent, *el mestre*. Tots els altres factors d'eficàcia escolar palleixen al seu davant, i ocupen un lloc ben secundari.

Doneu-me una escola mísera, i desproveïda de tot utilatge pedagògic modern; poseu-hi totes les males condicions materials, i fins espirituals, però poseu-hi també un mestre amb ànima i vocació de tal, i jo us asseguro que aquella escola tan deficient serà molt més efectiva, en ordre a fomentar el talent, que aquella altra en la qual hagueu acumulat tots els avenços pedagògics americans i alemanys, amb un mestre que coneix l'última paraula de la Pedagogia psicològica, però que no posseeix aquell *quid* interior, que li fa posar tot l'interès, tota l'ànima, en la formació intel·lectual dels alumnes⁴. La selecció del personal docent i els estímuls per a excitar

⁴ Aquest *quid* interior que jo designo amb l'expressió: *ànima de mestre*, és el secret veritable de reeiximent en l'acció pedagògica, molt més que tots els descobriments i canons científics, a vegades pseudo-científics, de la Pedagogia sistemàtica. És més, certes invencions, que els pedagogs moderns ens presenten com l'última paraula de la Psicologia pedagògica han estat pressentits, amb una mena d'intuïció admirable, i practicats normalment, per mestres modestíssims i desconeguts. Jo recordo que el mestre que m'ensenyà les primeres lletres, un home que, potser, no posseïa una gran cultura pedagògica, però sí una ànima demestre, es valia d'un procediment que ve a ésser com el moderníssim i enginyós de la Dra. Montessori. Aquell home modest, al qual vull retre ací l'homenatge del meu agraïment, fins semblava coneixedor de les teories d'E. Claparède sobre el joc dels infants i el profit que en pot reportar l'acció pedagògica.

i sostenir vigorosament, intensament, amb fervor religiosa, l'acció dels magisteri: heus ací la gran qüestió escolar, heus ací el secret de la creació o, si més no, de la fecunditat del talent! Jo no dubto gens a afirmar que una societat dotada de mestres veritables, veuria créixer notablement, dins d'ella, el nombre de talents que es manifesten com a aprofitables per al bé collectiu.

I bé! en aquest terreny essencial, l'escola única de l'Estat ha de considerar-se fatalment vençuda per l'escola lliure. I això per dues raons. Primera, perquè les seleccions oficials, burocràtiques, gairebé mai no responen als mèrits i utilitats que la justícia imposaria, sinó a influències, arbitrarietats, partidismes, miraments polítics, etc.; això quan no manifesten un esperit de persecució i tirania sistemàtiques contra el mèrit veritable. L'experiència moderna, una experiència pública que ningú no ignora, ens ha demostrat fins a quin punt pot arribar la persecució de l'Estat, oberta o encoberta, als homes d'estudi per raó de llur fe religiosa, per llurs sentiments nacionalistes, per llurs opinions sociològiques, etc. S'ha dit, i amb raó, que l'Estat modern, àdhuc quan proclama el seu esperit democràtic, és el tirà més injust i més absorbent, contra tots aquells qui tenen la desgràcia de no pensar de conformitat amb les preocupacions sectàries o partidistes del caciquisme governamental.

L'altra raó és, encara, més greu i de més evidència pràctica. Doneu-me un mestre, que vull suposar amb capacitat i condicions remarcables per a ensenyar. L'Estat, després de triar-lo per a exercir oficialment el magisteri, li ha assenyalat una *paga*, que restarà invariable, o seguirà el corrent de l'escalafó, tant si els alumnes són pocs, com si són molts, tant si surten de l'escola formats perfectament, com si en surten dejuns.

Ell, el mestre, ja té assegurada la vida, i un retir, més o menys decent, per a quan ja no podrà treballar.

Tothom qui coneixerà les intimitats de ço que en diuen la psicologia humana convindrà fàcilment que aquest mestre està posat sota una temptació gairebé irresistible de *fer el gandul* i de *tirar-s'ho tot a l'esquena*. Fem de bona gana totes les excepcions que calgui. Coneixem mestres oficials i mestresses, que fan de llur ministeri un sacerdocí, que l'exerceixen amb tot el fervor, prodigant l'esforç i el sacrifici, però la lògica és fatal, i hom no ha d'oblidar que els principis teòrics, quan són certs, i evidents, tenen en la pràctica repercussions inevitables. La realitat interior i sincera de l'escola oficial confirma el que venim dient: que la burocratització del magisteri importa l'ofegament de moltes energies que, altrament, haurien po-

gut donar rendiments apreciables en el foment de les intelligències, i formació dels talents dels alumnes.

No voldríem, de cap manera, ésser considerats com enemics de la *paga* dels mestres oficials. Ben al contrari. Som partidaris decidits de la dignificació de l'escola, i això importa que els edificis escolars, llur utilitatge, etc., reuneixin les condicions indispensables d'efectivitat, i fins, si podia ésser, de magnificència; que el sou dels mestres sigui tal, que els permeti de menar una vida decorosa, que basti per a les necessitats de tota llur vida individual i familiar. Però no tractem de l'aspecte social de l'escola i del mestre; el que ara intentem constatar és únicament això: l'avantatge que té l'escola lliure sobre l'oficial, tal com pràcticament estan muntades avui dia al nostre país, quant a estimular el mestre en ordre al sosteniment de l'interès pedagògic i, en conseqüència, al rendiment escolar.

I encara volem remarcar, per a fer ressaltar la importància d'aquestes observacions, que la labor del mestre és d'aquelles que es presten més a *amagar l'ou*. En els treballs manuals hom pot medir fins a cert punt, el rendiment, per les hores de treball que s'hi esmercen; a l'escola, no. Un mestre, aquells que nosaltres diem que en tenen ànima, us farà més feina escolar, us donarà més rendiment d'ensenyança en una hora diària d'escola que un altre amb les tres matutines i les tres vespertines que es compleixen encara en alguns pobles. Prou ho saben els pràctics de l'ensenyança; que, d'una banda, hi ha moltes maneres de matar el temps, i de l'altra, que els recursos d'un bon mestre són d'eficàcia ràpida, quan són emprats seriosament i vigorosa, quan el qui els mena té una ànima de mestre.

És per això, que en aplicar a la vida econòmica dels mestres certs principis, o certes tendències, en el fons justíssimes, i que arreu van imposant-se a favor dels homes de treball, caldria que l'Estat hi procedís amb seny; un seny que fes compatible la dignitat i la seguretat econòmica de la vida del mestre amb l'interès perseverant i, si podia ésser, creixent, que deuria animar contínuament aquells qui es dediquen a la feina àrdua i, sovint enutjosa, de l'ensenyança. Haurien de pensar els homes que regeixen els Ministeris d'Instrucció pública, que l'esdevenidor intel·lectual dels pobles depèn, en primer terme, de l'interès que hi posin els mestres, i que aquest interès, donada la condició moral de l'home, necessita per a sostenir-se uns estímuls efectius i continuats.

Aquests estímuls els importa intrínsecament, com veurem, l'escola lliure. Quant a l'oficial, nosaltres opinem que no és impossible teòricament de conciliar la coexistència d'un sou digne i segur per

al mestre, amb certes condicions que, sincerament practicades, podrien ésser per als alumnes i llurs pares una garantia d'efectivitat escolar, de part del mestre oficial. Però si la realització d'aquestes condicions va a càrrec de l'Estat i de la seva burocràcia, si ha d'ésser un de tants actes oficials d'un Ministeri, encara que es digui d'Instrucció pública, ens sembla que una sensació de pessimisme, o de dubte, s'imposarà a la consciència de tothom. És tan general i tan justificat el descrèdit que pesa sobre l'eficàcia de les intervencions oficials!

En canvi, l'escola lliure ofereix, sota aquests dos aspectes importantíssims de l'ensenyança, avantatges que tothom reconeixerà fàcilment. Primer, quant a la selecció del mestre.

L'Estat pot muntar tribunals especials per a seleccionar els mestres, posar-hi al davant persones de gran preparació tècnica, condicionar l'elecció a oposicions rigoroses, etc. Tot això, que estem ben lluny de reprovar, no té, ni de molt, l'eficàcia seleccionadora que posseeix el seny natural dels alumnes i de llurs pares. Ningú millor que els alumnes de les escoles superiors no sap distingir amb un sentit tan alt de justícia entre els professors dels quals hom treu profit i els altres que malversen el temps. Qualsevol que hagi passat per un Institut de segona ensenyança, per un Seminari, per un Col·legi, per una Universitat, sap quant exacte i quant vital és el que diem. I el mateix s'esdevé en l'ensenyança primària; sols que ací, ja no són els alumnes solament, sinó principalment els pares, els qui formen el judici seleccionador. En qualsevol poble on hi hagi més d'un establiment d'ensenyança, i més d'un mestre, veureu com tot el poble distingeix entre el mestre *que ensenya* i el *que no ensenya*, i ho fa amb un sentit de justícia que ens causaria estranyesa si no es tractés d'un fenomen vulgar i ordinari.

No sabríem negar que hi ha certes condicions de pura exterioritat que, a vegades, impressionen la vanitat dels pares, i els fan recomanables certs establiments i certes persones en preferència a d'altres de més modestes i potser més dignes. El cas és possible, i nosaltres n'hem conegut més d'un; però hem pogut constatar que sempre, a la curta o a la llarga, quan els motius de preferència han estat purament de vanitat i ostentació, els pares han rectificat el judici, o més ben dit, la conducta, i llurs fills més joves no han anat a aquells col·legis on es prodiguen els dispendis i les exterioritats i on l'ensenyança no resulta prou eficaç.

Ací teniu la solució del gran problema escolar, la selecció del personal docent. Establiu un sistema d'ensenyança lliure, ample i

síncer, i entre els mestres que sorgiran espontàniament, ja sabrà triar el bon seny dels pares aquells que siguin més aptes per a la instrucció dels seus fills. I amb això no sols resolndria l'Estat, de la manera més simple i més eficaç, d'una manera tan barata com elegant, el problema fonamental de l'eficàcia escolar, sinó que donaria una prova insuperable d'esperit democràtic i liberal que tant proclama, i de respecte als drets que tenen els pares en la formació espiritual de llurs fills; drets que, segons la llei natural, són antecedents i superiors a tots els que hi pugui tenir l'Estat.

També quant al sosteniment de la *tessitura* docent del mestre com en l'ordre de la selecció del personal i potser encara més palesament, l'escola lliure té avantatges evidents sobre l'escola única de l'Estat. Ja hem remarcat que aquesta, tal com està muntada, és una temptació contínua—i per això tan formidable—a la relaxació de l'energia docent. En canvi, el mestre lliure, com que no viu d'un sou fix i segur, sinó del crèdit que té entre els alumnes, o en l'opinió pública, se sent contínuament estimulat a intensificar les energies escolars, a millorar sistemes i procediments; en una paraula, a posar en joc tot allò que ha de sostenir i, si pot ésser, augmentar en l'opinió pública el bon nom que té com a mestre que sap ensenyar.⁵

Parlem en teoria i estem disposats a admetre totes les excepcions que calgui als principis que proposem; però gosem a establir com llei general deduïda de la nostra observació i fàcilment comprovable en els pobles on hi ha escoles lliures i escoles oficials de l'Estat: la diferència, quant a eficàcia docent, sol ésser massa clara, i això malgrat que moltes vegades els mestres oficials tenen una preparació pedagògica més seriosa, que els de les escoles privades, a vegades, fins tot i disposant de millors edificis i d'utilitatge escolar més modern i més perfecte. És que, per damunt de totes les lleis de Pe-

⁵ "La libertà d'insegnamento giova al progresso dell'instruzione nazionale; giacché gli istituti scolastici non ponno germogliare, crescere, fiorir, e fruttificare che nel férvido sole della libertà, e l'esperienza dimostra che le pastoie dello Stato non sono sorgente della vita, ma ritorte di un cadavere giusta la classica espressione di R. Bonghi." (G. PADOVANI, *Le odierne questioni della scuola*, ed. 2. Firenze, 1913, pág. 54.)

"Entre otros bienes resultaría de esta libertad de enseñanza, el del estímulo y la noble emulación del trabajo y del estudio entre los establecimientos docentes, que son tan eficaces y poderosos acicates para el desarrollo de la cultura intelectual." (SALVADOR Y BARRERA, *El Derecho cristiano y las enseñanzas de la Iglesia, en sus relaciones con la instrucción pública*, Madrid, 1915, pág. 278.)

En la discussió entaulada, pel mes d'abril de 1902, al Senat espanyol, sobre reformes del Consell d'Instrucció pública, ja digué el Sr. Marqués de Pidal: "El mayor pedagogo quizás hoy día en Alemania dice que si se tiende la vista por la historia de la Pedagogía moderna, se verá que todos los grandes progresos han venido precisamente de la enseñanza privada." (*Diario de Sesiones*, núm. 12, pág. 9.)

dagogia externa, hi ha lleis morals o psicològiques que tenen fatalment una influència enorme i insuperable en els resultats efectius de l'escola.

Una altra qualitat avantatjosa de l'escola lliure sobre l'oficial és la major flexibilitat i adaptació a les condicions personals dels alumnes i a altres circumstàncies eventuais que es poden esdevenir i imposar un canvi en els procediments o en certs detalls escolars.

Tot i suposant que la burocràcia del magisteri no representi una tirania que ofegui totes les iniciatives particulars dels mestres, amb disposicions absurdes i massa estretes, tot suposant que el seny pedagògic impera en les disposicions oficials i en cadascun dels individus de la llarga jerarquia de funcionaris públics, a què està subjecta l'acció del mestre oficial, sempre resulta que el mestre oficial, enquadrat dins el marc de les normes que li assenyalen el *Boletín oficial*, les instruccions de l'Inspector provincial, el text oficial, els programes, procediments, etc., no pot, en cada moment, i amb la rapidesa que cal, fer un canvi en allò que li està imposat oficialment. Hauria de recórrer a la superioritat, i recórrer-hi oficialment, ço és, lentament, potser inútilment.

Això no deixa de tenir importància, sobretot avui que l'ensenyança tendeix a la individualització, ço és, a l'adaptació del mestre al tarannà intel·lectiu, personal, de l'alumne; avui que hom reconeix universalment que la finalitat suprema de l'acció pedagògica, més que en la transmissió de certes nocions i coneixements, ha de consistir a excitar i orientar les aptituds personals i característiques de la intel·ligència de cada alumne. I aquesta tendència, fruit dels estudis moderns de Psicologia diferencial, representa en Pedagogia un avanç veritable, i fins gosariem dir, transcendental, si volem atènyer-nos a l'opinió dels més autoritzats representants de la Psicologia pedagògica. Basti recordar *l'Ecole sur mesure* d'E. Claparède.

Doncs bé, també sota aquest aspecte de la flexibilitat i adaptació a la personalitat intel·lectual de l'alumne, l'escola lliure, precisament perquè és lliure d'encarcaraments oficials, importa avantatges evidents sobre l'escola tallada segons el patró oficial, únic i invariable de l'Estat.

Caldria també tenir en compte, per arrodonir el conjunt, la diferència d'intensitat en l'interès escolar i, per tant, en l'efectivitat de l'ensenyança, que hi ha necessàriament entre un mestre lliure, que executa programes i procediments pedagògics que són els de la seva predilecció personal i un mestre oficial que, si no li plau per força,

ha de subjectar la seva acció pedagògica a normes que seran tan sàvies com vulgueu, però que, per no ésser autòctones, o triades per la seva opinió personal, mai no li exciten aquell interès de les coses pròpies i personals.

Finalment, i deixant de banda altres consideracions d'ordre estrictament pedagògic, que encara podríem adduir, és evident que pot haver-hi homes que, sense cap títol oficial, reuneixin condicions excel·lents per exercir el magisteri. En nom de què barreu el pas a llurs aptituds i inclinacions naturals? No serà en nom del bé col·lectiu, que deuria ésser la norma suprema de govern! ¿Tan perniciosa us sembla, per al bé comú l'acció d'aquests mestres lliures, associada a la dels mestres oficials i controlada, si voleu, per la vigilància de l'Estat?

I el que diem del factor mestre, ho diem, així mateix, dels altres elements integrants de l'acció pedagògica. Pot haver-hi programes i procediments escolars excogitats per pensadors originals, que creuen veure-hi la perfecció de la Pedagogia. I els excloureu, sols perquè no s'ajusten a la llei escolar que l'Estat ha dictat? Direu, potser, que la llei escolar oficial ha d'ésser de tal amplitud, que hi càpiguen totes les innovacions profitoses! Molt bé; però fixeu-vos que amb aquesta resposta, us aneu atansant al sistema de la llibertat d'ensenyança. ¿Per què, insistint en els mateixos principis i en les mateixes orientacions, no voleu una llei escolar tan ampla, que permeti a tothom l'exercici de l'ensenyança, sota els programes i procediments que el mestre reputi convenients, i reservant a l'Estat únicament un cert control, per tal que les escoles així lliures, no se surtin de llur missió essencial?

Que munti l'Estat tantes escoles com calgui; que les dignifiqui materialment i espiritualment; però que deixi pas a l'acció privada, quan no perjudica en res el bé comú, ans completa i perfecciona l'obra oficial. La competència serà beneficiosa, i els alumnes i llurs pares podran fer, amb més bones condicions la selecció del personal docent. I en últim terme, qui en sortirà beneficiat, serà la cultura pública, que és el fi suprem i la raó última a la qual han d'ordenar-se i subjectar-se totes les lleis i disposicions emanades del Ministeri d'Instrucció pública.

No creiem que sigui necessari de posseir una gran dosi de ciència pedagògica per a decidir-se en aquesta qüestió de l'escola única. Els avantatges pedagògics de l'escola única són, pel cap més baix, molt discutibles i, en tot cas, poden ésser aconseguits plenament, fins amb

escreix, sense posar en joc aquest recurs essencialment tirànic i ve-xatori de la llibertat individual, que és l'escola única.

Fa ben estrany, a primera vista, que els partidaris de l'escola única es reclutin principalment entre els polítics que es diuen es-querristes, precisament els qui més es vanen de liberals i demòcrates. Perquè l'escola única és un atemptat innecessari als dos grans postulats de la vida social moderna: llibertat i democràcia. L'escola única és una intervenció autoritària de l'Estat per tal de limitar als ciutadans la llibertat individual d'ensenyança, per tal de limitar el dret inqüestionable que tenen els pares de triar els formadors es-pirituals de llurs fills. Sembla que, en bona doctrina liberal i demo-cràtica, aquesta limitació autoritària, aquesta coartació de la lli-bertat individual i paterna, és intolerable, si no hi ha raons gravís-simes que la cohonestin i la facin necessària. ¿On són aquestes raons gravíssimes? Pedagògicament, no les trobem enlloc.

Opinem que els partidaris de l'escola única, o bé procedeixen sistemàticament i inflexible de principis teòrics (com són ara els del socialisme) que ningú, ni cap governant, no té dret a imposar-nos, o bé hi persegueixen finalitats inconfessables, com és, v. g., el laïcisme escolar.

Hem dit *inconfessables*? No tant; a vegades, els partidaris de l'escola única no s'estan d'anunciar públicament el tipus d'escola que volen imposar-nos. Però això hem de deixar-ho, en aquest article, per no sortir de l'aspecte exclusivament pedagògic, al qual hem pro-mès, al començament, de limitar-nos.

Només volem fer, com a punt final d'aquest article, una observa-ció als partidaris de l'escola única. ¿Us sentiü posseïts d'un esperit tan oficialesc, tan burocràtic, que no podeu tolerar l'escola lliure? ¿Us fa nosa i voleu anorrear-la? Doncs, heus ací un procediment tan elegant com eficaç, i sobretot, ben liberal. Poseu-li al davant un ri-val digne i competent, una escola oficial que, ultra els avantatges de la millor de les lliures, tingui el de la gratuïtat. Cal pensar que el públic s'hi abocarà i desertarà de la lliure. Així, aconseguireu el que desitgeu, sense apellar al recurs sempre odiós, i antiliberal, d'im-posar-vos per la força de l'autoritat pública, que avui representeu.

JOAN B. MANYA, Prev.

CRONIQUE DE L'ESTRANGER

D'ALEMANYA

LES DIFICULTATS POLITIQUES D'ALEMANYA I ELS CATOLICS

UNA cosa tenen de comú a hores d'ara el noble poble espanyol i el nostre car poble alemany: els problemes polítics i socials ataquen el seu cor i el seu cap amb especial violència. Són tan greus els conflictes que actualment commouen llur ànima, que podria semblar que els resta poc de temps i d'energia per prendre la seva part en els infortunis de llurs germans catòlics de les altres terres. Però, afortunadament, qui pensés així es trobaria en un error. Podria dir-se que com més s'esmerça l'atenció dels pobles a esvaïr les pròpies angoixes, tant més amatents es mostren el seu interès i la seva participació en els neguits de llurs germans de fe de les altres terres. Les dificultats comunes no separen, sinó que uneixen i fan bategar llurs cors en participació fraternal en el destí de l'altre poble.

No és pas per atzar que l'opinió pública d'Alemanya, tan inquietada pels greus neguits i la situació freturosa del nostre poble, hagi seguit pas per pas els esdeveniments que s'han desenrotllat a Espanya durant la primavera i l'estiu d'enguany. La premsa catòlica alemanya, sobretot, ha informat a fons gairebé diàriament sobre el curs de la política espanyola. Des que un membre molt distingit de l'Església espanyola va mostrar com exemple la conducta dels catòlics alemanys (majorment bavareesos) en la revolució política de 1918, la caiguda de la Monarquia i la implantació de la República, l'assimilació de la situació política per als catòlics d'ambdós països es comprèn tota sola. Els catòlics alemanys han vist amb admiració l'expressió de clarividència política i de fermesa de principis catòlics que hom podia copsar en el reconeixement de la nova forma de govern d'Espanya pels catòlics espanyols immediatament després de les eleccions del 12 d'abril, manifestat per la seva premsa diària.

Nosaltres veiérem en aquesta genuïna conducta catòlica, que el Papa Lleó XIII s'havia esforçat a inculcar, la confirmació de la legitimitat de la nostra pròpia conducta envers la República alemanya.

Els catòlics alemanys sofriren amb gran dolor i aflicció la desfeta militar de llur pàtria, després d'una valerosa lluita de quatre anys de l'exèrcit alemany. Els catòlics, a Alemanya, no eren tanmateix representants de cap política imperialista, ans només participaren junt amb tots els alemanys, en la defensa de llur pàtria. Menys dolorosament els afectà el canvi de forma de govern, però era molt difícil, i àdhuc impossible

de separar netament la desfeta de la Revolució que n'era conseqüència. Però tot d'una que la primera emoció de la realitat de la pèrdua d'aqueixa guerra hagué passat, els catòlics alemanys, tenint presents llurs deures patriòtics i religiosos, reconegueren la forma de govern republicana i es posaren a disposició del nou règim, oferint llur col·laboració activa.

La monarquia alemanya sofri el primer trontoll l'any 1914. Durant la guerra, s'esdevingué un canvi complet de les relacions de domini polític; l'ajuntament de totes les forces nacionals, que eren necessàries per a la defensa d'Alemanya, trobà el seu coronament no tant en l'Emperador i el seu gabinet com en mans de l'Estat Major central. El general Ludendorff era l'emperador ocult; en tot cas, en les seves mans estava la vigilància de tots els afers polítics. L'Emperador alemany reconeixia que ell no podia tenir a les seves mans la direcció de la política alemanya. Ludendorff era l'òrgan mitjancer dels desigs i les excitacions de l'Estat Major central. Ell proposava a l'Emperador els col·laboradors polítics i era impossible de fer política contra la voluntat del poderós general. Aquesta concentració del poder polític i militar d'Alemanya en mans d'un general no era sense perill. El *Reichstag* era ja impotent. La seva política per l'obtenció d'una pau honrosa en 1917 fou frustrada pels seus generals. Per això la gestió pacificadora del Papa Benet XV trobà solament una solució diplomàtica que equivalia a un destorb.

Quan, en 1918, l'exèrcit alemany, a causa de la superioritat militar de l'enemic i de les condicions de vida insuportables, que feien impossible la continuació de la lluita, hagué d'abandonar la resistència, fou romput l'únic instrument de poder que estava a disposició de la Monarquia, ço és, l'exèrcit. Una derrota militar d'Alemanya significava la fi de la Monarquia alemanya.

En la jove República alemanya, des de 1919 a 1929 portava la direcció el Parlament, que era l'adversari de la corona. El Parlament empenqué quelcom més que les tasques del control del govern: era gairebé el mateix govern. Sota la pressió de la política exterior del primer decenni, el Parlament arribà a ésser una potència. Però com més grans foren les dificultats econòmiques d'Alemanya, a conseqüència dels efectes del Tractat de Versalles, que li imposava grosses càrregues, més es demostrà que un Parlament no pot menar les tasques directives d'un Govern amb resultat durador. La manca d'unitat dels partits, que en la política interior variaven molt, dificultava una política social activa i conscient del fi. De sobte, es presentà un nou problema en la República alemanya: el problema de la direcció, en tant que missió del Govern, i de la seva dependència del Parlament. Mentre en alguns Estats democràtics d'Europa, la solució d'aquestes dificultats es veia en una Dictadura, Alemanya resolgué aquest problema en el sentit democràtic de la seva Constitució. L'element mitjancer que pontava sobre aquestes posicions contradictòries és representat a l'Alemanya pel Catolicisme polític, o sigui el partit del Centre, i a Baviera, el partit popular bavarès. Gràcies al seu paper decisiu en la vida política alemanya, el Centre aconseguí d'aïllar democràticament aquestes malalties infantils de la República. L'actual Canceller Dr. Brüning arribà a ésser-ne el salvador, a base de la seva capacitat d'estadista. Quan

homes enèrgics porten el govern d'un Estat republicà, el Parlament els secunda ben volenter. Però quan en un Parlament el major nombre dels seus membres es troben ésser directors polítics, un Govern que no sigui tan fort es deixarà guiar per ell en interès del poble. Totes dues formes d'administració del poder polític es troben d'acord amb la Constitució de la República alemanya. Una República té, respecte d'una Monarquia, molts avantatges polítics. En una Monarquia, el capdavanter polític és elegit a l'albir del Monarca d'entre un cercle d'afavorits. La capacitat del polític no sempre és decisiva, sinó més tost la simpatia que mereixi al Monarca. Altra cosa és en la Democràcia. No és el pergamí del naixement, sinó el certificat d'aptitud i capacitat el que decideix. No és la pregunta de si d'infant va jugar en una villa, o en un pis de treballador, el que dona la decisió en una República. Però democràcia tampoc no és la garleria barroera del gran nombre, sinó la direcció dels verament aptes, que sovint han pujat de la misèria, o del crepuscle de la pobresa, a les altures de la política. Democràcia vol dir: Via lliure a l'home actiu. Si pot guanyar-se la confiança dels homes del seu volt, podrà enfilarse políticament. El Dr. Brüning ha sortit del moviment catòlic obrer, per pujar fins a ésser el primer estadista d'Alemanya. El sosté la confiança de la majoria del poble i fins en el Parlament té una majoria darrera seu. El Parlament alemany renuncia avui voluntàriament a una part dels seus drets legítims, perquè els enemics de la República s'afanyen a posar entrebancs a les seves tasques.

Mentre la situació política i econòmica d'Alemanya era suportable, la República alemanya pogué donar mostres de consideració i paciència paternal envers els seus enemics, amb l'esperança que en l'oposició minvaria el radicalisme i augmentaria el sentit de responsabilitat del govern. Però s'esdevingué tot el contrari. Sota la pressió de la misèria produïda en part per les dures condicions de pau i per les dificultats congriades a Alemanya per la crisi econòmica mundial, el radicalisme esdevingué de dia en dia més desbridat. La conseqüència fou que la República hagué de prescindir de la seva benignitat i dels seus miraments i emparar amb mesures adients la majoria del poble contra el terror de la minoria radical. Els catòlics alemanys no són en el camp de l'oposició.

* * *

La qüestió social i els catòlics.

La crisi decisiva de l'Europa actual està caracteritzada per la commoció de la societat i de l'Estat. A Alemanya, la Monarquia aconseguí d'aturar l'agudització de la crisi social amb una àmplia política protectora dels obrers. Conseqüència d'això fou que el que decidí el trabocament de 1918 no fou tant la qüestió social com la política. La qüestió política s'anomenava Democràcia parlamentària. Els socialistes alemanys renunciaren a l'execució immediata de llurs idees econòmiques, decidint-se a favor de l'ordre capitalista predominant, el qual fou frenat en les seves exageracions socialment perilloses per mitjà de nombroses lleis socials.

L'últim decenni donà en aquest aspecte grans possibilitats de col·laboració social al catolicisme alemany. Les millores de la legislació social de la República alemanya són en llur majoria degudes a ministres catòlics.

La majoria dels catòlics criticaven el capitalisme, però no el rebutjaven absolutament. L'any 1929, en què s'assenyalà el primer gran agreujament de la crisi econòmica, les idees socials van canviar considerablement. L'empobriment de la classe mitjana, efecte de la inflació i de la guerra va créixer fins a l'inaudit; creixeren les dificultats del capitalisme industrial, el nombre dels obrers sense feina pujà a masses fabuloses. Una tendència anticapitalista s'emparà de totes les classes.

Aquesta era l'hora de la jove generació catòlica, la qual, enfront de la resignació callada sota el capitalisme de la generació anterior, conreà un sentiment fonamentalment anticapitalista i l'aprofundí científicament per obra de nombrosos savis de la generació jove.

El problema social per a Alemanya consisteix a assegurar la vida del poble. No es tracta solament que el camperol, per mitjà d'una llei social agrària, es munti una *Heimstatte* (patrimoni familiar immoble) per a habitació i conreu. Certament, això és també un problema. Però l'Estat industrial alemany, on el 75 per cent de la població viu sense béns propis, té com a problema primordial a resoldre la desproletarització de la gent de les grans ciutats, col·locada entre la dependència del comerç i de la indústria. La nova Encíclica social de Pius XI, "Quadragesimo anno", assenyalava un camí en aquest sentit. Mentre l'Encíclica "Rerum Novarum" de Lleó XIII puntualitzava els drets dels obrers sense decidir el problema del capitalisme, la nova Encíclica es conclou tota ella en el problema de procurar un repartiment més just de la propietat per mitjà d'una nova organització social. Les lleis socials que regulen el salari i les hores de treball no representen cap solució del problema del treball. El que té de malsà l'economia actual és que la porció més gran dels homes és exclosa de l'activitat econòmica lliure i responsable per fer cap a un simple treball pagat.

Malgrat la igualtat de drets polítics de la classe obrera, malgrat de la gran influència política que això dóna al proletariat alemany, inscrit en part en el moviment catòlic, l'aspecte essencial del problema del treball no ha estat resolt. Solament quan el proletariat ha esdevingut lliure en l'acompliment de funcions econòmiques, el problema troba solució.

D'ençà del Papa Lleó XIII, la fe en la salut interna del capitalisme i en el caràcter absolut de les lleis del mercat econòmic està molt trontollada. Qui avui es volgués fer fort en aquesta llei capitalista, posaria el caos com principi de l'ordre. Ja no n'hi ha prou d'assegurar als treballadors possibilitats de treball i bons jornals. Avui es va més enllà: a deslliurar els homes de la inseguretat i incertesa de llur condició econòmica d'esclaus del salari i a fer-los intervenir activament en l'administració. Així com el fill de l'hisendat està assegurat per l'herència, i els béns del pare li atanyen, per a la solució del problema del treball cal crear una assegurança semblant per al proletari. La seguretat del lloc de treball a la fàbrica, la possibilitat d'ascendir a llocs dirigents, la llar espiritual i humana del treballador en la gran indústria, són proble-

mes de l'hora present. Els oficis lliures i assegurats per la propietat i el gremi professional han caigut quasi en la misèria: el treballador de la fàbrica és l'hereu del menestral d'ahir. Aquest esclau del treball, subjecte a les vacil·lacions del conjunt de l'economia industrial, ha de mantenir dins el marc de la gran indústria la seguretat i la independència del menestral d'ahir. Els principis de la Democràcia social no han d'aturar-se davant les portes de les fàbriques en les quals els obrers, políticament lliures, són econòmicament esclaus. En les corporacions professionals, segons esbossa l'Encíclica "Quadragesimo anno", es troben els perns per a la solució del problema del treball.

El Catolicisme de tot el món es troba enfront de grans problemes. A causa de la gran crisi econòmica mundial, tot prestigi moral ha estat perdut pel capitalisme. Les crisis traeixen defectes en l'organització econòmica. Veiem sobreabundància de riqueses d'una banda i fretura inaudita d'una altra. Un món nou surt enfora entre les clivelles del vell, enmig d'unes commocions més greus del que hom pot imaginar. La covardia i el descoratjament s'han apoderat del món capitalista, mentre a la Rússia dels Soviets es va edificant amb formidable fe, de cara a un temps nou, un nou sistema, un sistema anticristià.

Visiblement, l'època del capitalisme s'atansa a la seva fi, però ningú no sap cap sortida. Domina un caos espiritual semblant al caos babèlic de les llengües. Sols Roma sap que s'està fent un món nou.

OTTO STEINBRINCK

Bonn am Rhein (Alemanya)

LLIBRES & REVISTES

ELS LLIBRES

En aquesta secció es faran recensions crítiques de totes les obres que ens siguin trameses en doble exemplar.

LA VÍDUA DEL PENJAT, de *Camil Castello Branco*. Traducció de *Jaume dels Domenys*. - Biblioteca Literària.

La vídua del penjat és la primera traducció d'aquest autor al català, que sapiguem, i molt possiblement la millor novel·la d'aquest autor, tan popular a finals del segle XIX entre el públic portuguès i també en una bona part del gran públic d'altres terres.

Aquesta obra, com d'altres d'ell, pinta la vida de la societat portuguesa en aquella època, però no l'alta societat, sinó més aviat la d'ell, la formada per marxants, comerciants i artistes, amb tot el materialisme dels primers i la despreocupació dels artistes, més exagerada aquesta diferència en aquells temps romàntics tal com ell els pinta, fins el punt que uns i altres arriben a semblar gent de races diferents.

Els personatges d'aquesta novel·la són tots veritables, gent contemporània d'ell arrencada de la vida real. En el caràcter i manera d'ésser de tota aquella gent es reflecteix la vida de les petites ciutats portugueses.

Es troba en aquesta novel·la una de les característiques de l'autor; un pessimisme que es tradueix en una amarga crítica de les persones, gent del seu temps, que identifica amb les que tants mals-de-cap li havien fet passar, fins a acabar morint abandonat de tothom.

La vídua del penjat no és una novel·la excepcional; és simplement una bona novel·la, cosa que tampoc no es troba cada dia. Una bona novel·la del tipus anomenat de costums, escrita sense trucs ni estridències. La pintura dels personatges, la descripció dels fets hi són a manera de narració, i a part aquell pessimisme que indicàvem, es llegeix amb gust per la manera agradable, alhora que planera i senzilla de desplegar-se l'acció.

És interessant de conèixer els bons escriptors portuguesos, en les diferents branques d'aquella literatura. Sols el gran escèptic Eça de Queiroz havia estat traduït fins ara, del nostre record.

La traducció, bé. Jaume dels Domenys ha sabut ajustar-se a l'aire que es respira en tota l'obra.—RAFAEL SERRAHIMA.

SANT PACIA : OBRES. Versió de Mn. Llorenç Riber, Prev.—MARC MINUCI FELIX : OCTAVI. Versió del P. Xavier d'Olot, O. M. Cap.—Llibreria Barcelona, Ronda Universitat, 1; 1931.

La "Biblioteca Sant Pacià" tot just iniciada, es presenta molt prometedora, per poc que ens fixem en l'encert que ha presidit la redacció i l'estampació del volum que ha de servir de patró als altres.

L'elecció dels escrits del sant Prelat barceloní, massa oblidat, és ja una fermaça de bon gust i d'un lluc elegantíssim, que mai no lloarem prou. Les Epístoles de Sant Pacià, no menys que les altres obres menors del sant Bisbe, són peces de literatura religiosa que, tot responent a unes determinades circumstàncies històriques, serveixen totstemp aquella perennitat que és un reflex de la veritat única i immanent. Aquesta qualitat acompanya sempre les obres en les quals hom escaiteix problemes d'eternitat o s'hi defensen causes que per llur elevació i interès no envelleixen mai.

L'abrandament amb què Sant Pacià propugna la veritat del cristianisme i esmicola les objeccions dels adversaris del seu temps, constitueix un alligonament per a totes les èpoques; canvieu alguns noms, substituiu uns quants termes, i comprovareu que les doctes i assenyades argumentacions del Sant comporten una escaient i profitosa adaptació.

L'"Octavi", de Minuci Fèlix, amb què es completa el present volum, és un altre encert a senyalar, tant per tractar-se d'un joiell literari que d'anys esperava una versió digna en bell catalanesc, com perquè difícilment trobaríem un altre opuscle que s'adigués més al to i a la doctrina del titular d'aquesta Biblioteca.

Mossèn Llorenç Riber ha realitzat una tasca que, una vegada més, l'acredita de vertader orfebre de la nostra parla, dotada d'una tan rica plasticitat per a vestir les idees dels grans llumeners de la humanitat. No cal dir que fem extensius aquests mots al P. Xavier d'Olot, autor de la versió de l'Octavi.

Les notes introductòries, igual que les marginals, revelen una erudició envejable i una traça poc corrent en la selecció i depuració dels documents amb què cal comptar per a bastir obres que, com la present, honoren de debò la literatura eclesiàstica i les lletres catalanes.—C. MONTSERRAT.

INSTITUCIONES GRIEGAS, per R. Maisch i F. Pohlhammer, traducció de de l'alemany pel Dr. W. Zotter. - INSTITUCIONES ROMANAS, per L. Bloch, trad. de l'alemany pel Dr. Zotter.—*Editorial Labor*, Barcelona-Buenos Aires, 1930-31, vols. núms. 247-286.

Amb aquests dos nous volums d'estudi de les institucions i història interna de Grècia i Roma ha vingut a enriquir-se la benemèrita *Editorial Labor*, la qual ens ve posant al nostre abast els fruits més destacats de la ciència alemanya. No cal dir la importància que per a les nostres joventuts estudioses ofereixen aquells dos volums sobre Institucions gregues i romanes, i més pensant en la major substantivitat que cada dia pren l'estudi de la vida interna dels països—en el nostre cas es tracta no pas menys que de Grècia i de Roma!—, i en com és de difícil entre nosal-

tres de trobar un manual modern i solvent en el qual s'estructurin tots els problemes de la complexa vida jurídic-social, o sigui de les Institucions d'aquells dos grans pobles. A més, per a Espanya, i en particular per a la nostra Catalunya, el llevat hel·lènic i romà és altament considerable i tot això ens fa estimar més la bona escaïença dels dos volums ressenyats i agrair l'oportunitat de llur aparició.

El pla de les dues obres és anàleg. Es defineixen el que són les institucions de cada país, i es fa un resum de la història político-social, fruit de la qual són aquelles institucions. En el volum dedicat a Grècia, hom delimita bé i hom contrasta el que són i signifiquen Esparta i Atenes. Part central de les dues obres és l'estudi de l'organització politico-administrativa. Tot l'ordre jurídic amb els diferents òrgans jeràrquics hi apareix ben estructurat, i sobretot hom sent en l'estudi una informació directa i acurada de les fonts; la vida econòmica, d'una complexitat i laboriositat insospitades, es presenta emmarcada amb un criteri del tot modern. Es d'un gran interès l'estudi que es fa en el volum dedicat a Roma de l'organització militar, ço que ens revela un dels aspectes més personals i rellevants del geni d'aquell poble. Per fi, el culte, simbolisme litúrgic, espectacles públics, i la vida privada constitueixen els últims capítols dels dos volums, i en ells apareix el grec o el romà no ja com a subjecte polític, separat de la resta del món per unes fronteres, sinó com a subjecte més universal, que participa d'unes tendències i afeccions que constitueixen i defineixen la natura humana.

La traducció, obra del Dr. W. Zotter, agrada per la seva claredat i fluïdesa. Hom veu que el traductor no sols posseeix les dues llengües, sinó que coneix a fons la matèria objecte d'estudi en les dues obres traduïdes. Deixeble i col·laborador dels grans especialistes alemanys, especialment del cèlebre Prof. Lehmann-Haupt, el Dr. Zotter, des de llargs anys resident a Espanya, s'ha dedicat preferentment a problemes de la nostra història antiga; entre altres treballs que ho acrediten, hem de citar la seva valuosa col·laboració en la monumental obra *La moneda hispànica*. Desitgem i esperem que no s'interrompi la seva labor en el camp de la nostra història antiga!—J. M.

LES REVISTES

Les reproduccions i reduccions d'articles d'altri fetes en aquesta secció tenen només caràcter documental; la inserció d'elles no implica, doncs, conformitat plena amb llur contingut.

QÜESTIÓ DISPUTADA SOBRE LA NACIÓ I L'ESTAT CIVIL, pel P. Jacint Woroniecki, O. P., a "Divus Thomas", de Piacenza, any 29, núm. 1.

(Acabament)

ARTICLE IV

Si la Nació i l'Estat són independents de les lleis morals que regeixen els actes dels homes particulars

A l'article quart hom procedeix així: 1. Sembla que no, car les lleis morals abasten tota l'activitat humana, talment que no hi ha un acte que se n'escapi. L'activitat nacional i l'estatal no són res més que l'activitat col·lectiva de la multitud humana. No hi ha, doncs, cap raó per establir lleis diferents per als mateixos actes, quan es fan col·lectivament, i quan són executats pels particulars.

2. A més, desobligada l'activitat nacional i la de l'Estat de subjectar-se a la llei moral, hom obriria el camí a l'anarquia, tant en l'ordre internacional, com en la vida interior de cadascun dels Estats. Car, en l'ordre internacional, els Estats més forts, sense cap respecte a la llei moral, es convertiren en opressors de llurs veïns més dèbils; i en la vida interior dels Estats, en els quals conviuen diverses nacions, les diferències entre aquestes no serien regulades per cap llei.

En contra, però, l'experiència palesa que hi ha actes que són vedats als homes particulars, v. g. el duel, i són lícits a la Nació o a l'Estat, v. g., la guerra. Mai l'Església no ha dictaminat ésser, en si, pecaminosa la guerra, i sempre ha prohibit els duels. Es veu, doncs, que segons la pràctica de l'Església, la Nació i l'Estat no estan subjectes a les mateixes lleis que els homes particulars.

Responc que s'ha de dir que tota activitat humana que procedeix de la voluntat lliure, tant si s'encamina a finalitats particulars, com si té per objecte el bé comú d'alguna societat, cal que es regeixi per la llei moral. Car aquesta llei no és res més que l'expressió de la llei eterna, que ordena totes les activitats individuals i socials de la vida humana, i les constitueix sota normes certes i fixes d'operació.

Si, doncs, amb el nom de llei moral, hom vol significar tot el conjunt de lleis que regeixen l'activitat humana, certament la Nació i l'Estat, mateix que els individus, han de subjectar-se a la llei moral.

Hom ha de tenir en compte, però, que, així entesa la llei moral, no té res de simple, sinó que és molt complexa, car està integrada per una munió de preceptes particulars, els quals, ni a cada individu, no obliguen amb la mateixa força. Segons les condicions especials de la vida, segons els càrrecs, els estats, i obligacions, hi ha lleis que obliguen els uns més que els altres, i a vegades fins obliguen els uns, i no els altres. Que també en l'ordre moral té aplicació aquell adagi: "Si dos fan el mateix, ja no és la mateixa cosa."

Aquesta diversitat de les lleis, quant a llur força d'obligació moral, és encara més palesa si comparem l'activitat individual i la social dels homes. La societat humana, ja sigui Nació, ja sigui Estat, és un tot, no amb unitat substancial, però sí amb unitat moral, o d'ordre, en virtut de la qual té operacions que són pròpies del tot i no de les parts isolades ¹. Aquestes operacions es regeixen per lleis morals, que no són sempre i exactament iguals a les lleis que regeixen els actes dels particulars. Hi ha coses vedades a un Estat, o a una Nació, i no a un individu; i n'hi ha de vedades a l'individu, i permeses a l'Estat, o a la Nació.

Per a comprendre millor tot això, cal considerar últimament que, sota l'aspecte del bé i del mal, hom pot distingir cinc espècies d'actes. Primer, n'hi ha d'essencialment bons, que mai i en cap circumstància no poden esdevenir dolents, v. g., l'amor a Déu i al pròxim. Segon, hi ha actes dolents, amb maldat tan intrínseca, que mai no poden ésser bons, com la fornicació, l'adulteri, i d'altres de semblants. Tercer, hi ha actes que, de si, cap relació no importen a l'ordre moral, i solament per les circumstàncies, i especialment per la intenció del subjecte, són bons, o són dolents; així són, v. g., passejar, parlar, etc. Ultra aquestes tres categories que divideixen els actes humans en tres espècies principals, cal distingir-ne encara dues d'intermèdies; quart, hi ha actes que, en si, són conformes a la regla moral, i, per tant, bons, però, no ho són tan radicalment, que, en certes circumstàncies, no puguin esdevenir dolents, v. g., el culte a Déu, considerat en si, és bo, però si és supersticiós esdevé pecat. Cinquè, finalment, hi ha "accions que, preses absolutament, importen certa deformitat, o desordre, però en determinades circumstàncies són bones; com, matar un home o ferir-lo, en si, és una acció dolenta, però si es tracta de matar un criminal, en nom de la justícia, o de ferir un pertorbador, per causa de l'ordre, no és pecat, sinó un acte de virtut" ².

Ara bé, és evident que les diferències entre les lleis morals individuals i les socials es refereixen a les dues últimes categories d'actes. Hi ha accions bones que són permeses, i fins molt laudables, en els particulars, i prohibides a l'Estat, o a la Nació, v. g., distribuir els béns entre els pobres, renunciar a tenir fills per continència, donar la vida pels amics, etc. Així mateix, hi ha accions que importen una certa deformitat moral, les quals són vedades als particulars, i permeses a l'Estat, i a la Nació, v. g., defensar amb la força armada els drets propis essencials, aplicar als malfactors penes irreparables, i d'altres que potser haurien d'ésser determinades més acuradament pels moralistes.

¹ Comment in Ethicam., l. 1, lect. 1.

² Quodlibet, IX, a. 15.

Aquesta diferència es funda en dues raons. La primera és que el fi propi i formal de la Nació i de l'Estat és un fi temporal, ço és, el compliment de la vida moral i física que cada home individualment no podria assolir fora d'aquestes dues societats naturals. Aquell fi, certament, amb relació al fi sobrenatural de cada home particular, no és més que un mitjà i, com a tal, ha d'ésser-li subordinat. No és, però, un mitjà pur, sinó més aviat un fi intermedi, i àdhuc últim en el seu ordre, amb raó pròpia de bondat honesta. Entre tots els mitjans naturals que són necessaris a cada home, com a condicions per a obtenir la salvació, l'ordre moral de la societat constituït del bé comú de l'Estat, i de la Nació, és el primer, i el més destacat. "Més gran i més obvi és el bé de la collectivitat, que el d'un particular; per això, a vegades, s'accepta el que és mal per a una particular, si en resulta afavorit el bé comú, com la mort d'un lladre per la tranquil·litat pública". Podem, doncs, dir amb Sant Tomàs, "que el bé de la collectivitat és el primer i principal dels béns de l'home", car els béns sobrenaturals, com la salvació de les ànimes, la prosperitat de l'Església, i altres, són més aviat béns d'ordre diví, que no d'ordre humà³. Resulta, doncs, que per a la conservació del bé comú són lícits a l'Estat i a la Nació accions en certa manera deformes moralment, les quals estan vedades als particulars per tal com no són necessàries a llur fi individual. L'Estat té el dret de castigar amb pena de mort les pertorbacions de l'ordre i de la pau pública; altrament, no podria garantir el bé de la collectivitat. Els homes particulars no tenen aquest dret, sinó que han d'invocar la potestat judicial de l'Estat i deixar la venjança en les mans de Déu.

La segona raó de (l'expressada) diferència és que les societats humanes manquen d'aquella unitat substancial que és pròpia dels individus: la personalitat moral es diu analògicament de la societat i de l'home individual: sols aquest és pròpiament *sui juris*, ço és, té el dret de disposar i l'obligació de donar compte de si mateix. La personalitat moral de l'Estat i de la Nació és més difusa i menys sòlidament fonamentada: com el riu "diem que és sempre el mateix, tot i que l'aigua va passant"⁴, així també la identitat nacional i estatal perdura amb el fluxe de generacions de ciutadans. Es per això, que la Nació i l'Estat no poden disposar d'ells mateixos per a l'avenir amb tanta plenitud de llibertat, ni vénen obligats a retre comptes del passat tan estretament com els homes particulars. I així s'explica que certes coses que els són prohibides siguin permeses als individus, i pel contrari, que els sigui permès el que és vedat als particulars.

Resulta, doncs, que els Estats i les Nacions estan subjectes a la llei moral; hi ha, però, lleis que obliguen diversament els individus i els Estats o Nacions.

A la primera objecció, doncs, s'ha de dir que les accions de la Nació o de l'Estat no són una mera agregació material dels actes dels homes particulars que integren aquestes societats, sinó que són accions pròpies de tota la collectivitat i no de les parts que la formen. "El bé comú de la ciutat i el bé singular d'una persona són diferents, no sols en quantitat, segons el molt i el poc, sinó segons diferència

³ De regimine principum, l. 1, cap. 9.—Vegi's també Summa Theol., 1-2, q. 97, a. 4, ad. 1.

⁴ Sum. Theol. 2-2, q. 124, a. 5, ad. 3.—Vegi's també Comment. in Polit., l. 1, lect. 1: "És, doncs, la ciutat la conjuminadora del bé principalíssim entre tots els béns humans; car es refereix al bé comú que és millor i més diví que el bé propi."

⁵ Qq. disp. de spiritualibus creaturis, a. 9, ad. 10.

formal. Car la raó del bé comú és diversa de la del bé singular, així com la raó del tot és diversa de la raó de part" ⁶.

Els actes de les societats humanes s'especifiquen segons llur fi, el qual és sempre un bé comú, formalment divers del bé particular dels individus. I, per tant, els actes de la Nació i de l'Estat com a regulats per llur ordre al bé comú, en l'aplicació de certes lleis morals procedeixen diversament dels particulars que les ordenen a llurs fins individuals. I en aquest sentit, hom pot dir que la Nació i l'Estat es regeixen per altres lleis que les dels homes particulars.

A l'objecció segona s'ha de dir que ni les relacions entre els diversos Estats, ni les que hi ha entre les diverses nacions dintre un mateix Estat, no són exemptes de tota llei moral. Però aquesta, sobretot quan es refereix a actes de moralitat específica variable, no és igual per a la Nació i l'Estat, i per a l'individu; i això per les dues raons exposades en el cos d'aquest article. Cal afegir-hi, encara, una tercera raó que afecta solament l'Estat, ço és, l'absència d'una potestat superior que pugui imposar sancions adequades, per tal de jutjar i resoldre eficaçment les qüestions suscitées entre els Estats. Aquesta raó no és tan aplicable a les nacionalitats que no tenen Estat propi, i per això mateix, no poden defensar tan absolutament llurs drets, amb la força de les armes. La diferència total que hi ha entre les lleis morals que regeixen els actes d'aquestes dues supremes societats humanes i les que regeixen els dels homes particulars es refereix molt més a l'Estat que a la Nació. Sobretot en la repressió del mal, tant a l'interior per part dels malfactors, com per part dels enemics exteriors, són més i més fortes les atribucions de l'Estat, que les de la Nació. La Nació, privada de potestat civil, en intentar exercir aquestes prerrogatives de l'Estat, emprèn el camí de la conjuració i de la revolta, de la qual fatalment es ressenten els costums i la mateixa unitat interna. Certament, que ni en l'ordre internacional, ni en l'interestat, no ha d'ésser l'última raó el *jus fortioris*, sobretot si hom no entén res més sota aquesta denominació que la major força material—com sol entendre's—sinó que les relacions entre Estats i entre Nacions han de fundar-se en la justícia natural. Però com la justícia natural, ni quant a la vida individual, ni molt menys quant a les relacions internacionals, no té suficient determinació, cal determinar-la més expressament, amb convenis entre els Estats i Nacions, esmenant-ne els defectes i corregint-ne les imperfeccions inherents a l'ordre natural amb els principis superiors de l'ordre sobrenatural, ço és, de la justícia i de la caritat cristianes.

ARTICLE V

Si la Nació està sobre l'Estat

A l'article cinquè hom procedeix així: 1. Sembla que la Nació no està sobre l'Estat, sinó viceversa. Car una societat està sobre una altra, quan té a la seva disposició mitjans de més eficàcia que aquesta. Però aquesta és la condició de l'Estat sobre la Nació, car sols l'Estat pot obligar els súbdits per la força armada al compliment de les lleis

2. A més, té preeminència aquella societat que uneix els súbdits amb vincles

⁶ Summa theol., 2-2, q. 58, a. 7, ad. 2.

més estrets. Però és en l'Estat, i no en la Nació, que els súbdits s'uneixen sota jurament de fidelitat; així mateix estem obligats en consciència, segons l'Apòstol (Rom. XIII, 1-2), a prestar obediència a la potestat civil, que és la que regeix l'Estat, i no a la Nació, que sovint no té ni potestat visible.

3. A més, on hi ha multitud de principis en concurrència, un d'ells ha d'ésser el principal que regeix els altres. Però en els Estats d'una sola Nació, és el mateix Estat qui regeix la vida nacional. L'Estat, doncs, és el principi suprem i preeminent sobre la Nació.

4. A més, si la Nació estava sobre l'Estat, seria lícita la resistència a la potestat civil, quan és opressora dels drets nacionals; ço que fóra molt nociu per a la vida social i obriria el camí a revolucions contínues. Es, doncs, més aviat a l'Estat, que hem d'atribuir la preeminència.

En contra, però, hi ha que entre les societats, que són, com a formes de vida comuna, hem d'atribuir la preeminència a la que té més consistència i afecta més profundament la vida humana. Però les nacions duren més que els Estats, i es desfan més difícilment, i transformen pels costums nacionals més íntimament les potències de l'ànima humana. Es, doncs, la Nació, i no l'Estat, a qui hem de concedir la preeminència.

Responc que s'ha de dir, que res no obsta perquè, en comparar dues coses mútuament, hom trobi que sota un aspecte particular excel·leixi l'una, i sota un altre aspecte excel·leixi l'altra.

L'Estat excel·leix sobre la Nació sota l'aspecte que, com a custodi de la unitat externa de la societat, està proveït de mitjans externs, amb els quals pot complir el seu fi més eficaçment. Té, per a això, òrgans externs més visibles, als quals més fàcilment pot exigir obediència i submissió, amb mitjans coercitius. Tota la seva activitat és més palesa i es manifesta amb formes exteriors més fàcilment perceptibles.

La Nació, en canvi, excel·leix sota un altre aspecte, ço és, com ja ho hem dit en l'article tercer, que afecta l'home més íntimament. Els costums nacionals no poden disposar dels mitjans coercitius que s'empren per al compliment de la llei civil, però afecten l'home més profundament, i li imprimeixen per l'educació una certa uniformitat i fixesa d'acció, que en la vida moral és importantíssima.

Si ara fem comparació entre aquestes mútues preeminències, hom veu que l'Estat excel·leix sobre la Nació *secundum quid*, i la Nació sobre l'Estat, *simpliciter*. Una consideració atenta sobre el que és el bé comú de la societat humana convenç que l'element, que hi aporta la vida nacional, és més important, que el que li prové de part de l'Estat. La vida nacional dona a la societat humana la unitat interna fundada en l'educació dels costums, i aquesta unitat és, evidentment, més important que la unitat externa que l'Estat realitza per la llei civil i els mitjans coercitius. En l'ordre especulatiu, la veritat es manifesta més evident, com més immediata i més necessària és la connexió que té amb els primers principis especulatius, i així també en l'ordre pràctic, la preeminència dels mitjans es funda en la major necessitat i més immediata amb què es refereixen al fi últim de la vida humana ¹. I sota aquest aspecte, la Nació excel·leix sobre l'Estat, car presta a cadascun dels

¹ Summa theol., 1-2, q. 90, a. 2, ad. 3.

homes un increment major de forces morals: per a assolir i establir les virtuts, més eficàcia tenen els costums, que no les lleis.

Resulta, doncs, que la Nació excel·leix *simpliciter* sobre l'Estat, i aquest sobre la Nació, *secundum quid*, ço és, quant a la unitat externa i l'eficàcia dels mitjans que empra per a imposar-la.

A la primera objecció, doncs, s'ha de dir que la necessitat d'emprar mitjans coercitius per a conservar la unitat estatal, demostra precisament que aquesta unitat no té les arrels tan profundes com la unitat nacional, que pot conservar-se sense apellar a aquests recursos de coerció. I hom ha de tenir com a preeminent allò que té més fermesa natural.

A la segona objecció s'ha de dir així mateix, que tant el jurament de fidelitat que hom presta a l'Estat, com els advertiments de l'autoritat divina sobre la submissió i obediència degudes a la potestat civil, demostrin precisament que els vincles d'unió estatal no són tan forts com els nacionals, i per això mateix, cal que siguin refermats de part de l'autoritat divina. Els vincles nacionals, com que són més íntims, no necessiten aquestes refermances; més aviat cal, a vegades, mitigar-los, quan, per exagerats, esdevenen perjudicials. L'Estat viu més subjecte a mutacions i evolucions, tant que fàcilment podria semblar una invenció humana recolzada en lleis positives, i per això sovint és objecte de menyspreu. A Polònia, al temps de la desmembració que se'n féu al segle XIX, molts opinaven, amb l'il·lustre poeta Segimon Krasinski, que la Nació era d'origen diví i l'Estat pura creació dels homes. Contra això, l'autoritat divina recorda als fidels la doctrina de l'origen natural de l'Estat, al qual, per aquesta raó, venim obligats a obeir "no iradament, sinó en consciència" ⁸, ço és, no per la coacció, sinó espontàniament. Per això, el jurament de fidelitat que hom presta a l'Estat no crea pròpiament una obligació nova, sinó que referma i recorda a la consciència l'obligació natural d'obeir a l'Estat, i d'aguantar-lo. Aquesta obligació no és tan evident, ni tan fermament arrelada en el cor, que tots, doctes i ignorants, la percebin de seguida, i per això hom la recorda a tothom amb la solemnitat del jurament. Això, la Nació no ho necessita, perquè la unió nacional, com a més íntima, relliga els homes més fermament, i és més palesa a la consciència de tothom.

A l'objecció tercera s'ha de dir que en els Estats uninacionals, la potestat civil dirigeix la vida nacional com a causa eficient, car disposa de mitjans més eficaços. En l'ordre de causalitat final, però, és més aviat la Nació qui dirigeix l'Estat, car el fi de les activitats de l'Estat és la vida moral dels ciutadans, que es conserva principalment pels costums nacionals. I com la causa final és la primera de les causes, d'ací que la Nació sigui *simpliciter* primer que l'Estat.

A l'objecció quarta s'ha de dir que el dret que té l'Estat civil d'obligar els súbdits a la submissió, valent-se de la força, té els seus límits determinats pel dret diví, natural i positiu; i si se surt d'aquests límits, ningú no ve obligat a prestar-li obediència, almenys pel títol de justícia, si bé, a vegades, pot haver-hi obligació d'obeir-li, per raons de prudència, per a evitar mals majors. I com la vida nacional es funda en el dret diví natural, l'Estat ve obligat a conservar-la i si actua en contra i intenta destruir-la, ell mateix debilita la seva autoritat i incita els súbdits a la rebel·lió. Quan sigui lícit a la Nació rebel·lar-se contra l'Estat, no es pot determinar

⁸ Rom., XIII, 5.

amb termes generals. Certament, no ha de provocar-se per causes de poca importància, i sempre hom ha de ponderar acuradament que els efectes de la rebel·lió no empitjorin encara les condicions de la Nació.

Però no es pot negar a la Nació el dret de la defensa pròpia, segons justícia contra l'Estat quan aquest la vol anorrear, ni tampoc, si les circumstàncies ho permeten, a la tendència a separar-se de l'Estat opressor, i constituir un Estat propi.

ARTICLE VI

Si hom ve obligat a estimar, per caritat, els connacionals més que els conciutadans

A l'article sisè hom procedeix així. 1. Sembla que l'ordre de la caritat exigeix d'estimar més els conciutadans. Car hem d'estimar més, en virtut de la caritat, aquells amb els quals tenim comunicació més freqüent. Ara bé, amb els conciutadans tenim comunicació en la vida civil quotidiana, mentre que amb els connacionals, que viuen sota un altre Estat, poques vegades ens comuniquem.

2. A més, la caritat és més obligatòria a proporció de la gravetat del mal que en contraria l'obligació. Però la guerra, en la qual els connacionals pertanyents a Estats diversos es barallen mútuament, és un mal menor que la insurrecció, en la qual lluiten entre ells els conciutadans de nacionalitats diverses. Es, doncs, major l'obligació envers els conciutadans, que envers els connacionals.

En contra, però, hi ha que la caritat ens inclina més als qui ens estan més units, o sigui amb els connacionals, amb els quals ens uneixen vincles més íntims, sobre tot la comunitat de llengua, de religió, i d'origen carnal.

Responc que s'ha de dir que en l'ordre de la caritat cal distingir dos aspectes: el primer és la relació a l'objecte de la dilecció, i sota aquest aspecte hom ha d'estimar més allò que verifica la raó de bé més plenament: el segon és la relació al subjecte de la dilecció, ço és, al mateix amant, i sota aquest aspecte "hom ha d'estimar més, en caritat, el qui té amb l'amant una unió més estreta, perquè aleshores l'amor no sols és més intens, sinó també fundat en més motius" ⁹. Per part de l'objecte, no hi ha cap diferència essencial entre conciutadans i connacionals; per tant la qüestió es redueix a determinar l'ordre de dilecció que la caritat assenyala entre aquests dos termes, segons relació al mateix subjecte de la caritat.

Hom ha de tenir present també que uns homes mateixos poden trobar-se units amb varietat de lligams, i en conseqüència que la dilecció entre ells s'ha de regir segons la diversitat de raons unitives, ço és, que hom ha d'estimar més cada pròxim en allò que pertany a l'ordre d'unió, que és la raó formal de la dilecció. I ulteriorment, hom ha d'ajustar una dilecció a l'altra, segons els graus d'una conjunció relacionada a l'altra" ¹⁰. I com l'amor als connacionals es funda en la unitat de costums, hem d'estimar més els connacionals; però més els conciutadans en el que afecta la vida civil.

Ara, si comparem la unitat nacional a la unitat civil, és evident que la primera, fundada en la comunitat de costums, és més ferma que la segona, i té prioritat sobre ella, com ja hem provat en l'article cinquè. La unitat civil, tot i que, com la nacio-

⁹ Summa theol., 2-2, q. 26, a. 8.

¹⁰ Ibidem.

nal, s'origina en els elements substancials de la natura humana, tot i ésser cosa necessària, no és tan ferma com la nacional, ni afecta tan íntimament la vida moral de l'home.

Més encara, els qui estan units pels vincles nacionals, solen estimar-se més, pel mateix que hi ha entre ells motius més variats de dilecció: car, a la comunitat nacional solen afegir-se altres maneres d'unió. Com els matrimonis molt sovint es contrauen entre connacionals, la comunitat de costums es referma amb els vincles de la sang, que fan de la nació, com l'eixamplament d'una família. Sovint també, a enfortir la comunitat nacional, ve la comunitat de religió, associada als costums nacionals amb nexa indestructible. Finalment, sol afegir-s'hi la comunitat de llengua, de la qual resulta la unitat de cultura intel·lectual, que consolida notablement la unitat entre els membres de la mateixa Nació.

Així, doncs, hom ha d'admetre la prioritat de l'amor als connacionals; hom els ha d'estimar, en caritat, més que els conciutadans, no sols perquè la unió nacional és més íntima i més ferma, sinó també perquè ordinàriament és completada amb altres vincles unitius, que importen altres tantes raons especials d'estimar els connacionals. Les altres amistats, però, i especialment la que dediquem als conciutadans, poden tenir més força *secundum quid*, ço és, sota aquell aspecte que és propi de cada manera d'estar units.

A l'objecció primera, doncs, s'ha de dir que més hem d'estimar els connacionals del nostre mateix Estat, que els conciutadans de nacionalitat diversa, perquè hi vivim amb més comunicació, i hi tenim més vincles unitius, i per això mateix, un més gran nombre d'obligacions comunes. Si es tracta, però, dels connacionals pertanyents a un altre Estat, hom ha d'estimar, pel que afecta a la vida civil, més els conciutadans, amb els quals conviuen civilment, que els connacionals, amb els quals rarament hi ha ocasió de convivència. Però en algunes avinenteses, i en cas de necessitat, hem d'afavorir preferentment aquests connacionals, sobre els conciutadans de nacionalitat diversa, v. g., en ordre a ajudar-los al sosteniment de la cultura nacional. Aquest és l'ordre de caritat que establim en la tesi, ço és, deduït formalment de les relacions entre els homes, i suposant igualtat de condicions. Altrament, si les condicions no fossin iguals, haurien d'ésser preferits en l'ordre de la beneficència, aquells que patissin una necessitat major, com prou clarament ho insinua Nostre Senyor en la paràbola del bon samarità.

A l'objecció segona s'ha de dir que l'obligació de defensar la pàtria amb la força, d'on resulten les guerres, pertany a aquella societat que és el fonament de la unitat de la vida civil. Només l'Estat té el dret de fer la guerra; la Nació manca d'aquest dret, i sols en circumstàncies extremes li és lícit d'alçar-se en armes, en defensa de la vida moral, com ja hem dit. Per tant, la guerra que pertany a la comunitat de vida civil, és un mal menor que la sublevació nacional, que pertany a la comunitat de vida nacional. A més, cal tenir present que la guerra, quan és justa, no s'oposa, de per si, a la caritat, i per tant, que no és necessàriament un pecat contra la dilecció del proïsme, el guerrear contra ell.

ARTICLE VII

Si hom ha de propugnar, en tesi, l'Estat d'una sola Nació, o sigui, l'Estat nacional

A l'article setè hom procedeix així: 1. Sembla que no, car la unitat interna d'una societat no resulta de la igualtat uniforme de les parts, sinó de l'harmonia dels elements diversos, com ho declara molt bé el Filòsof contra Plató ¹¹, i com més diversitat hi ha de components, més bell és el tot, i més perfecte. Sembla, doncs, millor que l'Estat consti de Nacions diverses, les quals, amb llurs qualitats característiques, contribueixin al bé comú.

2. A més, si és millor que l'Estat sigui uninacional, aleshores seria legítima l'actuació de l'Estat en el sentit de reduir tots els súbdits a una nacionalitat. Amb això s'obriria el camí a la persecució de les petites nacionalitats de part de les més fortes, i en resultaria la desnacionalització, i fins l'imperialisme. Hom ha de rebutjar, doncs, l'Estat nacional.

3. A més, per altra banda, cada Nació de les que conviuen en un mateix Estat, tindria dret, segons aquesta doctrina, a demanar l'autonomia, i fins a separar-se en Estat independent: tindria, també, dret d'ajuntar-se amb altres sectors de la seva nació, que viuen en altres Estats; tot això fomentaria l'irredentisme, doctrina molt perillosa per a la conservació de la pau entre els Estats.

4. A més, si hom admet la tesi de l'Estat nacional, no s'acabarien mai els conflictes: mai no cessarien les violències, i mai no vindria per als pobles una pau omnimoda. Sobretot, en els països on conviuen barrejades diverses nacionalitats, mai no podria obtenir-se la concòrdia. Per això més aviat s'ha de rebutjar aquesta doctrina.

En contra, però, l'experiència demostra que els Estats nacionals, com a internament homogenis, frueixen de major concòrdia i unitat, i tenen avantatges tant en l'ordre interior, com en l'exterior. Ja Sant Tomàs, comentant el Filòsof, diu: "Convé que els habitants de la ciutat siguin tots de la mateixa raça, perquè així hi ha unitat de costums i habituds, i s'obté, per raó de la semblança, l'amistat entre els ciutadans. Per això, les ciutats constituïdes amb races diverses, foren destruïdes per les discòrdies resultants de la diversitat de costums, per tal com els d'una raça, emportats de l'odi que tenien als de raça diversa, s'entenien amb els enemics ¹².

Responc que s'ha de dir en matèries de moral, i molt més en matèries polítiques, cal evitar un doble error: Primer, que no hem de judicar, ni orientar, el curs dels assumptes humans, atenent-nos a certes teories massa estretes i apriorístiques: la vida moral dels individus, i molt més la vida política de la societat humana, és molt complexa, per a poder-la reduir a certes formes abstractes de la nostra ment, o a certes categories massa universals i simples: aquest és l'error dels doctrinaristes. Però, segon, tampoc no hem de rebutjar tots els principis teòrics directius de la vida social, i tota doctrina sociològica, com si la vida de la societat fos una vida irracional, i al marge de tota llei. Contra aquest doble error, cal sempre, primer, considerar en tesi les qüestions d'ordre teòric sobre la vida social, i després escatir en hipòtesi, com les lleis i normes formulades poden tenir aplicació en l'ordre pràctic.

¹¹ Política, II, c. 4 i 5.

¹² Comment. in Polit., l. 3. lect. 2.

La doctrina de l'Estat nacional, considerada en tesi, no ha d'ésser menyspreada com si no tingués cap importància per a la vida social: d'altra banda, però, tampoc no hem d'exagerar-la, com si fos el principi suprem, absolutament indispensable, en la vida moral de la societat.

La Nació i l'Estat, que tenen el mateix fi al qual, però, cooperen diversament, com més concòrdia obtenen en llur actitud mútua, millor realitzen llur objectiu. Això, en l'Estat nacional, es verifica perfectament, per tal com entre les lleis civils i els costums, entre el bé de la ciutat i el de la Nació, hi ha perfecta concordança. Però, en l'Estat polinacional, fàcilment pot haver-hi discrepància entre aquests termes; car unes lleis invariables no poden igualment acomodar-se als costums de nacionalitats diverses. Això s'esdevé més palesament, quant a la instrucció i educació del poble, que regula sempre més o menys la llei civil, però que s'han d'adaptar necessàriament als costums de cada Nació. Si les lleis són massa uniformes, en partiran forçosament les diverses variants nacionals; i si hom sacrifica a les diversitats nacionals la uniformitat de les lleis, es trencarà la unitat interna de l'Estat, que li dóna força.

Però no és tan absolutament necessari l'Estat nacional, que, sense ell, l'home no pugui aconseguir el seu fi últim. Hi ha moltes circumstàncies de caràcter geogràfic, etnogràfic, econòmic, històric, que poden impossibilitar, no sols que cada Nació tingui un Estat propi, sinó també que l'Estat pugui reduir tots els súbdits a una nacionalitat: això és evident en aquells països on conviuen barrejades diverses nacionalitats. Per això, la teoria de l'Estat nacional, tot i recolzar-se en fonaments raonables, en molts casos és inaplicable, i aleshores cal confiar de poder ordenar bé la vida moral de la Nació en un Estat que no és nacional.

Sempre, però, àdhuc quan sigui possible una unió més perfecta entre la Nació i l'Estat, cal humanitzar aquesta doctrina, ço és, fer-ne aplicació amb ple coneixement de les condicions concretes de la vida humana, les quals, sovint, per circumstàncies particulars, són irreductibles als principis doctrinals de la raó.

Resulta, doncs, que la teoria de l'Estat nacional no ha d'ésser, d'antuvi, rebutjada, però tampoc ni exagerada, ni massa reclamada. Cal fer-ne ús per a la bona intel·ligència i solució de l'actual problema nacionalista, on es manifesten les dues tendències: d'una banda, l'Estat volent reduir tots els súbdits a unitat nacional; de l'altra, cada Nació volent constituir un Estat independent. Pràcticament, aquestes dues tendències contràries tenen un mateix origen, ço és, el convenciment que la vida social funciona millor, com més estreta és la unió de la Nació i l'Estat. Per això, ambdues tendències han d'ésser tingudes com a legítimes, mentre no traspassin els límits a què han de subjectar-se en matèries morals, i més encara si són d'ordre polític, les teories abstractes, ço és, mentre hom no s'entesti a fer-ne una aplicació absoluta, sense fer cas de circumstàncies particulars irreductibles.

En tesi, doncs, s'ha d'admetre la unió entre la Nació i l'Estat de manera que l'Estat sigui uninacional, i cada Nació tingui el seu Estat propi. En hipòtesi, però, hom ha de ponderar la varietat de circumstàncies i condicions particulars de la vida social.

A l'objecció primera, doncs, s'ha de dir que per a la diversitat d'elements indispensables en la unitat formal de l'Estat, basta la distinció de famílies, associacions, corporacions obreres, i altres agrupacions semblants, en les quals es diversifiquen els ciutadans. La diversitat nacional no és necessària, i pot esdevenir nociva per tal

com minva la unitat estatal. El fi de les esmentades associacions inferiors és sempre particular, i fàcilment pot subordinar-se al fi universal, i per tant, quan no és concordant amb el fi universal de l'Estat, per força li és advers. No volem negar que les diversitats nacionals han estat utilíssimes a molts Estats moderns: solament, però, quan han assolit certa homogeneïtat nacional, havent prescindit de molts costums diferencials, i havent-ne acceptat altres d'uniformadors i, a vegades, una sola llengua nacional. A això no és possible d'arribar-hi, sinó després de molts segles, com per una evolució natural: abans, però, d'arribar-hi, hauran passat molts trastorns i calamitats, originades per la diversitat de costums nacionals, i que hauran posat en greus perills la vida mateixa de l'Estat.

A l'objecció segona s'ha de dir que no es pot negar a l'Estat el dret de procedir per mitjans suaus a la coadunació de costums dels seus súbdits, per tal de fer-ne una sola nació, sempre amb la condició que els mitjans emprats siguin verament suaus. Per a realitzar aquest procés és necessari un temps llarg, a vegades de molts segles, si hom vol actuar eficaçment i sense commocions socials: si hom vol anar-hi de pressa, hi ha greus perills per als costums individuals i per a la mateixa unitat de l'Estat. Coaccionar els homes a mudar de costums és exposar-los al perill de perdre'ls: els fareu perdre els costums racials, però abans d'adquirir-ne d'estranyes, els deixareu sense cap regla de vida moral. L'època en què una Nació va perdent els costums nacionals, i assimilant-se a una altra Nació, és sumament perillosa per a la moralitat pública. El mateix pot observar-se en els confins de dues nacionalitats; els habitants fluctuen entre les dues, i no saben amb quina quedar-se; llurs costums manquen de fermesa: els límitrofs són tinguts per les dues Nacions en mala fama. Per això el procés d'unificació i consolidació d'un Estat nacional no pot realitzar-se sinó és molt lentament i sense coaccions intempestives.

A l'objecció tercera s'ha de dir també que no pot negar-se a la Nació el dret a l'autonomia, i fins a la plenitud d'independència, tant més com més antiga i més arrelada sigui la seva cultura nacional. Tothom té dret a defensar la seva vida moral: quan els costums nacionals pateixen l'opressió de l'Estat, i perilla la vida moral dels ciutadans, o sigui la mateixa existència nacional, la Nació té dret a deslliurar-se de l'Estat opressor. En això, però, ha de procedir amb moderació i atenent-se a les lleis de la prudència, per tal de no induir sobre si calamitats encara més grosses¹⁰. Ni han d'ésser preterides, en aquest cas, les obligacions generals dels ciutadans envers l'Estat, les quals han de complir mentre en siguin súbdits.

A l'objecció quarta s'ha de dir que la doctrina de l'Estat nacional, si hom l'exagera, pot ésser ocasió contínua de desordres entre les Nacions. La veritat, però, i la utilitat pràctica d'una doctrina no s'ha de jutjar per les conclusions exagerades que hom en pugui deduir. Aplicada amb moderació, segons les circumstàncies i

¹⁰ Quant al dret de moure sedició contra la potestat constituïda de l'Estat, vegeu el que en diu Pere d'Alvernia, completant el comentari de Sant Tomàs a la "Política", d'Aristòtil: "...perquè hom vingui obligat a moure sedició en la ciutat cal tenir causa justa i força; els homes virtuoses, però, sovint manquen de força i es pensen no tenir causa justa; per això no en mouen. Però si es verifiqués la concurrència d'una causa justa i de força suficient, i el bé comú no n'hagués de patir detriment, fóra raonable de moure sedició, i fins hom pecaria si no la mogués." (Comment. in Polit., l. 5, lect. 1.)

condicions de la vida social, la doctrina de l'Estat nacional expressa una tendència natural de la humanitat, i pot ésser força útil per al progrés moral de la societat civil. I que ningú no es pensi que, una vegada suprimida aquesta doctrina, cessarien automàticament totes les desavinences entre les nacions, i naixeria la pau internacional: la pau omnimoda no és cosa d'aquest món: ja ho digué el sant Job "Es lluita la vida de l'home sobre la terra" ¹⁴.

COM ACABA L'EDAT MITJANA.—*El fet de les descobertes espanyoles i portugueses. - Quina és la gran nació catòlica del segle XVI - La gran importància de la península hispànica en els temps de les grans exploracions marítimes. - L'espanyol Carles V, davant l'alemany Luter. - II. L'Orde dels Jesuïtes; les primeres intencions que presidiren la seva fundació, a "L'Ami du Clergé", del 12 de febrer.*

El professor Wilhelm Oehl, de la Universitat de Friburg, a Suïssa, ha dedicat dos petits articles de la *Schönere Zukunft* (21 de desembre i 1 de gener) a presentar una de les conclusions més importants de la gran obra del seu col·lega Gustav Schnürer, a propòsit de "L'Església i la Civilització a l'Edat Mitjana, *Kirche und Kultur im Mittel-alter*" publicat en el transcurs del 1930 per la llibreria editorial Ferdinand Schöningh, de Paderbon.

En aquests articles és discutida una idea tan interessant i relativament tan nova, que no dubto de dedicar-li la major part de la present conversa. Però demano permís per donar a aquesta idea la forma sota la qual se m'ha presentat a mi mateix, en el transcurs de treballs que he realitzat i que m'han portat als mateixos resultats de Gustav Schnürer, abans que el seu magnífic treball fos publicat.

Es tracta de saber com s'acabà l'Edat Mitjana.

Schnürer fa ressaltar amb força que l'Edat Mitjana no és de cap manera acabada per la catàstrofe de la Revolució luterana, sinó que ha continuat la seva marxa normal, sense sotragades, per una evolució lògica i fecunda, en passar als temps moderns.

Wilhelm Oehl ha subratllat les seves conclusions en posar als seus articles de la *Schönere Zukunft* el títol següent: *És l'estat de l'Església medieval el que ha fenamentat la pretesa reforma?*

A continuació exposo de quina manera estaria temptat de presentar la mateixa qüestió.

I

Quan els nostres contemporanis són portats a estudiar la història religiosa del segle XVI—el segle de la Reforma—están acostumats a representar-se la sèrie d'esdeveniments sota la forma del tríptic següent:

¹⁴ Job, VII, 1.

Primera fase: una Església devorada per abusos de tota mena, esllanguida i gairebé moribunda, dirigida per papes que no són gaire cosa més que brillants prínceps italians, diplomàtics refinats com Alexandre VI, o bé homes de guerra com Juli II, dominada per un episcopat completament mundanitzat, entretinguda en grosseres supersticions per una nuvolada de monjos degenerats, al cor dels quals no hi viu pas l'esperit dels Franciscans ni dels Dominics, educada, en fi, per Universitats on l'acumulació de glosses i de comentaris, ha acabat per ofegar l'impuls del pensament religiós i apagar la mateixa claror de la intel·ligència cristiana.

Segona fase: en l'atmosfera obscura i pesada, on agonitza l'Edat Mitjana, la tempesta esclata sobtadament l'any 1517. Un monjo, irritat, s'aixeca. Protesta contra les exigències i la tirania dels papes, provoca contra Roma la indignació de la consciència cristiana, fa caure les tradicions velles i les rutines obstinades, aixeca la Bíblia per damunt del segle adormit en el seu embalsament, fa córrer el riu de la Paraula de Déu per la planura atapeïda d'especulacions escolàstiques, i com que Roma resisteix l'amenaça, arrossega al cisma una part imponent de la cristiandat. A les innovacions de Wittenberg, responen les de Zuric i les d'Estrasburg. La veu de Luter es reforça amb les de Zwingli, de Bucer, d'Oecolampade, i no parlem de Mélanchton, que no és altra cosa que l'ombra del frare saxó. En fi, fins el geni francès hi aporta amb Calvi—"l'épigone" de Luter, però que de vegades és més gran, en segons quins aspectes, que el mateix mestre—el suport de la seva claredat, de la seva força lògica, de la seva penetració, al geni esbojarrat d'Alemanya.

Tercera fase: contràriament a tota espera, amb la topada de la Revolució protestant, l'Església catòlica es redreça, les Ordes religioses tornen a florir, els Jesuïtes entren en escena, el papat es veu obligat a cedir a la pressió universal. El Concili de Trento es reuneix. La disciplina és restablerta en el si de la clerecia i en els monestirs, són constituïts els seminaris, la ciència catòlica és reformada i torna a florir amb puixança.

L'onada del protestantisme és continguda; torna enrera en determinats punts. S'hi barreja la política. Sagnants guerres de religió que, en el fons, no són altra cosa que guerres de capricis, d'interessos, d'influències polítiques, que porten a una fixació, a una estabilització de les sectes per una banda, del Catolicisme per l'altra. L'Església posa de manifest que no és pas morta. Però és en va que l'Església del Concili de Trent es vani de continuar l'Edat Mitjana. Entre la religió d'Ignasi de Loyola o de Bossuet i la de Tomàs d'Aquino i de Bonaventura, ha tingut lloc la "Reforma" de Luter, i si bé l'etiqueta segueix essent la mateixa, l'esperit ha canviat. En el fons, és una religió nova¹.

Heu-vos ací, doncs, poc més o menys, de quina manera la ciència "imparcial" i "neutral" dels nostres dies, que se les dóna d'ésser tan estranya a la mística pesada i decaïda de Luter, com a la fe catòlica del Concili de Trent, es representa la formidable crisi del segle XVI. D'aquesta crisi, pensen segurament un bon nombre d'historiadors, que és un tercer partit, el del pensament lliure, el que avui dia en toca els beneficis. Ha estat necessària la ruptura de la unitat religiosa a l'Occi-

¹ Aquest mot: "religió nova", un brillant historiador francès, Lucien Febvre, no ha vacil·lat d'escriure'l, a propòsit de la "religió tridentina", en un article molt recomanable de la *Revue historique*, aparegut en el número de maig-juny de 1928, amb el següent títol: *Una qüestió mal enfocada: Els orígens de la Reforma francesa i el problema general de les Causes de la Reforma*.

dent, han precisat un Luter, un Zwingli, un Calví, ha estat necessari un Ignasi de Loyola, un Concili com el de Trent, per amotinar els uns contra els altres, amb un desig rabiós de destrucció indescriptible, els grups oposats que invocaven igualment el nom de Jesucrist, per servir-se de les ortodòxies rivals, i acabar la fecunditat del cristianisme en fórmules dogmàtiques, amb el fi que no en quedés altra cosa que el parfum líric i moral, que el lliure-pensar contemporani accepta gustosament, sols que sigui alliberat de les obligacions imposades a la intelligència que ha de creure i a la voluntat que ha d'obeir.

I nosaltres, catòlics, en protestar contra la crítica menyspreadora i destructiva que es creu prou forta avui per a tractar amb la mateixa profunditat i la mateixa justícia aparent les formes rivals del cristianisme del segle XVI, ens creiem en el deure d'acceptar ordinàriament, tal com ens és presentat, el tríptic en el qual s'explica, amb les seves peripècies principals, la història de la "Reforma" i de la "Contra-Reforma". Indubtablement, atenuem alguns colors, corregim matisos, canviem etiquetes, escrivim per exemple: Decadència de l'Edat Mitjana—Revolució protestant—Reforma catòlica—però, en conjunt, aprofitem l'ordre de dependència que hom ha establert entre els fets, i no veiem cap dificultat d'admetre que entre l'Edat Mitjana decadent i la veritable Reforma, s'alça efectivament la falsa Reforma—la Revolució, per a donar-li el seu veritable nom—, sense la qual és molt probable que la Reforma veritable no hauria estat mai un fet.

Però hi ha un cert nombre de fets decisius que estan en pugna contra aquesta manera d'apreciar els fets. Si consultem exactament la cronologia, si assagem de tornar-nos a posar en l'esperit i la perspectiva del temps, acabarem necessàriament en la conclusió que el tríptic en qüestió ha d'ésser resoltament deixat de banda i que s'imposa una revisió completa dels punts de vista comunament admesos.

Posem-nos bé, en efecte, davant de la tesi corrent i oposem-li la nostra antítesi.

La *tesi* del tríptic és la següent: L'Edat Mitjana, catòlica, va a parar a un carreró sense sortida. Acaba en una catàstrofe. Roda en l'abís de la Revolució religiosa. Luter, Zwingli, Calví, han destruït l'Edat Mitjana. Després d'ells, ha finit. Ja no serà construïda cap més catedral gòtica. L'estil barroc, encara nomenat l'estil "jesuític" i que correspon a la religió del Concili de Trent, és el símbol evident de la distància que separa un passat mort del renaixement que pretén de continuar-lo. La Bíblia, que brandaven els reformadors rebels, ha estat presa, de grat o per força, pels mateixos catòlics. La teologia de les *Sumes* ha decaigut. La teologia moderna no serà mai més especulativa al mateix grau que la de l'Edat Mitjana. Tant si es vol com si no es vol, serà una teologia positiva, en la qual hom assajarà d'empeltar fragments de metafísica medieval.

I l'*antítesi*, que admetem completament d'acord amb Schnürer, és la següent: L'Edat Mitjana ha seguit sense desviació notable la línia de la seva evolució lògica. No ha pas estat interrompuda, i menys encara destruïda, per la Revolució protestant. Ha continuat com un gran riu, que a mida que va rebent el caudal d'altres afluents, es va engrossint sense perdre, però, res del que porta del seu naixement. No hi ha hagut ruptura neta. El Concili de Trent es troba en el descens natural i legítim dels Concilis que l'han precedit. Els teòlegs que hi han sobresortit i que l'han portat, són nascuts i formats abans de la pretesa Reforma. Aquests teòlegs estaven penetrats de l'Edat Mitjana, sense ésser estranys a les idees de llur època. No han volgut, ni molt menys, canviar la religió. El Concili no ha fet altra cosa que codificar els dogmes establerts de molt de temps. Ha fet, per damunt de tot una re-

forma disciplinària. Més exactament, ha generalitzat una Reforma que ja estava començada en molts llocs i gairebé acabada en alguns. No hi ha, doncs, cap triptic, com s'afirma sovint. No hi ha hagut, en la línia continuada i sense trencadures de la història del Catolicisme, altra cosa que un esfondrament lateral, amb motiu d'una tempesta formidable, certament, però únicament perifèrica, per dir-ho en altres termes, allunyada del centre pròpiament dit de la cristiandat, i que ha tingut com a conseqüència, d'impedir a alguns afluents secundaris de portar endavant llurs aigües al riu majestuós que continuava el seu camí i ensems regava terrenys fins aleshores desconeguts.

Una observació molt senzilla ens ho demostrarà.

* * *

Fa molt de temps que ha estat feta en l'Església catòlica aquesta important marca: al mateix temps que la veritat perdia terreny a Europa, a causa dels diversos cismes protestants, en guanyava a fora, feia immenses conquestes, en regions noves, esdevenia geogràficament més "catòlica" que mai; i aquest "catolicisme" mateix, podia servir-li d'argument per a rebatre les crítiques acerbes i massa sovint cegues dels "reformadors".

Però el que no ha estat prou considerat és que les conquestes en qüestió:

Primer. Havien començat abans de la Revolució protestant;

Segon. Implicaven una potència de vida que ens ha de fer dubtar de la pretesa decadència radical de l'Edat Mitjana; i

Tercer. Indiquen un desplaçament dels centres d'activitat i d'influència en l'Església que ens convida a modificar en tot i per tot la nostra percepció de l'Europa del segle XVI, de tal forma, que la marxa sencera de la història apareix sota una nova llum.

Precisem aquesta darrera idea.

L'Alemanya s'ha arrelat de tal manera a Europa, gràcies a circumstàncies etnològiques o polítiques, relativament recents, que ens figurem que ha estat sempre al centre de l'Europa cristiana i que ha estat en tots moments un dels països directores del moviment europeu. I justament Alemanya, en el segle XVI, no té ni aquesta posició ni aquesta importància. Amb Carles V, es podria gairebé dir que va esdevenir una simple colònia espanyola. La gran nació europea, en aquell moment, no és pas l'Alemanya, dividida i impotent, que va a caure al protestantisme i que, un segle més tard, serà gairebé arruinada per les conseqüències d'aquest protestantisme que ella mateixa haurà engendrat. La gran nació europea és Espanya, a la qual s'ha d'ajuntar Portugal. I és en Espanya que es continua, impertorbablement, l'Edat Mitjana, en tots els dominis: L'Edat Mitjana de les Croades, l'Edat Mitjana de la Teologia, l'Edat Mitjana de les Ordes religioses, l'Edat Mitjana de l'activitat intel·lectual, l'Edat Mitjana de les grans aspiracions i les grans aventures, l'Edat Mitjana, en fi, de l'activitat missionera i conqueridora de l'Església Catòlica.

Si es vol evitar de situar-se en la perspectiva enganyadora del nostre temps, si hom vol fer esforços per a posar-se en la del segle de Cristòfor Colom i de Vasco de Gama, si es vol, per simple amor a la veritat i per a defugir tot anacronisme, situar el naixement del protestantisme, cal representar-se el lloc on esclata no pas al centre de l'Església sinó a la perifèria, i la data en què neix, posterior als començaments dels temps moderns, i no anterior. Cal veure, al contrari, la península ibèrica alli-

berada del jou musulmà, extraordinàriament influenciada per l'energia reformadora de Ximènez de Cisneros, llançada des de la meitat del segle xv—Portugal primer i després Espanya—, en una sèrie de descobertes prodigioses, amb el pensament fit en tants de països nous que calia guanyar per a la fe cristiana, enriquida pel comerç de les regions llunyanes, cap a on s'encaminaven els aventurers i els apòstols, posant-se al cap del progrés europeu i escrivint a la història del Catolicisme les pàgines més colorides, més fecundes i per afegidura les més glorioses.

Admetem que l'Església ha experimentat en el segle xv un perillós refredament. Reconeixem voluntàriament que la Itàlia dels Mèdicis i dels Borja és particularment paganitzada. No oposem cap dificultat per a situar aquest refredament i aquest retorn al paganisme a primer rengle de les causes que han ocasionat a les extremitats de l'Església una formidable gangrena, seguida d'amputacions deplorables. Però el que nosaltres no voldríem és que es confongués els peus amb el cor i l'amputació d'una cama amb la mort de l'organisme sencer.

L'Edat Mitjana havia conegut tres grans potències en el si de la cristiandat: el Papa a Itàlia, l'Emperador a Alemanya, i la Sorbona a França. En aquesta època, Espanya no pesava gaire en l'Església. Encara era en poder dels infidels i lluitava penosament contra l'Alcorà i el Talmud. Al segle xvi, l'equilibri de les forces no és pas el mateix, i el que nosaltres hem denominat "els centres d'influència" no són pas situats als mateixos punts. El Papa ha perdut importància, fins al punt de no ésser gaire cosa més que el primer dels petits prínceps italians. Tanmateix conserva la majestat del seu títol: és el Vicari de Jesucrist. En tindrà prou amb recuperar la lògica profunda de la seva funció supereminent per a retrobar tot el seu prestigi. L'Emperador no té un poder gaire més efectiu a Alemanya. Tota la seva potència real surt dels seus territoris hereditaris. I en temps de Luter, aquests territoris són precisament a Espanya i els seus anexos, els riquíssims Països Baixos, el Franc-Comtat, el regne de Nàpols, el Milanesat, Àustria i els seus anexos. Els historiadors alemanys, quan aprecien l'actitud de Carles V a la dieta de Worms, l'any 1521, aleshores de la compareixença de Luter, deixen anar, de vegades, aquesta reflexió amarga: "Aquest home sentia en espanyol i no en alemany! Com podia ésser d'altra manera? ¿De quina manera aquest jove príncep de 20 anys, pujat en una atmosfera d'ardent catolicisme, criat en les tradicions, les ambicions, les aspiracions, els fervors, els èxits, les manifestacions exteriors, el desplegament sumptuós de les cerimònies culturals d'una Espanya conquistadora i ardida, oberta damunt l'infinit de les mars occidentals d'on els seus vaixells retornaven carregats d'or, d'argent, de tresors estranys, de prodigiosos records; de quina manera un príncep com aquest, en contacte íntim des de la seva infància amb l'impuls diví que feia anar el món catòlic davant els mons ignorats fins aleshores, hauria ajupit la teologia, la fe, la glòria del seu país d'origen, davant un monjo revoltat, sortit d'un recó perdut de l'obscura Alemanya?

El seu discurs a la Dieta, després d'haver escoltat Luter, ha estat molt ben comprès. Per la seva boca, és l'Edat Mitjana, no precisament morta sinó plena de vida i de glòria, que contesta enèrgicament:

"Els meus predecessors, els emperadors més cristians de la raça germànica, els arxiducs austríacs i ducs de Borgonya, han estat fins a la seva mort els fills més fidels de l'Església catòlica, defensant i escoltant les seves creences per a major glòria de Déu, propagació de la fe i salvació de les ànimes. Han deixat, darrera seu, el culte catòlic perquè jo visqui i mori sense abandonar-lo ni un sol ins-

tant. Fins al moment present, amb la gràcia de Déu, he estat educat en aquest culte, tal com pertoca a un emperador. El que els meus predecessors van establir a Constància, és el meu privilegi de conservar-ho. Un simple monjo, portat per les seves reflexions particulars, s'ha aixecat contra la fe que han vingut observant des de fa més de mil anys tots els cristians, i ha manifestat públicament que tots els cristians fins al moment present han estat equivocats! He resolt, doncs, de desplegar en aquesta causa l'activitat de tots els Estats, els meus amics, el meu cos i la meua sang, la meua vida i la meua ànima. Per a mi mateix i per a vosaltres, sortits de la santa nació germana, marcats per un privilegi particular per a ésser els defensors de la fe, seria una desgràcia lamentable, una taca eterna damunt nosaltres mateixos i la nostra posteritat, si en aquest dia, no solament l'heretgia sinó la suposició senzilla d'una cosa semblant, seguis essent negligida per nosaltres."

Convenim perfectament que això és parlar en espanyol. Però que es convingui també, amb nosaltres, que això és parlar enèrgicament i amb una convicció ardent.

Amb Schnürer, recordem lleugerament alguns punts de la glòria de la Península.

* * *

Portugal havia començat en els temps d'Enric, el Navegant (1394-1460), a prendre la direcció del moviment de les descobertes, que s'assemblava tant al grandiosos moviment de les croades, que havia caracteritzat l'Edat Mitjana, i havia estat una de les grans pensades del papat des de Gregori VII. La idea de l'infant Enric, d'enviar dues vegades l'any les seves naus a explorar el sud, sempre més cap al sud, obeïa al desig de combatre els musulmans, als quals ja havia pres Ceuta, de donar la volta a la terra africana de la qual ningú no coneixia les dimensions reals, i d'anar a donar la mà, cap a Etiòpia, a aquests cristians de Sant Tomàs, el nombre dels quals exageraven tant les imaginacions occidentals.

El que foren els seus esforços, els seus èxits, les seves conquestes per a les Missions, constitueix un interessantíssim estudi de Georges Goyau, publicat en el número de desembre de la *Revue d'Histoire des Missions*, en el qual tot això és exposat en forma molt interessant. Més tard en parlarem. Recordem, de moment, aquí, el fet que Portugal, en plena Edat Mitjana, ja és en la ruta que ha de juntar els membres escampats de la humanitat, i que envia a tot arreu, al mateix temps, els seus soldats, els seus comerciants i els seus missioners de Crist.

El viatge del Vasco de Gama, al voltant de l'Àfrica, cap a les Índies, és de l'any 1498. Portugal esdevé la primera potència marítima d'Europa amb Enric, el Navegant (1495-1521). Lisboa és el gran centre de les mercaderies orientals i fa empal·lidir l'estrella de Venècia. La Universitat de Coïmbra ben aviat rivalitza amb les més cèlebres de tot el món. Magnífics edificis, en els quals el gòtic tardà s'ajunta a l'estil Renaixement, portat per Andreu Sansovino, amb elements moriscos i traces d'influències de les Índies, vingueren a ratificar que, igual que en l'Edat Mitjana, l'entusiasme religiós es notava a la vegada en tots els dominis: el de l'apostolat, el de la ciència i el de l'art. El mestre principal era aleshores Joan de Castella; l'obra mestra, el convent dels Jeronimians, "Nossa Senhora de Belem", construït precisament en reconeixement de la descoberta del camí de

les Índies, mentre que mig segle més tard, els *chefs-d'œuvre* de Camoens seran, d'aquesta descoberta èpica, el monument literari més conegut i més gloriós.

A semblança de Portugal, Espanya no va tardar a marxar, des que va ésser definitivament deslliurada del jou musulmà.

El descobriment d'Amèrica per Cristòfor Colom és una conseqüència directa de l'Edat Mitjana. Està influenciat encara per l'esperit de la Croada, igual que l'Infant de Portugal, Enric, el Navegant. Somnia en conquerir tresors per a recuperar el Sant Sepulcre, caigut novament en poder dels infidels. No busca de descobrir un nou món, sinó solament d'establir un camí nou, més curt, cap a aquest imperi de Cathai, que les imaginacions de l'Edat Mitjana, havien investit de tants de desigs. S'orienta en els autors de l'Edat Mitjana, en particular en Pere d'Ailly —l'*Imago mundi* del qual és el llibre de cavalleria dels navegants buscadors d'aventures,—i per les explicacions de Marco Polo, el viatger de Xina i del fabulós Cypangu que nosaltres anomenem Japó.

La història de Cristòfor Colom és prou coneguda perquè insistim a explicar-la. Que estava ben convençut de la grandesa religiosa de la seva tasca, no hi ha ningú que ho dubti. De seguida que va descobrir terra americana, a les Lucaies, el 12 d'octubre del 1492, va donar a aquesta terra desconeguda el nom de *San Salvador*. Sant Salvador, el nom que portava gravat en el seu cor! I aquest sol nom és revelador de la seva més preada ambició: guanyar terres per Crist!

I el que hem dit de Colom i dels seus exploradors, ho podem repetir a propòsit de llurs successors. Tot el món sap de memòria els versos famosos d'Herèdia, a propòsit dels conquistadors del segle XVI:

*Comme un vol de gerfauts hors du charnier natal,
Fatigués de porter leurs misères hantaines,
De Palos de Moguer, routiers et capitaines
Partaient, ivres d'un rêve héroïque et brutal!
Ils allaient conquérir le fabuleux métal
Que Cypango mûrit en ses mines lointaines,
Et les vents alisés inclinaient leurs antennes
Aux bords mystérieux du monde occidental!*

No van faltar, certament, els aventurers, els meitat bandits meitat herois, en aquestes expedicions atrevides, per les quals s'aspirava a ajuntar les dues meitats del món, a despit dels oceans i dels espais. Però, ¿és que no hi havia altra cosa que això? ¿És que no s'han de tenir en compte les generoses intencions, els alts desigs de l'ideal de l'apostolat que vivia costat per costat, de vegades, dels pitjors exemples i dels vicis més estranys—i això sí que és ben medieval!—en aquestes ànimes altives i enèrgiques?

Quan Dídac Velázquez, que no era precisament un sant, va redactar essent governador de Cuba, les instruccions destinades a Hernan Cortés, a propòsit de l'exploració i de la conquesta de Mèxic, va escriure a la primera ratlla: "El principal motiu que us ha d'inspirar, a vós i a tots els de la vostra companyia, ha d'ésser que, en aquest viatge, Déu Nostre Senyor sigui servit i lloat, i la nostra santa fe estesa" ².

² El P. DUDON ha explicat amb gràcia aquesta primera entrada a Mèxic, en la *Revue d'Histoire des Missions*, del mes de juny de 1929, a propòsit de l'obra recent del P. RAFAEL CUEVAS, S. J., *Historia de la Iglesia de México*.

L'esperit religiós de totes aquestes empreses, de vegades tan brutals pels mitjans emprats, en fa ben clarament expedicions de l'Edat Mitjana.

Les instruccions de Velázquez acabaven, després d'útils prescripcions contra tota mena de desordre en les tropes confiades a Cortés, amb aquestes ratlles significatives: "Ja ho sabeu; la causa principal per la qual és permès de descobrir noves terres és que una gran multitud d'ànimes, des d'un temps incalculable, es troben en aquests països ignorats, fora de la nostra santa fe, faltats d'algué que els ensenyi la manera de conèixer-la. Treballareu, doncs, per tots els mitjans possibles, per instruir-los... Els ensenyareu que només hi ha un Déu, creador del cel i de la terra i de totes les coses que són al cel i en aquest món."

Sospeseu l'energia d'aquests homes, estudeieu llurs disposicions d'ànim, constateu la potència i la sinceritat de la seva fe, busqueu en les conseqüències prodigioses de les seves descobertes, en l'extensió enorme que han donat a aquesta civilització catòlica de la qual l'Edat Mitjana europea ha estat el terreny de cultiu, i digueu si aquests fills dels Croats no han servit tant o més que no pas ells a eixamplar els horitzons, a obrir al pensament occidental camins desconeguts, a preparar el naixement d'una fraternitat humana que hauria d'ésser el somni de tots els homes i que és encara ben lluny d'ésser realitzada.

¿Qui ha servit millor la gran família dels fills d'Adam: Luter o Cristòfor Colom? Calví o Vasco de Gama? És, potser, una qüestió inútil, però espero que el fet d'haver-la posada serà suficient per a veure que el gran corrent del progrés humà, sortit de l'Edat Mitjana catòlica, hereu de la magnífica tradició cristiana greco-llatina, no passa pas per Wittenberg o per Ginebra, sinó per la península ibèrica, el país de la fe ardent i de les grans descobertes.

Afegim que Espanya, amb l'enèrgic i genial Ximénez, no havia esperat la revolta d'un monjo per a incorporar a la ciència teològica de l'Edat Mitjana les riqueses del Renaixement, per a renovar la teologia escolàstica pels recursos de la filologia, i per a l'estudi dels Llibres Sants i de la patristica. La Bíblia Políglota assenyala una fita en els estudis bíblics, i aquesta fita és anterior, o almenys contemporània, a la ruptura religiosa deguda al protestantisme.

En resum, tres esdeveniments principals han posat fi a l'Edat Mitjana: l'invent i l'expansió de la impremta, la resurrecció de l'antiguitat clàssica grega i llatina, i les grans exploracions marítimes. Hi ha un sol país en el qual aquestes tres coses, en lloc de combatre més o menys obertament les tradicions medievals, s'han harmonitzat amb elles, les han enriquides, embellides, consolidades i vivificades. I aquest país és l'Espanya de Carles V.

Però, ¿qui és que no sap que és aquesta Espanya la que ha fornit, pels Jesuïtes d'una banda, i d'altra banda pels innombrables i savis teòlegs de les seves Universitats, presents i preponderants en el Concili de Trent, els agents de la veritable reforma ja realitzada a Espanya, i que la Revolució protestant no ha fet altra cosa que fer-la més apremiant i més necessària?

De ruptura entre l'Edat Mitjana i l'Església catòlica, no en trobem ni mica de rastre en els fets. El tríptic de què parlava al començament d'aquesta exposició és, doncs, un invent modern, completament il·lusori, que no obeeix a res i que no representa la continuació i l'ordre de subordinació dels esdeveniments, que la història imparcial i científica ha de tornar a traçar.

Heus ací el que prova la bella obra de Schnürer; heus ací el que molt oportunament M. Wilhelm Oehl ha posat de relleu en la *Schönere Zukunft*; i heus ací

el que un anàlisi personal dels fets em va portar a admetre abans que conegués el magistral treball de Schnürer.

És difícil, en veritat, de seguir una sola de les grans institucions noves en el si de l'Església catòlica, sense veure que, en realitat, aferma les seves arrels en plena Edat Mitjana, i no s'explica de cap manera per la necessitat *exclusiva* de resistir contra el perill revolucionari creat pel protestantisme.

II

Heus ací, per exemple, l'Ordre dels Jesuïtes. Hom s'imagina, ben comunament, que la cèlebre Companyia ha estat des de la seva fundació, una mena de rèplica intencionada o instintiva de l'Església als assalts del protestantisme. Si alguna cosa pertany a la *Contra-Reforma*, és segurament la Companyia de Jesús. I aquest mot de Contra-Reforma, implica alguna cosa que s'explica per una altra cosa, un moviment subordinat, una dependència del moviment de Reforma.

Essent així, és fàcil d'agafar en el seu punt bàsic l'error fonamental que constitueix una tal interpretació de l'Institut de Sant Ignasi de Loyola. Aquest Institut, en el seu primer disseny i en la seva primera intenció—el P. Brou ho ha demostrat ben clarament en la *Revue d'Histoire des Missions* del mes de setembre de 1928,—no té res a veure amb la Revolució protestant, sinó tot al contrari. Pertany tot sencer al moviment de la Croada, tal com la catòlica Espanya continua a concebre-la i a prosseguir-la. Per alguna cosa Ignasi és espanyol. Per alguna cosa el seu esperit ha estat bressolat per relats d'expedicions llunyanes. No somnia pas la *Sare* on s'agita furiosament un Luter. No somnia pas Zuric, on Zwingli fundà una Església burgesa independent. No pot viure, després de la seva ferida de Pamplona i de la seva conversió, per altra cosa que per la glòria de Jesucrist, i aquesta glòria, al contrari de Luter, de Zwingli, de Calvi, els quals no tindran un mot d'encoratjament, de desig, d'indicació per la gran obra de la conversió dels infidels, no la veu en altra cosa que en la propagació de la fe en els països infidels.

I és per això que és ell el continuador directe de l'Edat Mitjana. Quan es va convertir, l'any 1521, l'epopeia americana ja estava empresa amb força. Fou en 1532 que Las Casas es va fer dominicà. Quan, a Manresa, Ignasi de Loyola escriví o planejà el llibre immortal dels *Exercicis Espirituals*, no pensava en altra cosa que en conquestes i en croades. La seva imaginació no li feia veure res més que immenses regions plenes d'infidels que s'havien de convertir a la fe de Crist. El marc que té el seu llibre és l'univers, del qual Jesús és l'únic amo i senyor, pel dret del seu naixement, i que els seus fervents deixebles han de sotmetre a les seves lleis: —"Veieu—es plany Ignasi—tota la superfície de la terra i els homes en llur diversitat de races, els blancs, els negres. Escolteu el que diuen, llurs blasfèmies... Mireu el que fan... I l'infern com s'omple!..."

Aquestes són sovint les visions de després de la seva conversió. ¿I per ventura no són les d'un missioner de l'Edat Mitjana, al qual les descobertes recents han simplement eixamplat l'horitzó? ¿I la cèlebre meditació *De duobus viciis*, quina altra cosa és sinó una crida a la missió als països dels infidels? Ni un sol instant el pensament del luteranisme no distreu el d'Ignasi. Es dirà tal ve-

gada que aquest home estava aleshores molt poc informat de les vicissituds de la religió catòlica en el seu segle? Això és cert. I així s'explica que la seva primera decisió fos de partir cap a Jerusalem, decisió que Polanco comentà amb aquests termes: "Suposant que s'hagués obert una porta per aquesta banda, Ignasi de Loyola es proposava de predicar als infidels la fe i la doctrina de Crist, i fer i sofrir molt pel seu amor".

Però quan aquesta primera temptativa ha quedat frustrada, quan Ignasi ja és de retorn, i es decideix a anar a poar a les Universitats el saber humà, és possible que no senti a parlar de Luter i de la seva revolta? ¿I quan freqüenta la Sorbona, a aquest París al qual ja ha arribat la influència de l'heretgia i en el qual tal vegada ha tractat Calví, ha pogut desconèixer la importància del perill luterà?

I tot i això, no ha pas canviat d'ideal. El que ell proposà als seus primers companys és sempre l'expansió del regne de Jesucrist als països infidels. Simó Rodríguez, un dels set que van fer amb ell els primers vots, a Montmartre, el 15 d'agost de l'any 1534, precisa que Ignasi i els seus amics, en unir-se per solemnes prometes, "estaven inflamats d'un increïble desig d'anar a Jerusalem, i dedicar-se, allà, al servei de les ànimes". Escolteu-lo:

"Com que molts desitjaven ardentment portar la llum de la veritat evangèlica als infidels, es començà a parlar d'aquesta qüestió. I tots, ja, en una admirable alegria d'ànima, havent decidit, si calia, donar fins i tot llur vida amb constància, ja que això hauria procurat una major glòria a Déu, van coincidir tots en la mateixa resolució, els uns amb més ardor, altres amb menys, segons el do de Crist. Així aquests vots que van fer de propagar la fe de Crist, amb consentiment unànime, van ésser fets en el sentit que tots s'embarcarien cap a Jerusalem, i que una vegada allà predicarien la doctrina de Déu. Que si aleshores, deien, el projecte era aprovat per la majoria, aprofitarien l'ocasió que es presentés."

Però el que és també purament medieval és que Ignasi i els seus deixebles tenen el sentit de l'autoritat central. El Papa, per a ells, no és un simple príncep italià; siguin els que siguin els aspectes seglars, sota els quals se'ls presenta, no volen veure en ell ningú més que el Vicari de Jesucrist, el capítol suprem de la gran Croada cristiana contra la infidelitat. Heus ací per què es van oferir al Papa. El nacionalisme puixant de l'Edat Mitjana en decadència, no els ha pas influenciat. Només coneixen una pàtria: la cristiandat medieval. En el moment que Luter llança els alemanys contra els italians, que tenen el poder de regnar en les consciències, Ignasi i els seus amics són els únics que no coneixen, encara, les fronteres, i que no volen reconèixer més que la gran família cristiana, tal com l'Edat Mitjana l'havia coneguda. Per a ells no existeixen més que dos regnes: el de Jesucrist i el de Satanàs. En el món no hi ha més que dues regions: la dels cristians i la dels infidels.

És que per a ells, com antigament per a l'autor de la *Ciutat de Déu*, no hi ha més que una cosa que compti en la creació: la glòria de Déu; només hi ha una batalla interessant: la que es disputa al voltant de les ànimes; només hi ha una mena de valors que puguin retenir l'atenció: els valors espirituals.

I tot això és meravellosament medieval.

Quan els primers membres de la nova Companyia de Jesús—els que Théodore de Bèze designarà insolentment amb el nom de "llangostes sortides del pou de

l'abís"—arribaren a Roma, i hagueren de definir llurs intencions, persistiren a dir que encara que la Providència els hagués tancat el camí de Jerusalem, volien consagrar les seves vides al servei de Déu, "*fos al país dels indis, fos al país dels hereges*". Evidentment, aquests darrers mots indiquen una preocupació que no havien encara manifestat. Però no és fins l'any 1539, cinc anys després de les sollemnes prometes de Montmartre, que aquesta preocupació apareix i que la lluita contra el Protestantisme, esdevingut tan amenaçador, els sembla que ha d'ésser tinguda en compte d'una mateixa faiso que la lluita contra els infidels. Un Institut essencialment medieval es converteix d'aquesta manera en un Institut contrarevolucionari.

Però, s'ha sospesat bé la gravetat i la veritable significació d'aquest fet? Per a comprendre-la bé, cal recordar que en tota l'obra de Luter, tan espessa, tan abundant, tan variada, no hi ha ni un sol mot que faci referència als deures missioners de l'Església. Ni un sol mot! És concebible? Mireu: un home que s'ha convertit en Reformador del Catolicisme, que ha pretès de retornar la fe cristiana, corrompuda per l'Edat Mitjana, a la puresa apostòlica; i no ha descobert en aquesta Bíblia, que es vana d'haver tornat al món, el deure apostòlic! Fixeu-vos: un home, les obres completes del qual, en l'edició Weimar, a punt d'acabar-se, comptaran amb més de 70 volums en 4t., sense parlar dels 18 volums en 8è. de correspondència epistolar, de 6 volum de *Llevants de Taula*, d'11 volums d'estudis bíblics diversos, i de tot aquest pilot d'impresos, en tota aquesta formidable fullaraca d'exclamacions, d'exhortacions, de comentaris bíblics, de programes de reforma, de xarlataneries de totes les categories imaginables, al voltant de la taula de família al Convent negre, de Wittenberg, no es troba ni una línia, ni una sola frase, a propòsit de l'evangelització dels infidels! ¿Per ventura això sol no judica ja la pretesa Reforma que ha llançat al món? ¿I no es veu que això fa judicar d'una manera diferentment matisada l'obra contrarevolucionària de la Companyia de Jesús?

El que jo vull dir és el següent: No solament Luter, Zwingli, Calvi han callat de la manera més estranya, més completa, més inadmissible, el gran deure missioner de l'Església; no solament hi ha hagut en la seva anomenada Reforma una llacuna que n'és la condemnaió més evident; sinó que també han obligat l'Església catòlica a canviar el primitiu destí dels obrers que únicament havien fet vots de lluitar contra el regne dels infidels. El que ells mateixos no han fet, han impedit, en tot el que els ha estat possible, als altres de fer-ho. Però no han pogut sostreure a la Companyia de Jesús la glòria que li havia d'aportar un Francesc Xavier, aquest gegant de l'apostolat cristià; no han pogut impedir a Sant Ignasi de veure pels seus propis ulls els seus fills "de les Moluques, de Malaca, del Japó, d'Etiòpia, del Congo, del Brasil, amb el col·legi de Coimbra que servia de seminari central per a les Missions"; tampoc no impediran a Sant Francesc de Borja, segon successor d'Ignasi, de juntar les missions espanyoles a les portugueses; hi havia, l'any 1749, 3.240 missioners jesuïtes a les colònies, dels quals prop de dos mil eren sacerdots, i l'any 1927 n'hi havia encara 2.305, entre els quals 1.463 eren sacerdots; però s'ha de culpar la Revolució protestant del fet que la Companyia no hagi pogut descabellar-se íntegrament en les missions estrangeres. Són els protestants els que han obligat l'Església a disminuir el nombre d'apòstols en els països infidels, per a plantar cara al perill que els protestants feien córrer a la seva

fe i a la seva organització. De manera, doncs, que si en l'actualitat el món no compta amb la quantitat de cristians que podria tenir, és culpa dels implantadors del Protestantisme. I no és més que en aquest sentit que es pot dir que la Companyia de Jesús pertany a un món que és més el món medieval i que situa en la "Contra-Reforma".

Finalment, la "fórmula" de l'Ordre nova, tal com fou aprovada pel setembre del 1540, quan Francesc Xavier ja era en camí de les Índies, per la Butlla *Regimini*, del papa Pau III, conté les indicacions següents a propòsit de la Companyia:

"Hem judicat sumament necessari que cadascun de nosaltres—a més dels lligams ordinaris (que lliguen tots el fidels al Sobirà Pontífex)—es comprometi per un vot especial; de manera que, sempre que el Papa actual o els seus successors ens enviïn *per al profit de les ànimes i la propagació de la Fe*, al país que vulguin, complirem sense vacil·lacions de cap mena, sense excuses, sense entretenir-nos, mentre depengui de nosaltres; venim obligats a obeir tant si ens envien al país dels Turcs, com si ens fan anar a altres països d'infidels, siguin els que siguin, fins a aquell que en diuen *les Índies*, o, encara, als països dels heretges i cismàtics i *entremig dels fidels*."

Tres destins, en resum: en primer lloc, entre els infidels; en segon lloc, entre heretics o cismàtics—és a dir, probablement, els anglesos,—i, en tercer lloc, entre els fidels.

Però "el jesuïta és essencialment, per títol de la seva fundació, un treballador a la disposició del Papa. Les condicions pràctiques d'aquesta donació seran fixades per Sant Ignasi en les seves *Constitucions*. La paraula *missió* l'escriurà continuament la seva ploma, ja que amb ella designarà qualsevol expedició apostòlica, més o menys lluny dels collegis i residències, empresa per ordre directa del Papa o per ordre dels superiors que actuen en nom seu. El que, en llenguatge actual, és "missió" per excel·lència, el treball a país infidel, no és més que una de les empreses possibles, en les quals pot ésser emprat el jesuïta, si bé és la principal. En l'ordre que hem esmentat més amunt, els musulmans i els infidels van en primer lloc, els heterodoxos a continuació, i per últim els catòlics. Les circumstàncies transformaran aquesta jerarquia de ministeris: ja des del començament ho han fet. Les necessitats d'Europa, en molts casos, passaran davant de les d'Àsia i Amèrica. Però hom veu, almenys, el lloc que ocupaven en el pensament dels primers jesuïtes les *missiones apud infideles*".

ELS COMENÇAMENTS DE L'EVANGELITZACIÓ DEL CONGO, al mateix número de la mateixa Revista.

Remarquem bé, encara, que els jesuïtes, en destinar-se a les Missions, no van fer altra cosa que seguir una antiga tradició de les Ordes religioses en l'Església. Indubtablement, van afegir a les pràctiques d'aquestes Ordes, aquesta particularitat de comprometre's, per mitjà d'un vot especial, a anar a tot arreu on el Sobirà Pontífex els enviés. Però les Ordes més antigues—sense exceptuar les permanents i de claustre, tals com les de Benedictins, de monjos de Cluny o Cisterciàns—, tots havien estat, de fet, a disposició del papat per anar a les Missions dels països infidels.

M. Goyau ens dona amb justesa, en la *Revue d'Histoire des Missions*, del desembre de 1930, la història dels esforços missioners a l'Àfrica, en el període que havia precedit immediatament la fundació de la Companyia de Jesús. El seu remarcable estudi porta per títol: *Les débuts de l'apostolat au Congo et dans l'Angola*. Aquest estudi completa ben feliçment el que nosaltres hem dit en les pàgines precedents. Ens fa veure fins a quin punt seria inexacte de figurar-se que l'Edat Mitjana, que ens representem ben sovint en un estat de decadència irremediabile, es va refredar tant en la seva fe, que l'obra de la Propagació de la Fe li esdevingué o indiferent o fastigosa.

M. Goyau explica, a propòsit d'això, la situació de Portugal, una de les dues potències de la Península Ibèrica. Des del 1257, aquest petit país havia estat arrabassat a l'Islam. Es va alliberar de tota temença per part d'Espanya (Castella) per la victòria de Joan I, a Aljubarrota, l'any 1385. Els béns dels Templaris havien estat atribuïts a l'Orde militar de Crist, fundada pel rei Dionís l'any 1318. Els religiosos-soldats vetllaven les costes per a defensar-les del perill dels musulmans. En el regnat de Joan I, que va durar des del 1385 al 1433, la Santa Sèu va permetre que la Dignitat de Mestre d'aquesta orde continués vacant, i que l'Infant Enric, el Navegant, fos encarregat, durant la seva vida, d'exercir-ne les funcions.

Enric havia conquistat Ceuta l'any 1415. Dues vegades a l'any enviava els seus vaixells, des de Lisboa, perquè recorreguessin les costes d'Àfrica, cap al sud: "La idea seva era que com que anaven sempre més lluny, en aquesta direcció, seria factible d'atacar els musulmans per reraguarda". Ja he dit més amunt que calia veure en aquest pensament de l'Infant Enric un pensament ben medieval, el de la Croada—i també l'origen de les descobertes que han creat entre els elements de la gran família humana, escampats arreu del planeta, els primers contactes de la fraternitat, contactes que no van ésser sempre tan evangèlics com hauria estat desitjable.

El papa Eugeni IV havia atribuït a l'Orde de Crist totes les terres que fossin conquistades. Calixte III va concedir-li la jurisdicció eclesiàstica damunt les mateixes terres, fins a les Índies. I com que l'Infant exercia les funcions de Gran Mestre, el rei de Portugal obtingué per això mateix el patronat religiós damunt tots els dominis de les missions que la flota anava descobrint un any darrera l'altre.

Els missioners, però, no foren pas reclutats entre els capellans de l'Orde, sinó entre les Ordes mendicants: Franciscans, Dominics, Agustins o del Carmel. Quan Joan II va pujar al tron, l'any 1481, volia sobrepassar el cap de Santa Caterina, on s'havia deturat l'impuls marítim dels portuguesos. El mes de gener del 1482, una petita flota enviada per ell, va arribar fins a la costa de Guinea, i va establir el fort de Sant Jordi de Mina. Mentre s'installava aquest fort, va arribar una segona expedició, comandada per Dídac Cao, que es deturà de moment a la desembarcadura d'un gran riu fins aleshores desconegut, que va batejar amb el nom de l'"Impetuós"; i que més tard fou anomenat "el Congo". A cada país nou, Dídac Cao plantava una creu de pedra, amb una data i una inscripció que indicaven la presa de possessió del Rei dels cels i del rei de Portugal, allora.

Tot remuntant el riu que havia descobert, va veure uns negres, els cridà per signes i comprengué pels gestos que feien que llur rei, Nzinga, vivia més lluny,

cap a l'interior. I s'afanyà a enviar a l'esmentat rei uns quants dels seus subordinats, amb diversos presents, mentre ell prosseguí el viatge. Quan tornà a la desembocadura del Congo, comprovà que els soldats no havien tornat. I això el féu decidir seguidament a prendre quatre negres, que s'emportà en qualitat de penyora, i va fer dir al rei Nzinga que se'ls emportava cap a Portugal, i que abans de quinze mesos estaria de tornada. Mentrestant, confiava que els seus ambaixadors haurien après bé la llengua dels negres. Quan el rei es va assabentar d'això, s'enfurismà en gran manera, però, una vegada calmat, decidí d'esperar. De retorn a Lisboa, Dídac Cao va rebre títols de noblesa, la cort celebrà grans festes en honor seu, i encara fou afavorit amb una bona pensió. Els negres que havia portat ja havien après el portuguès, i explicaven moltes coses del Congo. S'arribà a la conclusió que al seu país eren prínceps, i això decidí el rei Joan II a manar que els fossin rendits els honors corresponents a llur rang. Hom els va passejar per Portugal, adornats amb esplèndids vestits. Però no era pas qüestió d'oblidar els portuguesos que s'havien quedat al Congo; calia tornar-hi. Cao es féu novament a la mar amb els seus quatre negres. Portava instruccions ben concretes a propòsit de la tasca d'evangelització que li pertocava. El rei Joan II posà com a primer objectiu de les seves descobertes, el guanyar les ànimes per a Crist: "Lleialment, volia aplicar a l'Àfrica el programa d'evangelització que havia traçat el papat, però una aplicació sense violències, sense brutalitats, a fi i efecte que el rei negre no veiés en aquesta potència estrangera una potència enemiga".

De fet, el retorn de Cao, la presència al seu costat dels quatre negres que se n'havia emportat el portuguès com a penyora, i els obsequis que li portaven, va omplir de joia el rei negre. Cao, després d'haver anat més endavant, fins al cap Cross, que descobrí més cap al sud, va anar personalment a visitar Nzinga. Aquest estava tan entusiasmat per les explicacions que li havien fet els quatre negres que havien vingut a Portugal, que a la primera indicació que li van fer, sobre la conveniència de fer-se batejar, respongué amb fermesa que el Déu dels portuguesos havia d'ésser també el seu, i que no solament es faria batejar ell, sinó que volia que també ho fessin tots els seus súbdits.

Però no era pas qüestió de batejar-lo sense instruccions prèvies. I es convinqué que un dels quatre, anomenat Kasuta, tornaria a Portugal, on seria instruït i batejat, i que de seguida tornaria a evangelitzar els seus germans de raça. Alguns joves l'acompanyarien, i serien instruïts a propòsit per a desempenyar el càrrec d'apòstols, igual que Kasuta. El rei Nzinga, que semblava ésser un rei intel·ligent, va demanar al rei de Portugal que li enviés no solament sacerdots per a ell i per al seu poble, sinó que volia paletes, fusters, agricultors, i dones també, ja que tenia un ver desig que el seu poble s'assemblés tant com fos possible a Portugal. Kasuta va arribar als començaments de l'any 1489 al port de Beja, al sud de Lisboa. Va ésser rebut en triomf, instruït en la doctrina de Crist, batejat solennialment, i va tenir de padrins el rei i la reina, i li van posar el nom de Don Joao da Silva. Els altres negres també van ésser batejats, i els apadrinaren els aristòcrates de la cort. Es van estar a Lisboa fins a l'acabament de l'any 1490, enfeïnats a estudiar la llengua portuguesa i la religió cristiana. Eren els hostes del convent de Sant Eloi, i els fills espirituals dels canonges seculars de Sant Joan Evangelista. Un d'aquests darrers va aprendre la llengua dels negres, i els seus companys el coneixien pel motiu de Vicents de Manicongo.

Quan van tornar al Congo, quatre canonges, entre els quals hi havia l'esmentat Vicents, van formar part de l'expedició. Era el quart diumenge d'Advent de l'any 1490. Dídac Cao havia desaparegut, no se sap com: els textos no parlen d'ell des de l'any 1489. La nova expedició la comanava el gran capità Gonçal de Sousa. La formaven els negres batejats, els quatre missioners i llur director, el venerat P. Joan de Santa-Maria, que Lisboa considerava com un veritable Sant, obrers de diversos oficis, llibres, ornaments i utensilis litúrgics, objectes domèstics i dones. Dissortament la flota també portava el germen de la pesta, i el cap de l'expedició, Kasuta i bastants personatges importants sucumbiren en alta mar. Hi va haver discussions a propòsit de qui havia d'ésser el nou director de l'expedició. Finalment, Rui de Sousa, nebot de Gonçal, fou nomenat per a substituir-lo. Van haver d'aguantar encara una quantitat extraordinària de tempestes i de calamitats i sofriments de totes menes. El cap dels missioners, Santa-Maria, va donar exemple de fermesa i de devoció. Van precisar cent dies per a arribar a terme.

Per fi, el dia 29 de març del 1491, els primers sacerdots de Crist posaren peu damunt la terra del Congo. Els negres van acudir, en nombre de tres mil, precedits de xarangués. Tots els negres del Congo van rebre l'ordre d'anar a celebrar a la costa, sota pena de mort al qui deixés de fer-ho, l'arribada dels enviats del rei de Portugal. L'oncle del rei, Mani, va insistir d'una tal forma que volia ésser batejat, que, malgrat els desigs dels expedicionaris de reservar per al propi rei l'honor d'ésser el primer de rebre les aigües baptismals, no hi va haver altra solució que accedir als seus desigs. Els seus fills i tots els seus amics demanaven igual mercè. Però no es va pas poder complaure a tothom. Mani i un sol dels seus fills van ésser solemnement batejats el dia de Pasqua. Les festes que amb aquest motiu van organitzar els negres foren sumptuoses i importants com mai. El nou cristià desplegava un zel meravellós per a la religió. El seu nebot, el rei Nzinga, el va obsequiar amb un extens territori al costat del mar. Va ésser construïda una església. I mentrestant els missioners no perdien el temps, ja que continuament educaven i convertien negres. Mani, que ara es deia don Manuel, donava mostres de sentir-se ben feliç.

Nzinga esperava sempre l'arribada dels portuguesos. Una caravana fou organitzada per anar cap a on era ell, a cent cinquanta llegües de la costa. La marxa va durar vint-i-tres dies, i els expedicionaris foren obsequiats constantment pels súbdits de Mani. Els habitants de la capital, Baji, es reuniren tots, i anaren a rebre els europeus amb grans exclamacions i amb veritable escàndol de crits i de músiques. Nzinga, el cap cobert amb una mena de mitra i vestit amb un tros de tela endomassada, va rebre els portuguesos. Rui de Sousa li besà la mà; el rei va agafar una miqueta de terra, li va tirar al pit, i després féu el mateix amb la seva persona: sembla que això era per a aquells negres el símbol de la millor amistat. Els presents del rei de Portugal acabaren de guanyar el cor del rei negre, i Nzinga declarà que volia ésser batejat i convertir-se en un vassall del rei de Portugal. A partir del mes de maig del 1491, es començà a bastir una església, tota de pedra. Nzinga no cessava de repetir: "El meu cor em diu, la meua dona em diu, els meus fills em diuen, els personatges del meu regne em diuen, tots em diuen que no puc passar més temps en l'error". Els missioners, cedint als seus desigs ardents, el van batejar el 3 de maig, en el que ell en deia el seu palau, i li van posar Joao, nom del rei de Portugal. Sis dels seus principals "cortesans" van ésser batejats

juntament amb ell. A la triomfal cerimònia van assistir cent mil persones. El 4 de juny, va tocar el torn a la reina, a la qual li van posar Leonora. Rui de Sousa va oferir el mateix dia al rei negre una bandera de croada, que havia estat del papa Innocenci VIII en persona. El primer de juliol, l'església ja estava acabada i beneïda, amb el nom de Nostre Senyora Santa Maria. Tenia al costat una escola, destinada als infants nobles, que anava a càrrec d'un indígena convertit. Ben aviat Rui de Sousa va tornar a Portugal, deixant els missioners al Congo. A Portugal havia estat fundada una escola de negres. És possible que els Dominics prenguessin el camí del Congo l'any 1493.

Però tot això era massa bonic per a tenir durada. Ja se sap que totes les empreses que de moment són fàcils, després han de suportar moltes penalitats. A la conversió dels francs, ho sap tothom, va succeir una època no massa agradable. No és possible de passar sense transició de la barbàrie a la pràctica continuada de les virtuts cristianes. Els salvatges són criatures, i si la infància té una característica més marcada que les altres, aquesta és precisament la manca de perseverança. Els missioners portuguesos del Congo ho van poder constatar amb experiència. Com que calgué desterrar la poligàmia, de seguida hi va haver qui es va venjar. "Tota la col·lecció de dones que el rei havia repudiat, juntament amb totes les bruixes i bruixots i els restants personatges pagans, el prestigi dels quals havia quedat desairat, van trobar en el segon fill del rei, Mpangu, l'home que els faltava per a satisfer llurs rancúnies i llur desig de venjança". Mpangu no havia sol·licitat d'ésser batejat. I no pensava en altra cosa que a substituir, gràcies a l'ajut del seu partit pagà, el seu germà gran, que havia rebut les aigües baptismals.

El rei, enganyat, va tornar al paganisme. Els edictes del príncep hereu el van enfellonir, ja que aquest príncep havia ordenat, sota pena de mort, la destrucció de totes les estatuetses i tots els ídols pagans. El rei decidí cridar el seu fill, que aleshores es trobava lluny, comanant una expedició apostòlica, per tal de fer-lo matar. Però el príncep va saber trobar excuses que li estalviaren de tornar al costat del seu pare, fins que la mort d'aquest, l'any 1507, va aclarir-li la situació. Aleshores, però, es va trobar que havia de lluitar contra el seu germà Mpangu, que havia provat d'usurpar-li la corona. El nou rei, al qual havien batejat amb el nom d'Alfons, lliurà batalla al seu germà al crit de: "Santiago! Santiago!", que era el crit de guerra dels espanyols i dels portuguesos, i s'apuntà un triomf complet. El Congo havia estat tornat a guanyar al Cristianisme i reobert a l'apostolat.

A Portugal, el rei Joan II, mort l'any 1495, havia tingut per successor Manuel "l'Afortunat". Ningú no ha estat mai posseït d'un tan gran desig de guanyar infidels per a la causa de Crist com aquest rei portuguès. El papa Alexandre VI, al qual hom pot retreure tantes coses, va tenir almenys el mèrit de reconèixer la bona tasca que acomplien els portuguesos, i els va afavorir en tot el que va poder. Les expedicions marítimes dels portuguesos o dels espanyols tenien, s'ha dit ja i cal repetir-ho, un veritable caràcter de croades: "En la gran expedició que Manuel va enviar l'any 1504, al Congo, hi havia "savis en teologia", junt amb mestres d'escola i professors de música; aquests savis, que sens dubte eren sacerdots seculars, potser estaven destinats a formar el personal d'una d'aquestes escoles que l'Edat Mitjana bastia al costat de les catedrals". Dissortament, aquesta nova expedició sembla que arribà al Congo quan aquest país estava embrancat en les lluites entre Alfons i Mpangu. El nou rei negre, després de la seva victòria, no tenia

al seu costat més que dos missioners; i encara poc temps després aquests van tornar a llur pàtria, atacats de malura. I així, doncs, "el Congo es va trobar amb un rei ardentment cristià, un nucli de creients fervorosos, elements de resistència pagana que van provar de sublevar, sense èxit, el príncep Jordi contra el rei Alfons; però no hi havia sacerdots, no hi havia missió!"

El rei Alfons s'afanyà a escriure al rei de Portugal, per demanar-li sacerdots. En va demanar, també, a Ferran de Mello, governador de l'illa de Santo Tomé. Ferran n'hi va enviar immediatament un de sol. Alfons també hauria volgut armes, però el Papa havia prohibit en absolut que n'entrés ni una en els països infidels i la seva prohibició havia estat observada per tothom. El papa Juli II, però, va autoritzar el comerç amb els negres, i la presència d'individus d'aquesta raça, no batejats, el costat del rei de Portugal. També concedí una indulgència plenària a cada sacerdot que se n'anés al Congo a convertir infidels. Cap a l'acabament de l'any 1508, en una nova expedició, en van marxar tretze. El rei Alfons els veié arribar amb satisfacció als començaments del 1509. Ell mateix s'havia convertit en predicador del seu poble. Poseïm, encara, un dels seus sermons, una còpia del qual envià al rei de Portugal. En ell és explicat el pecat d'Adam, la història de la Redempció i la dels apòstols que escamparen la salut per la terra. "Germans meus—els deia—, alegreu-vos, torneu-vos cristians, instruïu-vos en la fe de Crist. Preneu exemple d'aquests que són els seus servidors i que observen una castedat perfecta, que dejunen molt rigorosament i que porten una vida ben santa. I a propòsit d'aquestes pedres i aquestes fustes que adoreu, tingueu present que Déu ens ha donat les pedres perquè amb elles aixequem temples, i la fusta l'ha posada al món perquè en fem foc."

Els indígenes desitjaven el baptisme. S'esperava, doncs, l'arribada dels missioners per a procedir immediatament a administrar-los les aigües baptismals. Arribats que foren al Congo, els tretze missioners de l'expedició esmentada, van començar per construir una escola curosament tancada, en la qual 400 negres joves es tancaren per tal d'ésser instruits: hom s'havia adonat que els primers baptismes havien estat conferits sense la preparació deguda. Els tretze missioners vivien en aquesta escola, i, juntament amb els seus alumnes, hi menaven una vida claustral.

Dissortament, la discòrdia no va faltar, i ells amb ells van discutir acaloradament. Es tractava d'aclarir quin era el millor pla a seguir i el que seria de més eficàcia. El clima produïa els seus efectes. Van haver-hi escàndols enormes i una mort. El rei Alfons fou assaltat per un allau de queixes. Els europeus no donaven en tots els moments l'exemple d'obediència a llur pròpia religió. A les observacions del rei negre, contestaven: "No som pas súbdits vostres!" El rei envià una lletra al rei de Portugal, planyent-se amargament del comportament d'aquests missioners. Això succeïa a l'acabament de l'any 1511. El rei Manuel no dubtà pas: immediatament organitzà una expedició més considerable, amb un carregament d'ornaments d'Església, campanes, estendards, blasons, i una altra de cavalls, mules, i obrers de diversos oficis. Naturalment, diversos missioners formaven part de l'expedició, que comandava un cavaller de Crist, Simao da Silva, assistit per un magistrat.

Poseïm les instruccions secretes, el *Regimento*, que el rei Manuel va fer redactar per a ell. Aquest havia de repetir al rei Alfons els sentiments del rei de

Portugal, i com havia de tenir cura de la seva ànima, igualment que la de tots els habitants del Congo, fent notar, de passada, la potència temporal de la monarquia portuguesa. Silva havia de donar al rei Alfons el codi portuguès. Els ciutadans portuguesos serien jutjats pel cap de l'expedició. Els sacerdots que haguessin delinquit o escandalitzat serien enviats immediatament cap a Portugal, on serien jutjats i castigats. El rei insistia a propòsit de les grans despeses que voluntàriament s'imposava per al bé espiritual dels súbdits del rei del Congo, i esperava que el rei Alfons, al retorn de l'expedició, li enviaria presents. Aquest document, ben medieval, ens posa de manifest el pensament del rei de Portugal. Volia convertir, però la seva intenció ja ultrapassava els límits de la conversió, i volia emmarcar el Congo amb una organització política estable. S'imaginava que el Congo, sota la direcció i la sobirania dels portuguesos, esdevenia un segon Portugal, és a dir, una monarquia feudal, amb una noblesa amb títols i blasons, un palau reial construït amb pedra, un cerimonial, una cort, i una cancelleria.

Però Simao no va respondre a la confiança que en ell havia dipositat el rei Manuel. Es va deixar rodejar dels portuguesos que ja vivien al Congo. Les intrigues van paralitzar la seva missió. Aviat va morir, víctima de la febre. El seu successor va lligar més amb el rei Alfons. I ben aviat la flota tornava cap a Portugal, emportant-se'n un miler d'esclaus, donats al rei Manuel pel del Congo, i de passada joves de la noblesa van ésser enviats també a Europa perquè fossin iniciats en el Cristianisme. L'any 1513, el rei Manuel va poder enviar al Papa, una ambaixada de dotze negres, comandada per un germà del rei Alfons del Congo, que es deia Pere. Lleó X va rebre amb curiositat aquests negres que ja sabien expressar-se en llatí, tan car als humanistes. Hom comença a esperar la conversió de tota l'Etiòpia (hom coneixia per Etiòpia, tota la regió desconeguda de l'Àfrica).

Al Congo, Alfons seguia practicant i predicant la religió cristiana amb fervor i fidelitat. La monogàmia era respectada en els seus Estats. Els missioners instruïen la joventut en les escoles. Però els sacerdots cada dia escassejaven més: "¿Per què—escrivia el rei en una frase colpidora—només tinc una sola boca per a predicar i per a ensenyar?"

L'escassetat de sacerdots era fàcil de comprendre: era deguda a què Portugal no havia cessat ni un sol moment en la tasca d'eixamplar el cercle de les seves descobertes. Goa s'havia tornat portuguesa l'any 1510, Malaca l'any 1511. El Papa havia creat per a aquestes noves colònies, una nova seu episcopal, a Funchal, illes de Madera. El rei de Portugal exercia les funcions de director eclesiàstic de totes les terres llunyanes. El rei del Congo, Alfons, imità el seu exemple i dirigia personalment l'obra de les missions en els seus Estats. L'any 1514 va tenir la idea de fundar un seminari indígena; però la carta per la qual proposava la seva pensada al rei Manuel, sembla que no va ésser contestada per aquest. Almenys, Alfons va voler tenir escoles, i sota el seu regnat la instrucció va avançar extraordinàriament, al Congo. El Cristianisme va ésser declarat religió oficial de l'Estat, i el politeisme fou prohibit, sota les penes més severes.

Tot i això, els missioners, s'exhaurien en la tasca. Morien l'un darrere l'altre, i no sempre eren cobertes les seves vacants.

I això era degut a què les Índies atreïen més l'atenció de Portugal, i acaparaven el seu interès; hom negligia cada dia més el Congo. Els negres que estudiaven a Lisboa donaven disgustos. Per fi, l'any 1518, va ésser admès a la consagració

episcopal el príncep negre Enric, fill del rei, amb el títol de bisbe d'Utique. No tenia encara trenta anys. No li foren atorgats poders fins que la seva formació va ésser acabada; no va partir fins a l'any 1521, amb els seus sacerdots negres. Una altra expedició va ajuntar-hi missioners blancs. Però el jove bisbe negre, atacat per la seva mateixa grandesa, no es va moure gairebé mai de la capital, Baji, i va morir abans que el seu pare, l'any 1534.

El rei Manuel havia mort també, en 1521. Joan II, el seu successor, va obtenir del Papa una organització nova de l'episcopat a les missions, amb una primacia a Funchal i bisbes a Santiago del Cap Verd, Sant Tomé de la Guinea i Congo, Sant Miquel per a les Açores, i Goa per a les Índies.

Però l'esperit apostòlic seguia patint d'un mal terrible: la manca de sacerdots. Per altra banda, la petita Portugal estava compromesa en expedicions llunyanes. L'agricultura anava decaient en la metròpoli. El tràfic d'esclaus va ésser el remei que hom adoptà per a combatre aquesta penúria de mà d'obra. Va arribar un dia que els esclaus negres foren més nombrosos que els paisans d'origen europeu en la província portuguesa dels Algarves. Al Congo, el rei Alfons va haver de prohibir en absolut l'exportació de la mà d'obra servil. Però els mateixos negres feien contraban, apoderant-se dels seus germans de raça per tal de poder-los vendre als europeus. El tràfic d'esclaus, doncs, va ésser prosseguit, i aquest fou el més terrible dels escàndols. Els portuguesos establerts al Congo havien esdevingut els pitjors enemics de la religió!

El rei Alfons, el més intel·ligent de la seva raça, va morir entre 1541 i 1544, després d'un llarg regnat, en el transcurs del qual la seva fidelitat al Cristianisme no va ésser desmentida, malgrat les nombroses decepcions que li havien produït certes coses dels europeus i fins dels missioners. El seus descendents continuaren la tasca del seu antecessor, protegint la religió cristiana. Però l'escassetat de sacerdots cada dia dificultava més els bons desigs dels sobirans del Congo.

L'any 1547, la Companyia de Jesús entrà en escena, enviant quatre religiosos al Congo. Hi van arribar el 17 de març, atacats de febre. El rei els esperava. La seva primera impressió fou bona. Es van adonar de seguida, que els secretaris portuguesos que fins aleshores havien redactat les lletres que enviaven els sobirans negres, havien presentat la situació del Congo sense ajustar-se a la veritat. El llenguatge atribuït als capitosos negres, recentment convertits, no reflexava pas llur sentiment real més "que la fraseologia llatina atribuïda pels clergues als reis bàrbars de l'època merovíngia". La poligàmia havia fet la seva reaparició. La instrucció cristiana es trobava en un estat deplorable. Els jesuïtes es disposaren a millorar-la. "Van fer cada dia, en dues esglésies, un catecisme de dues hores per als homes. Les dones eren reunides en una tercera església, per tal d'ésser-hi instruïdes. També es predicava al palau reial, i es donaven sessions per als portuguesos. Per a aquests sermons, igual que per a les confessions, els jesuïtes se servien d'interprets." Van fer un bé immens, perquè llur desinterès complet va fer oblidar els exemples d'avàrdia que havien donat de vegades altres missioners anteriors, en part excusables, degut a l'abandonament material en què havien estat deixats. La gent va afluir als sermons i hi va haver milers de bateigs. En el primer trimestre que seguí a l'arribada dels jesuïtes foren batejats cinc mil indígenes.

Però el rei Diogo, segon successor d'Alfons, s'havia afeccionat en gran manera al tràfic d'esclaus, que li permetia de sostenir un luxe exhorbitant, al qual s'havia

lliurat amb delectança. Els mateixos jesuïtes, amb el temps, es van deixar influenciar per l'atmosfera desmoralitzadora del Congo. A Portugal es va saber que al Congo hi tornava a haver escàndols. Això volia dir que s'havia de tornar a començar de nou. La Companyia de Jesús deixà aquelles terres l'any 1555.

A la mort del rei Diogo, que no havia estat un cristià exemplar, el paganisme es va tornar a fer amo de la situació. Una temptativa dels monjos del Carmel no va donar resultats satisfactoris. El gran enemic de la fe, en aquestes regions de foc, era el mateix temperament del negre, producte directe d'un clima debilitador i excitador alhora, en el qual la intel·ligència i la voluntat perden, conjuntament, llur claredat i llur força. D'altra banda, al costat dels sembradors de l'Evangeli, hi havia sovint els mercantilistes, amb llurs avarícies implacables i llurs passions dolentes; i això excusa gairebé els dissortats negres de no haver pogut comprendre la bellesa de la religió cristiana, en pensar en els tristos exemples que massa sovint rebien dels qui la representaven entremig d'ells.

NACIONALISME I APOSTOLAT MISSIONER, del mateix fascicle de la mateixa Revista.

Un fet que consagra tota la història de l'Església, tant si se la considera en el seu conjunt, com si se l'estudia en els seus més petits detalls, és que els interessos espirituals no hi guanyen res, sinó tot al contrari, de trobar-se units de massa prop als interessos temporals. Aquesta és la raó per la qual els Sobirans Pontífexs, i especialment el papa Pius XI, que regna gloriosament en el moment actual, posen el més gran interès a treure al treball apostòlic tota aparença de nacionalisme i d'allunyar de l'obra de les missions en els països infidels tota sospita d'intenció política.

Monsenyor de Guébriant ha tocat aquesta delicadíssima qüestió en un dels darrers números de *La Correspondant* (25 de gener de 1931), a propòsit de *Les Missions catholiques à l'exposition coloniale*.

Mons. de Guébriant precisa molt bé que "en les colònies, com a tot arreu, les Missions no tenen més que un objectiu, independent de tot altre: cristianitzar els països infidels, fer-los conèixer, per emprar els termes del Sant Pare, "els beneficis de l'Evangeli".

"És una illusió de creure que els missioners catòlics cerquen o han cercat alguna vegada de posar o de mantenir sota el domini dels blancs els pobles que evangelitzen. Tant si això es considera com un mèrit, com si se'ls imputa com un crim, la censura i l'elogi cauen igualment en fals."

Ha pogut succeir de vegades, i ha succeït en el transcurs del segle XIX en particular, que missioners catòlics, especialment francesos, no han pogut protegir la veritat catòlica contra els exclusivismes amb què l'amenaçaven les potències protestants a les colònies, d'altra manera que fent l'esforç de recórrer al pavelló catòlic de França. Però no ha estat pas per patriotisme, és a dir, per aprovar o afavorir l'expansió colonial de llur país, que s'han comportat d'aquesta faïso, sinó que s'han vist obligats a fer-ho en la impossibilitat de salvaguardar d'altra forma els interessos espirituals que els havien estat confiats. "Quan el missioner se'n va cap a les terres llunyanes i sovint inhospitalàries on passarà la seva vida i on trobarà la mort, no pensa més a eixamplar la seva pàtria que a enriquir la seva família. A l'una i

a l'altra, el seu cor resta apassionadament unit. Però el seu pensament va per altres mons i els seus objectius són d'un altre ordre totalment diferent."

Heus ací la doctrina catòlica en la seva puresa i la seva força. A la qual molts catòlics faran immediatament aquesta objecció: "Doncs, ¿de què serveixen les Missions i què fa d'utilitat el missioner catòlic?" Dissortadament, són molts els qui no es poden interessar per les missions, si no és per interès patriòtic. Això és un senyal cert de la depreciació dels valors espirituals en la nostra societat massa materialitzada. De què serveixen les Missions? Senzillament, serveixen per a cristianitzar. No és prou això? No compteu per res les ànimes? Només una obra tan gran com la que consisteix a fer conèixer Jesucrist als pobles, Jesucrist, és a dir, l'únic Redemptor, ha pogut dir, amb tota raó, de si mateix: "Jo sóc el Camí, la Veritat i la Vida."

Hom insistirà encara? "Per bella que sigui aquesta obra, ¿val en realitat els esforços que costa, si es considera els resultats que obté?" En una època en la qual tot canvia tan de pressa i les poblacions més endarrerides trontollen pels efectes del contra-cop de les descobertes, de les guerres, de les discussions, de les qüestions del món europeu, la presència del Catolicisme és indispensable a tot arreu, per figurar com a candidat real entre les potències que es disputaran pròximament els cors dels pobles.

Pareu esment en l'Àfrica. Una part important d'aquest continent havia estat en altres temps catòlica, i àdhuc particularment fervorosa. El monofisisme va assecar l'Església dels Atanasi i dels Cirils d'Alexandria. La conquesta musulmana va cremar per complet la bona llavor que els Agustins i els Fulgencis havien prodigat amb tanta d'abundància per les terres de la Mauritània. De seixanta anys ençà, aquest vast continent ha estat explorat, estudiat, travessat per tots costats i en tots sentits. Els missioners catòlics han reprès la marxa conqueridora dels seus avantpassats del segle XVI, les conquestes dels quals al Congo acabem de recordar. En l'actualitat hi ha 150 vicariats apostòlics al continent africà, o sigui un terme mig de tres per cada regió d'una grandària aproximada a la de França, amb una població aproximadament de dos milions i mig d'habitants. El nombre dels convertits encara no arriba als cinc milions, 4 per 100 de la població, però tinguem present que és d'aquesta mateixa manera que va començar en altres temps la conquesta de l'Imperi Romà. També és d'aquesta faïso que començà la conquesta dels Estats Units, on els catòlics formen actualment el grup religiós més compacte i més fort. Hi ha un moviment considerable en la raça negra. Es va apartant cada dia més de l'antic fetitxisme. Qui ha de protegir, doncs, aquesta ànima dels fills de Cam? "Abans de cinquanta anys, potser més aviat i tot, hauran acabat de decidir-se. Els uns per l'Islam, els altres pel Protestantisme o el Catolicisme." ¿no és aquest un fet considerable? I els homes d'Estat se l'han de mirar com a indiferent? I en el cas que persisteixin a no voler fer entrar aquestes probabilitats en els seus pregons càlculs, a nosaltres, els catòlics, ens poden deixar freds?

De l'Àfrica passau a l'Àsia. Aquí les missions no tenen pas unes perspectives igualment aproximades. "Entre els negres, les missions tenen davant seu a un termini curt, un resultat cert. Entre els grocs, les perspectives apareixen llunyanes, però són les mateixes. Les grans nacions de l'Orient, talment com les altres, no podran passar-se sense una religió. Sens dubte ho assajaran, però no tindran èxit. Ja hi ha experiències fetes, al Japó per exemple, i elles són ben concloents. Les velles religions tradicionals treballaran per a conservar, tot modernitzant-lo, el seu ascen-

dent damunt aquests pobles. Però el seu èxit és més que dubtós i deixa oportunitats al Cristianisme, ja que aquest existeix, i a despit de la relativa feblesa dels seus efectius, posa de manifest una vitalitat innegable. La seva candidatura és presentada, i això és un resultat obtingut".

Al Japó, el Catolicisme apareix com una simple gota d'aigua davant l'oceà *sintoïsta*. Però hi és. I un dia o altre atraurà l'atenció, per la seva força, la seva potència d'harmonia amb la raó natural, la seva solidesa històrica, la seva organització social i religiosa, els records heroics que ha deixat en els seus primers assalts als països, gràcies al coratge dels seus màrtirs.

A Xina, passa igual. Els catòlics no hi representen més que l'1 per 100 de la població. És una quantitat ínfima. Però, tot i això, ja hi ha 80 vicariats apostòlics, sotmesos al representant del Papa, el Delegat apostòlic de Pequín. Això és, que la Missió de Xina, és ja l'Església de Xina. Entremig de les convulsions que subleven i pertorben l'immens imperi, l'Església catòlica afirma la seva estabilitat, la seva voluntat de viure, la seva unitat, la seva forta disciplina. "I en el descabellament universal, l'actitud dels seus sacerdots i dels seus religiosos, que no deixen mai el seu lloc mentre la força no els en treu, llur abnegació, llur sang freda, atrauen les mirades i aconsegueixen un guany moral que compensa amb escreix les pèrdues materials. També allà la candidatura està presentada..."

A l'Indo-Xina la situació és encara millor. "El percentatge catòlic és de 4 i mig per 100, si hi comptem el regne de Siam i la colònia dels Estrets. Per la Indo-Xina sola, és de 7 per 100, i arriba, ça i lla, a 8, 9 i 10 per 100. Amb el seu milió i mig de fidels, els seus divuit bisbes, els seus quatrecent missioners, els seus mil doscents sacerdots indígenes, el Catolicisme desperta, tant o més que a l'Àfrica, la idea d'una planta vigorosa, l'expansió de la qual no es farà esperar si, en l'evolució en què es troben aquests pobles, venia a produir-se tal o tal altra eventualitat".

A les Índies, hi ha tres factors poc favorables a l'expansió catòlica: el sistema de castes, que res no ha pogut destruir, la preponderància dels musulmans al Nord, i la dominació anglesa i protestant damunt el conjunt. Això no ha pas impedit a l'Església catòlica d'afermar la seva vitalitat, en implantar-se en aquest difícil país, i en prosperar-hi.

Aquesta ràpida revisió dels països d'evangelització és suficient per a demostrar que l'obra de les Missions va per bon camí. Però, ¿en quin sentit pot, aquesta obra, interessar a la colonització? Heu-vos-ho ací:

"Trencar els isolaments injustificats, fer comprendre als qui s'hi entesten, que pertanyen a la gran família humana, en la qual tenen un paper a accomplir, i iniciar-los en els progressos aconseguits en altres bandes; fer accessibles i desenvolupar, a profit de la humanitat tota, els països endarrerits. Elevar-los intel·lectualment i moralment a l'alçada dels altres. Posar al dia i donar valor els seus recursos. Fer-los fructificar pel més gran bé del colonitzat i el colonitzador, i establir amb aquest fi una col·laboració equitativa, pacífica, lliurement, i fins si és possible, cordialment consentida. En resum: preparar al país i als seus habitants, un esdevenidor millor, ¿no és aquest l'objectiu de la colonització? Si, impotent a fer-les acceptar, recorre a la força bruta, ella cavarà des del principi un abisme massa profund per a ésser mai més omplert. Per a atenuar les primeres topades i evitar l'irreparable, per a acceptar les mentalitats de dos pobles que es desconeixen mútuament, per a fer néixer l'estimació recíproca, fent veure a l'un les coses bo-

nes de l'altre, i fer perdre a les desconfiances inevitables tot el que tinguin de massa ferotge, la comunitat de religió és sobirana."

Hi ha hagut països en els quals els antagonismes entre els indígenes i els colonitzadors han portat a la gairebé total desaparició dels primers. Però "això no ha succeït en cap dels països la potència colonitzadora dels quals és catòlica. Sinó que, en general, hi ha hagut, en els que colonitzen les potències catòliques, conservació de la raça autòctona, i fins i tot moltes vegades ha tingut lloc la fusió de dues races, tal com ha succeït en tots els països de l'Amèrica llatina, a les Filipines i en altres bandes." Aquesta és una remarca de la més gran importància, suficient per a vindicar totes les nostres grans empreses apostòliques, medievals i modernes, de certes acusacions que hom no ha vacillat a fer-los. Tot i els abusos que no dubtem de condemnar, a l'apostolat catòlic no se li pot imputar aquest crim: la mort d'una nacionalitat o la destrucció d'una raça. Els missioners fan tots els esforços per a crear les condicions favorables a una aproximació *pacífica* entre els homes, de la mateixa manera que la religió serveix d'element apaivagador de les lluites de classes, en el si del nostre país, rosegat pel socialisme revolucionari. Rendeixen, doncs, serveis immensos a la colonització. Hom podria preguntar si la colonització dóna a llur obra la importància que veritablement té, i si correspon al molt que d'aquests missioners rep.

A despit de la dita famosa: "L'anticlericalisme no és un article d'exportació", quants i quants colonitzadors no han posat noses a la tasca dels missioners per zel anticlerical, o per l'ostentació d'una indiferència religiosa que no podia fer, als ulls dels indígenes, altra cosa que disminuir llur prestigi i fer suspecta llur acció!

LES IDEES I ELS FETS

VIDA RELIGIOSA I MORAL

REORGANITZACIÓ DELS ESTUDIS SUPERIORS ECLESIASTICS.—Per exprés manament del Sant Pare, es va constituir, pel març del 1929, una Comissió especial anexas a la Sagrada Congregació de Seminaris i d'Universitats d'Estudis. La presidia Mons. Ernest Ruffini, secretari de la susdita Congregació, i la integraven el P. Sales, Mons. Talamo, P. Gemelli, P. Cordovani, P. Lazzarini, Mons. Paschini, P. Maroto, P. Bea, P. Kurtscheid, i Mons. Savino. La tasca encomanada a aquesta Comissió era de promoure el progrés dels Instituts Superiors d'estudis eclesiàstics escampats per tot el món—que són prop d'un centenar—; d'uniformar llur organització, salvada l'adaptació a les diverses circumstàncies locals; de traçar les línies generals dels mètodes d'ensenyament per tal d'aconseguir que les Universitats d'estudis eclesiàstics excel·lin entre les altres institucions docents de caràcter civil i que llurs alumnes profunditzin els estudis en harmonia amb les exigències dels temps actuals.

Aquesta Comissió, assessorada d'eminents doctors de diverses nacions i sota els auspicis i la direcció del mateix Sant Pare, ha passat prop de tres anys estudiant i preparant la llei universitària continguda en la nova Constitució Apostòlica *Deus scientiarum Dominus* que porta la data del 24 de maig, diada de la Pentecosta, i que consta de dues parts: l'una expositiva i l'altra dispositiva.

La part expositiva conté una brevíssima ressenya històrica de l'actuació de l'Església a través dels segles en el camp de l'ensenyament eclesiàstic i profà.

La part dispositiva sols afecta els Instituts Superiors d'estudis eclesiàstics amb dret de conferir graus acadèmics, això és les escoles de Filosofia, Teologia i Dret Canònic que poden existir isolades (Facultats) o acoblades (Universitats). A aquestes tres Facultats tradicionals dels estudis eclesiàstics, equipara i afegeix la nova Constitució aquests Instituts Romans: el Pontifici Institut Bíblic, Institut Pontifici d'Estudis Orientals, Institut Pontifici Jurídic de Sant Apolinar, Institut Pontifici d'Arqueologia Sagrada, Institut Pontifici de Música sagrada.

La Constitució no exclou la fundació en altres llocs d'altres Instituts especials d'estudis eclesiàstics amb el dret de concedir graus acadèmics canònics, mentre s'ajustin a les prescripcions de l'esmentada Constitució els punts principals de la qual són aquests:

L'erecció canònica i l'alta direcció de qualsevol Facultat o Universitat d'estudis eclesiàstics està reservada a la S. C. de Seminaris i Universitats, la qual ha d'aprovar els estatuts i pla d'estudis.

La Constitució treu el dret de conferir graus acadèmics a les Aca-

dèmies, Collegis i altres Institucions que no tenen escoles pròpies; únicament el conserva, quant als graus en Sagrada Escriptura, la Comissió Bíblica instituïda de Pius X. Per a la collació de doctorats *ad honorem* es necessita, en cada cas, un permís especial de la Santa Seu.

Cada Universitat o Facultat ha de tenir un nombre adient de professors ordinaris i extraordinaris. Ningú no pot ésser nomenat professor si no té el doctorat corresponent a l'assignatura que ha d'ensenyar i altres títols de suficiència, especialment ésser autor d'alguna obra o treball sobre la matèria, i no té, a més, el *nihil obstat* de la Santa Seu. Els professors han d'estar decorosament retribuïts.

Els estudiants no poden matricular-se simultàniament a diverses Facultats amb l'objecte d'obtenir graus acadèmics, però, amb certes condicions, podran passar d'una Universitat a una altra.

Per obtenir el Doctorat és necessari: 1) Haver seguit regularment tots els cursos de la Facultat, que són cinc anys a la de Teologia, quatre a la de Filosofia i tres a la de Dret Canònic. 2) Ésser ja Llicenciat. 3) Presentar per escrit un treball científic original, que haurà d'imprimir-se, si més no parcialment. 4) Defensar públicament aquesta tesi davant les autoritats acadèmiques i els professors de la Facultat. 5) El candidat donarà alguna altra mostra de la seva ciència segons les normes establertes a la respectiva Facultat.

La Constitució determina també les categories i atribucions de les autoritats acadèmiques, dóna normes generals sobre les matèries i mètodes d'ensenyament (per la Facultat de Filosofia prescriu el coneixement complet de la Filosofia escolàstica, i per la Teologia l'ús simultani del mètode escolàstic i del positiu); indica la conveniència d'instituir, a més de les càtedres de les assignatures principals i auxiliars, cursos especials sobre qüestions d'importància, i vol que al costat de cada Universitat o Facultat separada hi hagin els necessaris instituts i laboratoris científics, i sobretot una bona biblioteca per a l'ús dels professors i dels estudiants.

Acompanya la Constitució un Reglament de la Congregació de Seminaris i Universitats que desenvolupa les bases contingudes en ella i atén a l'exacta interpretació i a l'execució pràctica dels seus preceptes.

EL PRIMER CONGRÉS DE LA SOCIETAT INTERNACIONAL DE PSICOLOGIA RELIGIOSA.—Estudiosos de diverses nacionalitats, de diferents creences religioses i de diverses escoles científiques s'han reunit a Viena per tal de fer un examen psicològic de la incredulitat i particularment de les causes psicològiques de l'actual manca de fe. El tema és molt interessant. El president del Congrés, el Dr. Beth, protestant, en el seu discurs inaugural, va fer remarcar que el fenomen religiós és una de les més importants manifestacions de l'ànima humana, i per això va demanar als homes d'estudi que s'ajudessin mútuament per tal de fer recerques profundes i completes en aquest camp. Però com que els congressistes de Viena partien de principis oposats, no pogueren arribar a conclusions unànimes.

Fou molt interessant l'estadística presentada pel Dr. Brandl, cap de

polícia de Viena i autoritat mundial en qüestions de criminologia, sobre la fe religiosa dels delinqüents. Les dades estadístiques havien estat recollides a les presons de Viena. Entre 100 persones sotmeses a un acurat examen, 34 resultaren creients contra 64 d'incrèduls. De les 100 persones examinades, 35 eren delinqüents habituals i les 65 restants culpables de faltes lleugeres. Un examen ulterior revelà que tots els delinqüents habituals, llevat de 4, estaven completament mancats de fe. Dels culpables de faltes lleugeres, 30 eren menors de 18 anys, dels quals sols 8 eren creients. Els altres 22 joves, no sols declararen que no creien en Déu, sinó que fins mostraren estranyesa i menyspreu en ésser-los adreçada la pregunta.

Diu el Dr. Brandl que, des del punt de vista religiós, els criminals poden dividir-se en tres categories: el que encara conserva la noció del *œure* i té idea de la il·licitud de certes accions, encara és religiós; el que sols es conté pel temor del càstig legal i de la pena immediata, aquest és irreligiós en principi; aquell per al qual ja no existeixen el bé i el mal, ha perdut completament el sentit religiós. Pel que fa als criminals joves, cal remarcar que llur actitud respecte a la religió determina llur grau de criminalitat: els que han perdut la fe tenen més propensió a delinquir que no pas els que conserven algun sentiment religiós. En els casos de delictes greus, es pot establir el principi general que el sentiment religiós o manca en absolut o està molt afeblit.

Fou també molt important el minuciós anàlisi del sentiment religiós fet pel Dr. Raitz, qui va demostrar l'optimisme, l'energia i l'alegria que hi ha a la consciència d'un home verament i profundament religiós. En canvi, no tingueren èxit les temptatives fetes per a fer dependre la vida religiosa de la biologia, i foren d'escàs interès els reports sobre la psicoanàlisi que va perdent terreny.

Foren presentades al Congrés moltes altres relacions, de les quals és una de les més notables la del P. Mager, benedictí, professor de la Universitat de Salzburg, sobre els fenòmens de Teresa Neuman. Segons el P. Mager, els estudis fets fins ara sobre l'estigmatitzada de Konnersreuth, no són encara suficients per emetre un judici segur sobre la natura de les seves visions, de les llengües desconegudes que empra, de les intuïcions de l'estat d'esperit de persones llunyanes, de prediccions d'esdeveniments contingents i dependents del lliure arbitri, i de l'abstinència total d'aliments. Manca sobre aquests fets una seriosa i completa investigació psicològica per a poder afirmar que realment aquests fenòmens superen totes les forces del somni i de la suggestió i ultrapassen totes les forces de la natura, de manera que llur explicació exigeixi la intervenció d'una causa sobrenatural. Els afectats als estudis de psicologia religiosa han d'estudiar a fons els fets coneguts fins ara, tot deixant a l'autoritat de l'Església l'última i definitiva paraula sobre llur caràcter sobrenatural.

El Dr. Wibry, metge de Metz, va dissertar sobre els mateixos fenòmens i va declarar que havia estudiat 19 casos d'estigmes, que havia visitat Teresa Neuman i havia tret la conclusió que els fenòmens que presenta no poden explicar-se segons les lleis naturals.

DESPRÉS DE L'ENCÍCLICA PONTIFÍCIA SOBRE L'ACCIÓ CATÒLICA. — Així que fou coneguda l'Encíclica per l'Acció Catòlica, que reportàvem al fascicle anterior, va començar la premsa feixista a fer-ne crítiques i comentaris, no sempre mantinguts dins els termes de correcció i de respecte que calia esperar d'un partit que fa gala del seu catolicisme. Les principals crítiques es concretaren en tres acusacions: la violació dels costums i estils diplomàtics, l'apellació a l'estranger i les reserves sobre el jurament feixista.

Quant al primer punt, deien que era contrari als costums diplomàtics comunicar a tot el món una qüestió que encara estava pendent de negociacions entre la Itàlia i el Vaticà. La resposta és òbvia: la Santa Seu es veié obligada a illustrar l'opinió pública mundial, perquè el govern italià, així que trametia una nota diplomàtica a la Santa Seu, divulgava el seu contingut per mitjà d'una nota oficiosa que l'agència Stefani s'en-carregava d'escampar pertot arreu.

Pel que fa a l'acusació d'acudir a l'estranger, cal remarcar que una Encíclica adreçada a tots els Bisbes del món és un acte propi del Sant Pare, i que les afliccions que passa el Centre de la cristiandat són cosa que interessa a tots els catòlics que estimen el Papa i miren Roma com a llur pàtria espiritual. Tampoc no hi ha desproporció, com pretenen alguns, entre un document pontifici tan greu i la clausura d'alguns cercles d'escassa importància, puix que els cercles dissolts a tota Itàlia, a conseqüència de les mesures governatives, foren uns 5.000 de joventut masculina i el doble de joventut femenina, en total prop de 800.000 joves arrabassats a llurs centres d'educació i d'activitat religiosa i moral. Menys fonament tenien encara les insinuacions d'un lligam entre l'Encíclica i l'antifeixisme maçònic i liberal: si aquests elements varen aprofitar el document pontifici per combatre el Feix, no és culpa del Sant Pare, a més que molts elements antifeixistes de l'estranger aprofitaren el conflicte per rompre alguna llança contra la Santa Seu.

Quant a la part de l'Encíclica que tracta del jurament que el Feixisme exigeix als seus afiliats, deien que el Sant Pare suggeria de fer una vertadera i pròpia restricció mental, cosa il·lícita, puix que és una mentida. Contestant *L'Osservatore Romano* a un cert *Theologus*, que havia posat càtedra de moral a les columnes del *Popolo di Roma*, va demostrar que qualsevol prometença o jurament porta implícita i sobrentesa la condició de no obligar-se a res que sigui il·lícit o immoral, i que aquesta reserva tàcita ha de manifestar-la sempre que es pugui dubtar que amb aquest jurament concret es vulgui obligar a algú a fer alguna acció pecaminosa, que és justament la doctrina de l'Encíclica.

Més importància que aquestes enraonies periodístiques tenen les conclusions adoptades el dia 14 de juliol pel Directori del Partit Nacional Feixista reunit al Palazzo Venècia sota la presidència del Duce. Heu-les ací:

1) El Directori del P. N. F. protesta contra l'afirmació d'una recent Encíclica pontifícia, segons la qual, el jurament de les Camises Negres es presta per tal de conservar el pa, la carrera o la vida. Les Camises Negres han demostrat que saben renunciar al pa, la carrera i fins

la vida quan ho necessiten la pàtria o la revolució feixista; refusen, doncs, la greu injúria amb què hom ha pretès d'humiliar llur fe ja provada pel sacrifici.

2) El Directori del P. N. F. refusa amb indignació i amb coneixement de causa, les afirmacions contingudes en la recent, vertadera i pròpia apel·lació a l'estranger, sortida del Vaticà, segons la qual els maçons havien augmentat en el partit. L'actitud del P. N. F. ha estat i és claríssima en aquest punt. El Directori del P. N. F. vetlla per impedir que les restes dels temps demomàgonics liberals puguin tornar a desenvolupar qualsevol actuació al marge del règim. Aclarit això, el Directori del P. N. F. fa constar la inaudita aliança entre el Vaticà i la Maçoneria units avui per una comuna hostilitat a l'Estat Feixista.

3) El Directori del P. N. F. protesta contra les mentides i denuncia les afirmacions contingudes en una nota estrangera d'origen vaticà contra l'Obra Nacional Balila, força, orgull i seguretat del règim feixista; declara que a ningú no és lícit de difamar una gran organització en la qual esmercen llur activitat milers de feixistes escrupolosament escollits, milers de mestres de les escoles públiques i prop de dos mil capellans; organització que ha de preparar i prepararà per a demà els continuadors de la Revolució Feixista. El Directori invita tots els feixistes a treballar perquè l'O. N. B. aplegui ben aviat sota els estendards del feix totes les noves generacions.

UN COMENTARI FORA AL CONFLICTE ENTRE LA SANTA SEU I EL FEIXISME.—*Es útil de tant en tant de saber el que pensen de l'Església i les seves lluites els qui en són fora. Per això traduïm a continuació un interessantíssim article aparegut l'11 de juliol a "The Economist", de Londres. L'amplitud de la seva visió i la conjugació d'aquest conflicte amb la crisi de l'omnipotència de l'Estat modern a partir de la guerra, bé ens poden fer dissimular certes migradeses de visió personalista que hi ha al principi de l'article. No oblidar, fet i fet, que es tracta d'un periòdic protestant.*

La nova Encíclica del Papa.—El present conflicte entre el Papa i el Duce pot ésser mirat des de diversos punts de vista: per exemple, com una topada personal entre dos italians de ferma voluntat, un imperiós romanyès i un inflexible milanès; o bé, com una nova campanya en la guerra crònica entre dos Estats italians, l'Estat pontifici, que s'ha reduït a la Ciutat del Vaticà, i el reialme del Piemont-Sardenya, que ha esdevingut el reialme d'Itàlia. A més, com que el conflicte s'ha aprofundit i ha augmentat en intensitat, ha augmentat també en significat per a tot el món. En llur canvi de paraules—nota contestada per ràdio, i discurs per ràdio contestat amb una encíclica—els protagonistes han revelat, fragments com eren, malgrat ells mateixos, la gravetat del principi fonamental. En l'Encíclica pontificia publicada el dia 4 de juliol, aquest principi és definit amb una ferma precisió.

"Una ideologia que obertament és un regular i veritable culte pagà a l'Estat" és pintada com defensant-se "en completa oposició amb el dret natural de la família", així com "amb el sobrenatural dret de l'Església". Així són els belligerants en la batalla que descriu el Papa, de la

qual àdhuc dibuixa el camp de lluita, que no és altra cosa que el camp de l'educació. "Tot s'oposa a l'existència d'una intenció que monopolitzi la jovenalla de la més tendra infantesa a l'edat adulta, en complet i exclusiu profit d'un Partit". Així és com el Papa interpreta l'acusació del Duce a l'*Azione Cattolica*. "Tot això són pretextos merament per a treure la joventut del si de l'Església", com ho ha provat l'acció del Govern feixista en dissoldre totes les associacions de joventut que havien actuat sota l'ègida de la societat *Azione Cattolica*, àdhuc aquelles que eren tan remotament allunyades de la política com els oratoris o com la Congregació de les Filles de Maria.

En aquest remarcable document, és imperiosa la demanda per part del modern Estat Nacional independent i sobirà d'una completa i exclusiva submissió en cos i ànima dels éssers humans, que oficialment són els seus súbdits o ciutadans; i la demanda és feta en nom de dos partits, no d'un. El qui fa la demanda és el cap d'una Església que durant més de quatre segles s'ha oposat sempre a les pretensions de l'Estat, però mai no ha estat obligada a cedir terreny, tot i que aquestes pretensions, i el poder per a estintolar-les, han augmentat invariablement. Però en la present campanya, el Papa clarament es creu prou fort per a aventurar-se a una acció molt semblant a un contraatac; i (si podem llegir entre ratlles) se sent fort ara, perquè creu que s'ha atret un poderós aliat. Aquest aliat és la família, la indestructible cella de la vida social que no representa trons, ni sobirania, ni poders, sinó homes i dones i infants.

En la primera fase del conflicte entre la Religió—encarnada en l'Església Romana—i l'Estat Sobirà—encarnat en el Reialme d'Itàlia—, l'Estat Sobirà guanyà perquè la família, els homes i dones i infants, el poble, estaven al costat de l'Estat Sobirà. En el Renaixement, el poble italià trobà que la Casa de Savoia, el Reialme de Sardenya, s'havia posat al servei de la seva causa. El poble s'hi posà al costat i acabà amb la victòria. Fou una aliança que cap Pontífex no resistiria; però si Pius XI no s'equivoca en creure que les simpaties i desigs i esperances del poble ara són decantades a l'altre costat, no és possible que quan, amb aquesta nova disposició de forces, torni a lliurar-se la batalla, l'aliança a què s'ha prestat el poble sigui irresistible una vegada més? Papa i poble a l'uníson, poden demostrar-se més forts que l'Estat Sobirà, que el feixisme i que Mussolini.

L'espectacle ens és profundament interessant, perquè aquesta nova relació entre l'Església, l'Estat i el poble a Itàlia, significa, en una forma accentuada, un estat de coses que és latent, més o menys a diversos països del món. El Renaixement italià fou simplement l'exemple més dramàtic d'una aliança entre l'Estat i el poble, que donà a l'Estat la seva moderna supremacia. Aquesta supremacia tingué la primera—però profunda—topada en la Gran Guerra. L'oposició del Papa a l'Estat feixista forma part d'un gran moviment mundial de revolta contra les pretensions de l'Estat, el qual moviment, des de la guerra, s'ha anat alçant arreu, i en gran manera sota la bandera de la religió, encara que solament se n'acusi l'Església romana, jeràrquicament organitzada. En el present duel a Roma entre el cap d'una Església que demana la univer-

salitat, i el cap d'un Estat que professa el culte pagà del Nacionalisme de la manera més militant, es debat una de les més grans qüestions socials del nostre temps. Els atzars d'aquest combat són una cosa més gran que una qüestió purament italiana.

Qui guanyarà? A primer cop d'ull sembla que el Duce té moltes forces. Què pot fer la Ciutat del Vaticà contra el Reialme d'Itàlia, especialment sota el règim feixista, que té un bec més agut i unes urpes més llargues que els seus predecessors liberals? Voldrà el Govern feixista traslladar a Itàlia el que féu el Govern soviètic a Rússia, és a dir, foragitar l'Església del camp de l'educació i de tots els altres camps de l'activitat social pràctica i confinar la seva acció "a la pràctica externa de la religió" (és a dir, el ritual i la litúrgia)? Si alguna vegada es confina una Església a aquells limits, es pronunciarà la seva sentència. Se la treu de la vida, i la vida, aleshores, quedarà buida. Succeirà això a l'Església romana en l'actual lluita amb l'Estat, a Itàlia?

Es podria concebre que succeís, si el camp del conflicte fos limitat a les fronteres del Reialme italià. El Papa ha demanat als catòlics italians: o bé que refusin el jurament que l'Estat feixista demana d'ells, o bé que el facin "amb una reserva mental, en salvaguarda de les lleis de Déu i de l'Església", reserva que, "si cal, ha d'ésser confessada obertament". Ara, en aquesta batalla campal sobre la formal fidelitat dels catòlics italians, és molt possible que el Papa sigui derrotat. L'esperit és volenterós, però la carn és feble. Dintre les fronteres italianes, el feixisme és totpoderós i no té compassió. Té prou força per a extirpar tota obediència externa dels catòlics italians. El que succeeix a Itàlia, de totes maneres, no serà decisiu, perquè el Papa té un altre terreny que és més enllà de l'abast de Mussolini i els seus seguidors, i sobre el qual Mussolini no pot exercir cap coacció. Mentre la dictadura de Mussolini resta confinada a Itàlia, el Papa és cap d'una Església que s'estén a tot el món. I, sobre aquesta base particular, pot tenir l'ajut, no solament dels catòlics romans, sinó de milions de persones d'altres religions, o àdhuc de cap religió, les quals, tanmateix, se li uniran, en aquests moments en què porta a cap una croada contra "el culte pagà a l'Estat".

La veritat és que, a tot el món, hi ha hagut una profunda revulsió de sentiments contra les pretensions de l'Estat Sobirà durant els darrers vint anys. En l'època que acabà en 1914, el conjunt de la humanitat considerava l'Estat com una institució benfactora, que tenia un dret inqüestionable a l'obediència i lleialtat del ciutadà particular. Però de 1914 ençà, l'Estat ha perdut molta de la benvolença individual. Ha demanat a aquesta sacrificis inoïts. L'ha foragitada i li ha fet guerra a mort, li ha posat impostos fins a treure-li la pell; ha destruït el seu comerç amb creixents aranzels i ha reprimit els seus moviments instintius amb restriccions de l'emigració. En tots aquests aspectes, l'Estat ha anat fent tot el que li ha estat possible per a fer-se odiós a l'home. Possiblement,

l'Església ha elegit l'actual moment psicològic per a posar-se, una vegada més, a primer terme en la consideració i afecte de l'home.

"PRO I CONTRA". INTERESSANT INICIATIVA INTEL·LECTUAL CATÒLICA A BELGICA.—Fora de les coses pertocants a la fe i a la moral que han estat definides pel magisteri infal·lible de l'Església, del qual no és lícit d'apartar-se cap catòlic; o d'aquelles altres que amb la fe i la moral tenen alguna relació, si més no indirecta, sobre les quals, si no hi ha una definició dogmàtica, almenys consta el sentir de l'Església o dels seus grans Doctors, del qual sentir és cosa molt temerària, atrevida i exposada a errors greus de decantar-se, hi ha una munió de coses que Déu ha deixat a la lliure discussió dels homes, i sobre les quals no és lícit a ningú d'imposar per la força a un altre el propi criteri. Però la diversitat de criteris en coses merament discutibles i opinables arriba, de vegades, a crear enemistats i rancúnies, renyides en absolut amb l'esperit de caritat que ha d'animar tot tracte mutu entre catòlics. Car tanmateix, com deia Ozanam, "no és pas la cosa més prudent entre els cristians d'airar-se per qüestions controvertibles".

Tot quant maldi per fer possible la lliure discussió pacífica entre catòlics, de tals matèries, ens ha d'ésser cosa agradable. Heus ací, doncs, perquè hem llegit amb gust la nova que anem a comunicar als nostres lectors. A Brusselles s'ha constituït, no hi ha gaire, una tribuna lliure catòlica, que els seus promotors, el P. Arendt, S. J., i l'advocat Vande Kerckove, han batejat amb el nom suggestiu de *Pro i Contra* (*Pour et Contre*). Aquesta fundació és ben oportuna, car els catòlics belgues es trobaven força dividits per aquestes qüestions opinables. I no solament hi havia la divisió, sinó encara la intransigència de cada grup per les seves opinions particulars; intransigència que menava a lluites estèrils, que es perpetuaven de pares a fills, i que malmetien esforços que prou necessitava l'Acció Catòlica.

Pro i Contra és dedicada exclusivament als creients. Cada dijous, dues personalitats exposen, durant uns 20 ó 30 minuts, les tesis oposades que s'han de discutir, i després és concedida la paraula, durant cinc minuts, a tot assistent que la demana, el qual gaudeix d'absoluta llibertat en l'exposició de les seves opinions. Cada oient s'emporta, de la sessió, l'opinió que més li plau, les conclusions que troba més assenyades.

De bell antuvi ha estat extraordinari l'èxit de *Pro i Contra*. Fins a l'hora actual han estat tractats els següents temes: *La llibertat del pare de família i la qüestió lingüística*; *Podrem impedir l'ocupació de Brusselles per tropes estrangeres?*; *L'examen prenupcial*; i hom anuncia, entre els que seguiran, aquests: *Com eixir de la crisi econòmica?*; *El descans dominical en el comerç a la menuda*; *El monopoli estatista de la T. S. F.*; *Són possibles la novella i el teatre catòlics?* Hom pot veure que el programa és variat i interessantíssim, i és de creure que hom en reportarà bons fruits.

Al nostre país, tan amics com som de les *capelletes* i de fer-nos la guerra els uns als altres—entre els catòlics, potser encara més accentuada—per qualsevulla futesa, no fóra possible de crear una tribuna lliure catòlica de faisó semblant a la *Pour et Contre* de Brusselles, on de la serena i ordenada discussió de les coses opinables eixís la llum, si no de la unanimitat de criteri, almenys de la mútua comprensió i del respecte absolut a les opinions d'altri?—J. G.

CULTURA GENERAL

OCCITANISME.—Mentre els erudits i els filòlegs van discutint si l'Occitània de l'Edat Mitjana era una veritable nacionalitat i si el català pertany al grup de llengües gallo-romànic o hispano-romànic, un fet viu, interessant a tot observador atent a les petites realitats fecundes i sobretot a nosaltres catalans, es produeix al Migdia de França: el renaixement de l'Occitània. Es encara una cosa balbucent i un si és no és temorega. Algú podria dubtar encara si es troba en aquell punt mort d'on no se surt sinó o per a una reculada envers el fracàs, o per a una *respel·lida* ferma envers la resurrecció. Talment el nostre desvetllar col·lectiu en el seu estat de mig segle enrrera. Nosaltres, que tenim l'experiència de la transformació obrada en el nostre país per un moviment de recobrança igualment vacil·lant en els seus inicis, ens decantem a creure—potser esperonats pel desig—en la segona part de la disjuntiva, majorment tenint en compte l'emulació i l'ajut que la Catalunya reeixida podrà oferir als germans del Migdia de França.

És cosa notadora que el renaixement literari comença alhora ací i allí, amb la diferència que allí produí d'antuvi un poeta geganti, Frederic Mistral, que no té parió entre nosaltres. Amb la diferència, encara, que ací el moviment esdevingué polític i allí, malgrat les idees ben clares de Mistral, es confinà dins un *Felibrige* políticament inofensiu i literàriament no gaire deseixit del conreu del pintoresc.

Ara, el moviment reprèn amb un sentit d'integralitat i amb uns principis d'orientació política que podrien, ben portats, conciliar-lo amb el sentit d'eficàcia que no ha conegut fins ara. Els nostres lectors en saben alguna cosa per les cròniques del nostre col·laborador Mn. Josep Salvat sobre el moviment literari.

La tasca més àrdua dels nostres germans, els occitans de França, és la unificació lingüística. La vella i gloriosa llengua d'oc es troba avui esbarriada en un polsim de dialectes: alvenyès, gascó, llemosí, llenguadocià, provençal i català amb totes les seves varietats. El dia que una ortografia unificada i un llenguatge literari muntat a base de les aportacions dialectals de totes aquestes extenses contrades arribés a fer un poble lector i una cultura comuna des de l'Auvèrnia a Múrcia i des de Gascunya a Sardenya, desapareixeria el retret de l'estretor de termenals que massa sovint hem de sentir com es fa al nostre moviment revivificador d'un idioma. Per on pot veure el lector la importància màxima que té per a Catalunya l'èxit de la renaixença occitana.

Homes de talent positiu hi treballen a la França meridional. Poetes de raça com Albert Pestour, Pròsper Estieu, Pau Eyssavel, i Antoni Perbosc, erudits i polítics com Lluís Alibert i Carles Camprós, sacerdots com Cubayner i Salvat, treballen abnegadament en la feina obscura en preparació de l'esclat de la nova llum que ha de rejoyenir l'Europa malalta i decrepita.

Organ general de tot el moviment, ara de poc ha reaparegut, convertit en revista bimensual, el periòdic *Oc*, on, al costat dels occitans de França, col·laboren occitans d'Espanya, com els nostres amics Josep Carbonell i F. Almela i Vives, valencià, tots dos col·laboradors nostres.

Per tal que el lector cossi una impressió directa del parentiu entre l'occità renaixent i el nostre català, reproduïm l'article que encapçala el primer número de la revista reapareguda, deixant-lo en la seva redacció primera, que indubtablement serà entesa a primera lectura.

OC RENISSENT.—Après de longs meses de silenci forçat, ací lo premier numero d'Oc renaissent. Canviat de vestiment e tremudat en revista bimestrala, servarà los meteisses principis e lo meteïs esprit. Continuarà la rega oberta per Oc jornal jos lo govern del l'afogat Ismaël Girard, que, malastrosament, absorbit per sas ocupacions professionalas, se veï obligat, a mens per un temps, a abandonar la direccion efectiva de la publication. Desiram de tot cor que nostre confratre e amic, reprenga leu l'esteva.

Oc revista es, d'ací en davant, l'òrgan de la *Societat d'Estudis Occitans*, fondada à Tolosa, lo 16 de març de 1930 jos la presidéncia del plangut professor Josep Anglada, al qual a succedit lo sénher Valeri Bernard.

Podem pas melhor far, per assabentar nostres legieres sus la toca que comptam perseguir, que de citar ço qu'escriviam en guisa de preambul als estatuts de la S. E. O.

"Degum soscarà pas a negar que tota renaissença nacionala dega cercar sa justification e sos mejans de realización dins los estudis istorics e filologics, per mençonar que los mai importants. Degun tanpauc poirà pas metre en dohte que tot ço que s'es fait dins aquela mena d'estudis, en Occitania, fins aici, pertant que valga, responda imperfeitament als besonhs del moviment miegjornal d'ara.

Las Universitats occitanas an trabalhats seriosament a desembolhar nostras originas istoricas e linguisticas, las societats sabentas on apilat un bel comolum d'estudis variats; malastrosament, a aquela obra de tots punts lausabla li a fait sofrir tant una direccion e una inspiración francament nacionalas, coma una utilización practica.

L'ora est arribada d'interpretar los resultats aquerits dins lo sens occitàn, per los far servir aviat al reviuament de nostra personalitat racica e linguistica. Las recercas scientificas devon davaladar de las nautors serenas e desinteressadas de la blosa especulacion per despertar e escandilhar la consciéncia del nostre poble.

A l'ensenhament tendenciós del govern centralista, que, despuèi tant de segles, prestis lo cervel de nostres mainatges e cerca badocament a los desnacionalizar, cal oposar un autre ensenhament tot consagrat a

nos fan conèisser les rasons d'èsser de la civilización occitana, sor, e non enemiga, de la civilización francesa.

Lo moment es vengut tanben de far comprendre al Felibritge, que se bastis pas res de ferm e de duradis sul grossier empirisme que l'a inspirat fins aquestes darriers temps. Es pas lo biscantar que de dire que los estudis serioses an gausit d'un feble prestigi demest so fidels.

Es dins aquela estingança que un grop de bons esprits an pensat crear una *Societat d'Estudis Occitans*, dont las diversas seccions treballariàn a l'obra de redreçament sus-indicada. Per mantuna rason, es la *Sección filologica* qu'es estada projectada, la primiera, en atendent l'oportunitat d'organizar de seccions istoricas, literàrias, etc.

Fins a aquesta ora, las ambicions dels felibres s'erán gaire esbandidas qu'al cultiu de la poesia e de la prosa narrativa de caracter popular. Al francés, eran abandonats los subjectes de critica literària, d'istòria, de filosofia, de sciència, o d'industria. Degun soscava pas, ni en somi, de los tractar en lengua d'Oc. Çaquela es pas malaisit de comprendre qu'una lenga moderna, reduïta a aquel rotle segondari de Cendroseta, pot que s'anequelir sens cap d'esper de sobrevida. Es una necessitat ineluctabla que nostra lenga mairala s'apodere de tots los domenis de la vida intellectuala.

D'un autre biais, lo sentiment d'una vasta unitat occitana, que agrumela, en despieit de las frontieras politicas, los Catalans d'Espanha o de França, los Auvernhats, los Gascons, los Lemosins, los Lengadocians e los Provençals, nos encita a donar a nostra lenga un abast que despassa força ço qu'avián imaginat los primiers felibres.

Enfin una literatura contemporanea a besonh d'un public esbandit, e sa vida serà tant mai favorida qu'aiceste serà mai nombrós. Es solament dins l'union culturala de tots los occitans dels dos penjals dels Pireneus que cal cercar aquelas condicions de prosperitat. Tot ensag d'edición o de jornalisme es a aquel pretz.

Malastrosament, despuèi leu quatre segles que nostra lenga est estada foranbandida de las escolas e de l'usatge oficial, a perdut tot son vocabulari escrit e s'es esmicada en un fum de parlars grafiats sens cap de preocupacion d'unitat. Pieg encara, un contingent sempre creissent de paraulas francesas s'es substituït als mots del terrador. Per la tornar rendre apta a expremir totas las ideas e aténher lo vast public indispensable a sa vida, caldrà donc unificar la grafia e lo vocabulari dins la mesura de las possibilitats e far caire totas las barralhas que separan los parlars de Niça a Pau e de Limoges à Valéncia.

L'obra a complir se presenta jos un triple aspecte:

a) Crear una grafia que concilie lo sistema Mistralenc, lo sistema restaurat de Perbosc-Estieu e lo sistema catalan per facilitar las relacions entre tots los occitans e nos far profeitar de la maravilhosa florida literària de nostres fraires de delà los Pireneus. Es plan entendut que podem pas demandar als catalans de modificar lo grafia recentament fixada.

b) Unificar e depurar de lenga, tot en servant las caracteristicas dels grands dialectes, que considerarem pel moment coma irreductibles

los uns als altres. Aquel treball consistirà sobretot a admetre dins la lenga literària de formas curosament establidas e d'usatge mai expandit.

c) Dotar l'occitàn d'un vocabulari científic e tecnic rigorosament comun en prenent per patrón lo vocabulari sabent del catalàn.

Aquí netament delimitat lo camp d'activitat de la *Sescion Filologica*. N'aurà qu'a obrar en s'inspirant dels exemples fornits per l'*Institut d'Estudis Catalans*, qu'a realitzat, en pauc d'annadas, lo pretzfait que la demora."

Per començar aquela obra de reconstitución nacionala, fasem crida a tots los omes de bona voluntat, sens destriar partit ni condición, en fora de tota "petita capela" e de tot amor propri personal. Parlarem clar e net tot cop que serà mestier, jutjarem e criticarem las ideas e las obras de cadun, mas defugirem mai que mai d'agarrir degun personalament. Dins aquelas condicions, avem fisança que tots los treballadors d'Occitania: literadors, linguistas, istorians, arqueologs, jurisconsults, economistas, etc., auràn a cor de nos ajudar. Nostra revista serà largament alandada a tots los estudis d'interès miegjornal que ne valdràn la pena.

L'ora de nostre respelida coïncidis amb la caseguda de la monarquia espanhola e la proclamación de l'Estat catalàn. Podiam pas renàisser dins de melhóras entremiejas. L'alba de l'afranquiment definitiu de nostres fraires de lenga e raça de delà los Pireneus nos afortis dins nostres espers, tanbén la saludam coma un grand eveniment de familha.—
L. Alibert, Secretari general de la S. E. O.

MOVIMENT INTERNACIONAL

DIMISSION DEL COMTE DE BETHLEM.—Després de la Dictadura bolxevica de Bela Kun, l'Hongria trobà en el comte Bethlem, el governant hàbil que l'ha conduïda—malgrat les vicissituds financeres, generals a tots els països—a bon port. Ell aconseguí de restablir l'ordre públic, que no fou poc difícil, donades les característiques polítiques—especialíssimes—que presenta l'Hongria. D'un cantó, els legitimistes impacients, que reclamen el passar per damunt del Tractat de Trianon, proclamant immediatament el Regnat del príncep Ot, i de l'altra, els sediments comunitzants que les propagandes de Bela Kun i el veinatge de Rússia deixaren estesos per tota la nació. Amb una innegable mà esquerra, ha sabut conquistar per a l'Hongria, les simpaties del món internacional, perdudes per haver fet la guerra 1914-18 al costat d'Alemanya. Ha pogut portar a terme un tractat d'amistat amb Itàlia, que li ha permès de sortir del seu isolament internacional i realitzar un viatge a Alemanya, Austria i Itàlia, que en certs moments ha fet témer l'existència d'una mena d'aliança entre aquests Estats. Les cordials relacions que en tots temps ha mantingut amb Polònia—fruit d'haver xocat totes dues amb les tendències imperialistes del leninisme—li ha servit a maravella per a fer-se un amic en el si de la Petita Entesa.

Les passades eleccions legislatives—mes de juny—li havien atorgat una grossa majoria als partits governamentals, enemiga, però, de la seva política en l'aspecte financer.

Primerament, es presentà com a únic motiu de la crisi l'excusa de rigor en semblants casos: la manca de salut. Això podia ajudar a fer-ho creure la circumstància de la seva tasca ininterrompuda durant onze anys al front de la Presidència del Consell. Més tard, però, en unes declaracions a l'Agència telegràfica hongaresa, se sent més sincer, i després de reincidir en la seva poca salut, afegeix:

“Així, la meua dimissió és una de les proves més evidents que jo crec la situació econòmica i financiera de l'Hongria prou forta perquè ella pugui, sobre la base del programa elaborat, fer front a tots els perills i perquè es pugui esperar que el restabliment de la vida econòmica serà realitzat en poc temps”. De la resta d'aquestes declaracions es desprèn, que el comte Bethlem considera que a una situació nova, correspon un home nou. Abans de posar el punt final, remarca que el govern que el succeeixi seguirà les seves línies essencials—com per a calmar els seus aliats—tot dient: “Una de les proves que el curs actual de la política interior i exterior resta invariable i estable és que jo continuaré

en el lloc de col·laborador actiu d'aquest sistema polític, que servirà d'ajut al nou govern".

El darrer deute que ha contret l'Hongria—fins al moment de dimetir—amb el comte Bethlem és la consecució de l'emprèstít de cinc milions de lliures esterlines, que li permetrà complir fidelment els seus compromisos monetaris durant una temporada.

El motiu principal de la dimissió del comte Bethlem radica en la necessitat del seu país d'aconseguir l'acompliment de les negociacions comercials suara començades amb França. El president dimissionari s'havia significat massa, per la seva amistat amb Itàlia i les seves campanyes revisionistes, per no ésser mirat amb prevenció en el Quai d'Orsay. La seva dimissió ha estat un problema de tàctica política.

A títol de documentació, reproduïrem els passatges més destacats d'un dels discursos del comte Bethlem, en la passada campanya electoral, que resumeixen els punts de vista de la majoria del poble hongarès:

"La crisi econòmica mundial, que segueix després de deu anys, lluny de millorar, guanya continuament en extensió. La baixa dels preus afecta no solament els cereals, sinó també el conjunt dels productes agrícoles, com per altra banda les primeres matèries en general.

El *dumping* rus hi ha contribuït en gran part. L'empobriment de les poblacions agrícoles es fa sentir més i més sobre la indústria, el rendiment de la qual va disminuint. En el mateix temps, per consegüent, l'atur forçós augmenta pertot arreu i en els països on la banca està directament interessada en la producció, es constata la fallida de grans establiments financers.

Pocs Estats d'Europa han reeixit a evitar un dèficit en llurs presupostos... Fins i tot l'Anglaterra, malgrat les prometes fetes, ha tingut de recórrer a nous impostos.

A Hongria, els ingressos dels ferrocarrils han disminuït i els presupostos de les Municipalitats lluiten amb dificultats.

Molts es pregunten si no som a la vigília d'un esfondrament de l'ordre capitalista i si els que des del camp advers, preconitzen una reorganització econòmica sobre noves bases, no tenen raó. La urgència d'aquest canvi encara no és prou clara. Les dificultats monetàries que nosaltres travessem, són les mateixes que es constaten després de totes les guerres. Aquestes dificultats podran ésser de més o menys llarga duració. És un deure de totes les nacions d'assajar de vèncer-les.

Què preconitzen els partits de l'oposició contra aquesta crisi? El programa socialista, si fos realitzat, milloraria aparentment la sort de l'estament obrer, però en aparença solament, puix les dificultats econòmiques s'augmentarien i no en resultaria a fi de comptes cap avantatge per a la classe obrera."

El comte Bethlem ha fet seu el programa de les economies administratives preconitzat pel partit independent dels agricultors. En el presupost anterior, les despeses havien sofert una reducció de 20 milions de pengoes.

"Les tarifes duaneres han d'ésser revisades, per tal de facilitar l'existència de l'agricultura, però sense perjudicar els interessos legítims

de la indústria, puix és impossible, tal com voldrien els agricultors, afavorir una branca de la producció nacional en detriment de les altres.

Per a posar remei a la crisi agrària es presenten tres possibilitats: La primera, com jo he exposat manta vegada, consisteix en la creació d'un cartel mundial de productors de blat. La segona, en l'aplicació d'un sistema europeu de duanes preferencials, i la tercera, en l'agrupament regional de diversos Estats industrials i agrícoles. El projecte del cartel mundial del blat, presentat per mi a les conferències de Roma i de Londres, no ha pogut reeixir a conseqüència de la negativa dels EE. UU. Tots els altres països, incloent-hi la Rússia soviètica, hi estaven d'acord. El nostre segon projecte, presentat entre altres, a les conferències de Belgrad i de Bucarest, ha reaparegut darrerament a Ginebra en el memoràndum Briand.

El govern hongarès, havent arribat a la convicció que per ara una solució mundial és impossible i que es farà encara esperar molt de temps, s'ha esforçat a realitzar la tercera solució, i jo tinc el goig de poder anunciar que hem reeixit a fer-la. Tractats regionals acaben d'ésser establerts per l'Hongria amb la Itàlia d'una part, i l'Àustria de l'altra. Jo confio que això ens permetrà de vendre els nostres blats a uns preus sensiblement superiors a la paritat mundial. Jo tinc l'esperança que aquest millorament de la nostra economia agrícola serà completada per nous tractats, entre ells un amb Txecoslovàquia i un altre amb Alemanya.

No m'amago de declarar que nosaltres estem disposats—si el cas es presenta—a entrar en una aliança duanera, però, naturalment, això no podria ésser sinó amb aquells països que no portessin mires polítiques i amb la condició expressa que no hi hagués cap finalitat política encoberta i no comportés cap mena de disminució de la nostra independència nacional, política i econòmica.

Coadjuvant a la reforma administrativa, l'Estat ha d'assegurar-se el control de les administracions autònomes (departaments i municipalitats) en les quals, el nostre país, en plena època de racionalització, és una lamentable excepció, fruit de l'herència dels segles passats.

Referent a la qüestió del Tron, el President del Consell hongarès constata que no ha sofert cap variació i que res de nou no ha estat aportat per a solucionar-la. "Molts ens retreuen que manca la corona a l'edifici de la Constitució. Els nostres avantpassats tenien el costum de dir: "Per Déu, pel Rei i per la Pàtria". Nosaltres hem d'invertir aquest ordre i dir: "Per Déu, per la Pàtria i pel Rei". La pàtria no és feta pel Rei, sinó el Rei per la Pàtria. Aquesta qüestió no podrà ésser resolta més que pel benestar del país, i en una època en què aquesta solució no representarà cap perill per a la pàtria. Ella no pot dependre sinó de la voluntat de tota la nació i del parlament i no de la d'alguns individus. Els que voldrien una altra solució, provocarien els més greus perills i desencadenarien ja una guerra civil, ja la intervenció de l'estranger. Avui dia encara la qüestió no és actual i no ho serà per un període, del qual és impossible de preveure la fi".

Respecte a la política estrangera, la situació és ben diferent del que era l'endemà de la guerra. "Nosaltres tenim actualment amics sincers que estan al nostre costat en els moments greus. Per tot un enfilall d'amistats, nosaltres hem consolidat la posició d'Hongria enfront de les forces hostils. Nosaltres continuarem en l'esdevenidor perseguint aquesta política d'acord amb els nostres amics.

Això no significa, per altra banda, que nosaltres vulguem tornar al sistema d'aliances d'abans la guerra. No. Nosaltres no volem això, si la mateixa Europa no hi torna. Nosaltres hem de declarar sempre que el que els és permès als uns, ha d'ésser també permès a Hongria. Si des del punt de vista de la col·laboració europea, és permès formar aliances, com les fan els nostres veïns, per què hem d'ésser qualificats de mals europeus, en esforçar-nos a edificar un sistema d'aliances idèntiques? Però no és per aquest motiu que no som partidaris d'aquest sistema. No és per les paraules, sinó pels fets, que nosaltres volem donar proves que estem disposats a prendre part en una col·laboració efectiva de les nacions europees; i de més a més, considerem inoportú i indesitjable el retorn al sistema de les aliances.

L'any vinent serà crític des d'aquest punt de vista. A la Conferència del desarmament es decidirà si la idea de la col·laboració europea podrà reeixir, o si, pel contrari, caldrà tornar al sistema de les aliances. Aquesta Conferència mostrarà si les Potències estan disposades a reconèixer la igualtat de totes les nacions i mai no es trobarà un govern hongarès que consenti a reconèixer el sosteniment de la desigualtat actual.

En fi, la idea de la unió europea presuposa una altra condició: la supressió de les injustícies derivades dels Tractats de pau".—L. O.

DESPRÉS DE LES ELECCIONS ROMANESES.—Les eleccions per a renovar el Parlament de Bucarest, han estat ja celebrades. Per la Premsa ens hem assabentat que la "Unión Nacional" havia obtingut majoria a tot el país. El Govern ha reeixit en la tasca empresa de fabricar-se una majoria dòcil. Naturalment que no ha oblidat cap dels més típics procediments de coacció electoral, per sortir-se amb la seva. En els països que—malgrat del que s'afirmi en contrari—no han arribat a un grau de maduritat cívica, les eleccions es caracteritzen sempre, per la docilitat dels ciutadans a forjar una majoria—d'un percentatge crescutíssim—governamental. Així coneixem països, que en sis mesos s'han donat les majories més dissemblants, totes elles, però, unànimes a sostenir el Govern que les ha convocades, sobretot després d'assaltar el poder per la violència. Aquest cas és impossible que es doni en nacions culturalment tan avançades com Anglaterra, Alemanya, França, Dinamarca, Suïssa... on el cos electoral és una cosa viva, que respon a l'esperit del segle, i no un munt de fang tou, que agafarà totes les formes que l'escultor—el Govern—vulgui donar-li.

La consigna de les eleccions romaneses, concretada en les paraules "Allibereu-nos dels partits" fou llançada pel Govern. En pujar al Po-

der els actuals homes, no tenien darrera cap partit organitzat. Alguns grups heterogenis, sense cap lligam entre ells, el sostenien. Segons un ex-ministre liberal, amb prou feines si tenien nombre suficient de partidaris per a cobrir totes les prefectures dels districtes. La seva intenció radicava a portar a terme una concentració governamental per damunt dels partits.

Les eleccions han donat el següent resultat:

Unió Nacional	287 diputats
Nacionals - agraris	30 "
Liberals dissidents	12 "
Populars (general Averescu)	10 "
Minoria hongaresa	11 "
Antisemites	8 "
Agraris	7 "
Social - demòcrates	7 "
Agraris de Bessaràbia	6 "
Comunistes	5 "

Però els resultats electorals, apart la majoria que ha assolit el Govern, han estat una sorpresa completa. Tots els partits i fraccions polítiques, han obtingut sense excepció el quorum de 2 per 100 necessari per a ésser representants al Parlament. La lluita contra els partits ha contribuït així a reforçar-los i a l'aparició—almenys—de deu grups nous, dels quals han obtingut representació parlamentària, els més amunt esmentats.

El tret dominant de la nova Cambra és evidentment la desfeta del partit nacional-agrari, que detentava 315 llocs en el Parlament precedent i en aquest queda reduït a 30. Però cal tenir en compte, que, a més de les coaccions governamentals—de les quals parlàvem anteriorment,—existeix una disposició electoral que atribueix un suplement de 20 per 100 dels mandats al partit que obté més del 40 per 100 del total de sufragis emesos.

La majoria sobre la qual ha de recolzar-se el Govern, coneguda amb el nom d'Unió Nacional, és un mosaic de grups. Dels 287 diputats amb què compta, 68 pertanyen al partit dels "vells liberals" dirigit per M. Duca, el qual té una forta influència personal en la política romanesa, i 10 a la minoria de parla alemanya, els quals són els dos grups antitètics de la majoria. Al Govern li caldrà molta mà esquerra i saber fer concessions, per mantenir compacta aquesta majoria tan bigarrada.

Quant a l'oposició, el grup nacional-agrari, acabadillat per Maniu, té, encara que disminuïda, una innegable força amb els seus 30 diputats. El partit dels joves-liberals, sota la direcció de Jordi Bratiano, ha tingut un èxit evident, aconseguint 12 llocs a la Cambra. Li caldrà—de totes maneres—espavilar-se molt, si vol recuperar per al seu partit aquella antiga hegemonia que detentava en temps del seu pare i del seu oncle. El partit de la minoria hongaresa ha mantingut els seus 11 mandats, la totalitat dels quals obté en els territoris agregats pels Tractats de Pau. El mariscal Averescu i el seu partit popular, s'ha beneficiat, com quasi tots

els partits, de la desfeta nacional-agrària, i ha passat de 4 llocs a 10 en el nou Parlament. El partit agrari, del qual és animador una personalitat científica tan rellevant com el Dr. Lupu, ha passat a tenir 7 actes, de 4 que n'ocupava anteriorment. El partit Stere (agraris de Besaràbia), dissidència del grup tsaranista, ha conquerit 6 llocs. Els socialistes han obtingut 7 diputats, 2 menys que en la passada legislatura, perduts segons opinió general en profit dels comunistes, que detenen 5 actes. Fenomen reflex de l'augment del proletariat industrial.

En les eleccions senatorials, la majoria governamental ha resultat encara més compacta. Sobre 113 mandats, elegits per sufragi directe, la Unió Nacional n'ha obtingut 110, contra 2 la minoria hongaresa i un de sol el partit agrari. Sobre les 71 senaduries, reservades a l'elecció dels consells departamentals, municipalitats i corporacions públiques, la Unió Nacional ha reeixit a fer-ne sortir triomfants 60 d'adscrits al partit.

El percentatge electoral no ha estat ni més ni menys elevat que en les eleccions de 1928. Bé és cert que un gran nombre d'electors, per la incomprensió o menyspreu de la política, s'abstenen d'emetre el sufragi. Els partits de l'oposició fan d'això un pretext per a sostenir que aquesta abstenció considerable és una protesta del cos electoral contra les coaccions del govern. El ministre de l'Interior, home d'una mà de ferro, ha fet les eleccions sense que s'alterés l'ordre públic, ço que dintre el caràcter de permanència que té la coacció—a través de tots els ministres—és un èxit personal seu.

L'èxit del govern en la consulta electoral no resol tots els múltiples problemes que Romania—com tots els països—té actualment plantejats. Per a resoldre'ls, li cal en les presents circumstàncies un govern estable. Es pot dubtar que el ministeri Jorga-Argetoiano ofereixi aquesta garantia d'estabilitat. La seva majoria, a mercè de les diverses fraccions que la integren, pot anar qualsevol dia a rodar. El primer ministre està—innegablement—animat de bones intencions. La seva opinió de la política romanesa queda plasmada en les següents paraules del seu recent discurs de Temisoara:

"El sistema polític dels interessos personals està definitivament condemnat. Els partits moren de les seves toixeses en l'oposició i de la seva immoralitat al Poder". Jorga vol arreglar Romania en el curs dels quatre anys de la present legislatura, posar les finances en ordre, donar nova vida al comerç i a les activitats industrials, reformar el règim escolar i implantar l'autonomia universitària. Per a conèixer les veritables necessitats del país, ha enviat a les províncies tècnics de la seva absoluta confiança, encarregats d'estudiar la situació real dels diversos problemes plantejats. Es proposa, un cop coneguts els reports que li redactin aquests emissaris personals, començar una seriosa campanya d'ajut als elements agraris i posar un fre a la corrupció i a la ingerència dels interessos partidistes en l'administració.

Com es veu, constitueix una tasca difícil i de llarga durada en si mateixa. Cal afegir-hi que el ministeri no trobarà sobre tots els punts una majoria fidel. Les organitzacions professionals, representades en el si de la Unió Nacional, tenen també llurs interessos particulars, que no és fàcil que sacrifiquin, sense oposar-s'hi per tots els mitjans.—L. O.

EL FRACAS DEL PLERISCIT ALEMANY.—Les dificultats econòmiques derivades de la guerra, han arribat en 1931 al seu més alt exponent. L'atur forçós s'ha intensificat en proporció alarmant. Anglaterra, EE. UU., Alemanya, Itàlia i tots els altres estats secundaris es veuen impotents per a combatre'ls. La fam i la misèria, arribant mateix a la classe obrera que a la classe mitja, llança milions d'éssers perjudicats en mans de l'extremisme de dreta i esquerra. A Alemanya, les eleccions del 14 de setembre de 1930 per a renovar el Reichstag, estigueren a punt de llançar el país en poder del nacional-socialisme—estranya amalgama dels principis marxistes i xovinistes—i del comunisme, si les forces socialistes, renunciant als seus principis de lluita de classes, no haguessin estrenyut més la seva aliança amb els partits moderats, per tal de salvar la República, darrera de la qual l'observador més imparcial, no veu—al menys, per ara—sinó el caos.

És fonamentant-se en els milions de vots aconseguits en el mes de setembre de l'any passat, que els seguidors de Hitler (nacional-socialistes), de Hugenberg i de la III Internacional, pactaren una aliança per assaltar d'una manera legal el mecanisme de l'Estat. Prússia—per haver fet les seves eleccions, molt abans de la febre d'aquests dos darrers anys—té un Govern íntegrament d'esquerra i socialista. Apoderant-se d'aquest reducte—més de la meitat del Reich—els seria possible en un termini relativament breu, d'agafar la direcció de l'Estat. Confiant en la suma dels milions de vots de cadascun d'aquests tres partits, l'ajut d'un sector dels populistes i l'augment innegable dels seus adherits—fruit de l'agreujament de les dificultats econòmiques—que la desesperació abandona en braços dels partits extremistes, comptaven assolir el nombre de sufragis necessaris—en plebiscit—per aconseguir la dissolució del Landtag (Parlament) prussià i apoderar-se'n en procedir a noves eleccions.

El referèndum s'ha verificat el 3 d'agost. La coalició dels extremistes no ha arribat a assolir 10 milions de vots, quan els en calien 13.500.000 per emportar-se'n la victòria. Així s'ha consolidat el gabinet Braun-Severing, que regeix Prússia. No tenim cap dubte que hem d'alegrar-nos-en. L'èxit del plebiscit hauria comportat la dimissió del gabinet prussià i, de retop, la caiguda del Govern del Reich. Políticament, l'Alemanya hauria entrat en un caos al qual hauria seguit immediatament un desgavell econòmic i financer, que totes les bones intencions i moratòries Hoover no haurien pogut evitar.

¿Vol dir això que tot ulterior perill de caure Alemanya en greus pertorbacions polítiques, estigui evitat? No. Rotundament no. Però de moment resta allunyada la catàstrofe i, mentrestant, es poden donar noves circumstàncies nacionals i mundials, que facin canviar el curs de la marxa política del Reich, reaccionant del negre pessimisme dels seus habitants, que els fa abandonar-se a ulls clucs en les organitzacions extremistes.

El resultat del plebiscit ha servit, ni més ni menys, per a confirmar, que la suma de vots pertanyents a diverses fraccions polítiques moltes

vegades dona resultats inferiors a la suma de diversos sumands, quan no d'un sol. I és que cada vot és fruit de l'especial psicologia de l'elector que el diposita a l'urna. Diversos periòdics francesos han afirmat que les forces nacionalistes han perdut en un any la quarta part de llurs efectius. Nosaltres creiem que aquesta seqüència de les eleccions és equivocada. Per ara res no indica que els nacional alemanys i els nacional-socialistes hagin perdut cap porció dels seus simpatitzants. Tots els indicis a Alemanya són que el fracàs del plebiscit prové, en primera línia, del fet que els electors comunistes han refusat de seguir la indicació del partit, de votar conjuntament amb els electors de l'extrema dreta. Confirma aquesta pressumpció, el fet que la III Internacional ha destituït violentament el líder del Partit Comunista alemany, Tahlman, acusant de nociva la seva actuació en aquests darrers anys.

Les forces d'extrema dreta havien obtingut a Prússia, el 14 de setembre de 1930, a la vora de 9.250.000 sufragis. Dels 10 milions de vots emesos el 3 d'agost, ¿quina xifra cal assignar a aquestes forces? Admetem—i és molt admre—que dels elements comunistes, un milió de persones, hagin votat disciplinadament. Acceptem que en el partit populista, extremadament dividit en aquesta qüestió, uns 300.000 electors hagin votat a favor del plebiscit. Suposem també que els petits grups simpatitzants hagin aportat en conjunt mig milió de vots. En conjunt fa 1.800.000 sufragis. En xifres rodones uns 2 milions de vots. Restaran encara 8.000.000 d'electors nacional-socialistes i nacional alemanys.

Comparant, doncs, aquestes xifres, les forces de l'extrema dreta, haurien perdut a Prússia 1.250.000 simpatitzants, comparant-los amb de vots obtinguts en el mes de setembre de l'any passat. Però, com deïem abans, els jocs aritmètics moltes vegades no corresponen a la veritat. La raó principal que abona la suposició que els nacionalistes no han perdut sufragis és el fet—unànimement reconegut—que la participació en un plebiscit és sempre menys considerable que la participació en una consulta electoral ordinària. D'això es desprèn—amb lògica irrefusable—que els partits que tenen com a norma del seu programa la violència, avui per avui a Prússia i a tot el Reich, són un perill evident.

Gràcies al fracàs del plebiscit, el Landtag prussià podrà acabar la seva existència legal. Això no significa, però, una aprovació de la política Braun-Severing. Parlant d'aquest tema, vegi's el que en deïa la vigília de les eleccions l'òrgan del partit populista:

"Si el plebiscit reïx, el Govern prussià podrà atribuir-se'n la principal culpa. Si fracassa, no podrà, però, atribuir-se'n el mèrit, ni veure-hi una aprovació de la seva política. Puix els que no acudin a les urnes no voldran provar per aquest sistema que renunciïn a llurs crítiques justificades, sinó solament que en l'interès del Reich, accepten d'ajornar el passar comptes amb el Govern de Prússia."

Aquesta declaració és ben significativa. Molts prussians, no solament del partit populista, sinó fins i tot del partit nacionalista, han pensat que la situació financiera exigia imperiosament no renovar l'alarma de l'es-

tranger i no compromete així les gestions d'Alemanya, per obtenir l'ajut financer de les potències.

La renovació del Parlament de Prússia tindrà lloc normalment en el mes de maig de l'any vinent, i aleshores es coneixerà el veritable estat d'esperit de Prússia i, de retop, de tot Alemanya, potser més abocada encara a l'estridència hitlerista i comunista: dos extrems que es toquen.
—L. O.

PREGUEM PELS NOSTRES DIFUNTS

Aquesta vegada no demanem sufragis per a un subscriptor, sinó per a un col·laborador il·lustre: l'abat Alfons Lugan, que finà en el Senyor a mitjans d'agost, a Albi.

Era nat en 1869, a Saint-Genest-de-Contest.

Escriptor, polemista i viatger incansable, era un home que sentia tots els grans esdeveniments del món i els comentava cristianament dins la seva pensa pregon i nodrida i molt sovint amb la seva paraula sàvia, quasi sempre escrita. Havia escrit vint-i-set obres, entre les quals sobresurten *L'Enseignement social de Jésus* i *L'Égoïsme humain*, i havia col·laborat en innumbrables revistes, entre elles la nostra. La seva darrera crònica, enviada des de Mèxic, ha restat interrompuda. Coneixedor de les dues grans llengües d'Espanya, havia fet estudis sobre Balmaes (al Congrés d'Apologètica de Vich l'any 1910, centenari del naixement del gran filòsof) i sobre Fra Luis de León, i seguia amb atenció intel·ligent i afectuosa totes les fases del moviment contemporani de la nostra Pàtria.

"He pogut equivocar-me, però tota la meua pobra existència ha estat omplerta per l'amor de Crist" diu que digué morint. La recompensa que el Crist li ha donat sens dubte, li haurà demostrat que no s'ha equivocat.

Preguin per ell tots els nostres benivolguts lectors.